

A 11087

Õpetus

õigest usust.

P. J. P.

Wenekerest Eesti keele ümberantud.

St. Peterburgi Baltimaa Õigevsu Lünastaja-
mennaste seltsi kuluga wälja antud.

A11087.
Ec 990

Kippin

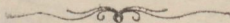
Õpetus

õigest uisust.

P. J. P.

Wenekeelest Eesti keele ümberpantud.

St. Peterburgi Baltimaa Õigeusu Lunastaja-wennaste seltsi
tuluga wälja antud.

Rija linnas.

Trükkitud Ernst Plateesse kirjabega.

1879.

Opetus

Arhiiv

Печатать разрешается. 2 Юня 1878 г.

Филаретъ, Епископъ Рижскій и Митавскій.

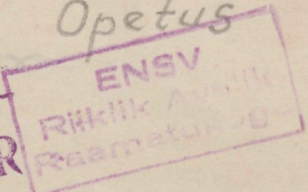
(№ 741.)

Zensuri poolest lubatud. — Riias, 6 Novembril 1878.

St. Petersburgi Pölvimäe Kirjandus- ja Raamatukogu

Ar 879

Opetus

121 360 x

Gesõne.

Armsjad usuvennad Issanda sees!

Sumala abiga olen mina selle Spretuse raamatu teie heaks kirjutanud, kes alles hilja aegu olete seda õiget usku vastuvõtnud, aga ei ole veel temaga hästi tuttavaks saanud. See raamat on kirjutud seks, et teile täieste tõsist head soovida, et teie, tõsist Kristuse usku tundma saades, tema sees kindlad oleksite ja ifka enam ja enam jeda suurt Jumalat ja meie Õnnistegiast Seesust Kristust teeniks, ja jeda teed käiksite, mis paradiisi saadab.

Õidage kinni jeda usku, mis üksford pühade kätte on ustud, sest mõningad usud on kõrwalt fiske pugunud. See õigeusk, mis olete vastuvõtnud, on seesama usk, mis Jumala poeg, meie Issand Seesus Kristus, maa peale afutas; seepärast on tema ainult üksi maailmas see tõsine ja õnsakstegew usk.

I. Teie teate, et Jumala poeg ise sündis pühast Neitsist Maariast, otsegu inimene; Tema elas, otsegu inimene, Suunda maal ja kuulutas inimestele oma taewaliku ja õnsakstegewat õpetust. Usklikude seast walitses Ta enesele 12 jüngrit wälja ja seletas neile iseäranis oma püha õpetust. Maapealse elu aeal näitas Issand inimestele, ja iseäranis õnnetumatele nende seast, arutu

palju ja imelikusid heategemisi, nõnda kui: pimedatele andis Ta nägemist, kurtidele kuulmist, keeletumadele keelt, furnutele elu. Wiimaks sai Ta omast kawalast jüngrist Juudast äramüüdnud oma waenlaste kätte, sai hukkamõistetud ja suri ära kõige kangema waenamistes kahe rööwli wahel risti külges meie patuste eest. Kolmandamal pääwal pärast surma, Õnnistegia, kui Sumal, tõusis furnust üles, kinnitas jüngrid oma ülestõusmise tõsiduses ja läks üles taewa. Enne oma taewaminemist kästis Issand oma jüngrid Jerusalemas paigal olla, seni kui n'ad püha Waimu wäge saawad. Kümnemal pääwal pärast Issanda taewaminemist tuli püha Waim maha püha Apostlite peale tuliste keelte näol ja nemad hakkasid rääkima mitmel keelal, mis n'ad ilmaski ei olnud õppinud, ja nõnda wiisi said n'ad wõimu Kristuse jumalikku õpetust maailmas kõige rahwa suguarudele selle keelemurde peal kuulutama, mis n'ad ial rääkisid. Pärast oma ülestõusmist Issand ütles neile: Minge mailma ja kuulutage armuõpetust (Ewangeliumit) kõige loomale (Mark. 16, 15). Ja nemad läksid ja igal pool kuulutasid ja kinnitasid selle õpetuse tõsidust, mis n'ad suurte tähtede ehk imetegude läbi laiali lautasid; nende imetegude pärast hakkas igauits kahtlemata uskuma, et nemad Sumalast enesest läkitud olid, ja õnsakstegew Kristuse õpetus läks õige ruttu laiali rahwa seas.

Esimene ristikogudus hakkas Juudamaal, sest seal õpetas meie Õnnistegia Jeesus Kristus. Seal hakkasid kuulutama Kristuse õpetust ka pühad Apostlid; pärast läksid n'ad ka muiale maale. Nõnda püha Apostel Paulus ütles jutlust mitmes kohtas Kreekamaal; Korintuse, Wiilipi ja Tessalonika rahwas, kellel tema Sumala sõna kuulutas ja omad raamatud kirjutas, olid Kreeklased. Pühad Apostlid kuulutasid Kristuse õpetust ka Rooma, Ahwrika ja muu maa rahwale. Mustud kogudustes pühad Apostlid seadsid piiskopisi, preestrisi ja diakonisi,

ja piiskopidele, kui oma kõigeligidamate ameti päriatele andsid n'ad meelevalda Kogudust hoida ja preestri-, diakonisi, ja ühtlasi ka teisi piiskopisi enaste ametipäriateks seadida.

Juba püha Apostlite aeal hakkasid ristikoguduses segatseusulised, ehk Kristuse õpetuse rikkujad ilmuma; aga pühad Apostlid, pühast Waimust juhatatud, mõistsid niisuguste õpetust hukka ja hoidsid nende eest usklikusid. Kui mõned ristiniimeste seas hakkasid arwama ja õpetama, et paganad, kes ristiusku on wastuwõtnud, mitte ilma ümberleikamiseta ja kõige Moosese käsuõpetuse täitmata õnne ei wõi saada, siis tulid pühad Apostlid Sünodi peale Jerusalemma koku ja heitsid selle õpetuse ära, sest et ta wale oli (Ap. Tegud. 15, 1—29). Pärast Apostlite aegu, apostlik meelewalgus jäi nende ametipäriate kätte, kes nende tööd edasi tegid ja kõige õpetuse walgust usmata rahwa seas laiali lautasid ja usklikusid eksituste eest hoidsid. Kui usklikude seas mõni wale õpetus kõusis, siis tulid piiskopid püha Apostlite eesmärgi järele ikka Sünodide peale koku, uuriswad seda wale õpetust järele ja mõistsiwad teda hukka. Kui Konstantini see Suure aeal, kes esimene Rooma keisritest ennast ristiusku heitis, üks wäl mees, nimega Arias, ilmus, kes Jeesuse Kristuse jumalikkude olemist ei tunnistanud olewa, siis kutsus see apostlisarnane keiser Konstantin koguduste ülemad kõigest Rooma riigist Sünodi peale koku. Selle esimese kõigemaapealse Sünodi peal sai Maria õpetus läbiwaadatud ja hukkamõistetud. Kõiki kõigemaalpealse Sünodisi oli seitse olnud. Teise kõigemaapealse Sünodi peal sai hukkamõistetud Makedonia wäl õpetus pühast Waimust. Kolmandama kõigemaapealse Sünodi peal sai hukka mõistetud Nestoria õpetus, kes püha Neitsit Mariat Jumalajunnitajaks ei tunnistanud. Wiimse, seitsmendama kõigemaapealse Sünodi

peal sai huffamõistetud kujusõitlejate õpetus, kes püha kujudu auustamist ärasteisid.

Wiimse, seitsmendama kõigemaapealse Sünodi aeast saadik, mis 787^{mal} aastal pärast Kristuse sündimist oli, ei tulnud enam kõik kogudus kõigemaapealse Sünodide peale kokku. See tuli sellest, et Rooma kogudus homikuma kogudusest äralahkus. Rooma (katoliku) koguduses siginesid mõningad effitused.

Selle koguduse piiskopid ehk Paawstid tahtsid kõige koguduse üle walitseda ja kõige Koguduse Peats olla; n'ad hakkasid õpetama, et püha Waim mitte üksi Issast wälja lähab, nõnda kui Issand õpetas (Joan. 15, 26), waid Issast ja Poest; ei lastnud naesemehi preestriks olla, hakkasid püha õhtusõõmaea Sakramendis hapnemata leiba pruutima j. n. e.

Kui homikumaa õigeusu kogudus hakkas nende effituste wastu sõitlema, siis ei jätnud Ta oma effitusi maha ja lahkus tõsifest Kristuse kogudusest ära.

Rooma piiskopid, ehk paawstid hakkasid pärast äralahkumist õigeusu Kogudusest, oma woliga kõiges õhtumaa Koguduses walitsust pidama ja kihutasid oma kurja tegude läbi eneste wastu palju ristiinimesi üles. Ta waat', 350 aasta eest tõusis Saksamaal üks õpetud munk Lutterus Rooma paawsti wastu üles, lõi ennast Rooma kogudusest lahti ja alustas weel ühe iseäralise koguduse, mis tema alustaja nime järele Lutteruse koguduseks hüütakse. Lutterus hakkas paawsti andeksandmise kirjade müümise wastu, kelle läbi raha eest said pattud andeks antud, hakkas selle wastu, et paawstid rahwale luba ei annud, nende sündimise keele peal Jumala sõna lugeda j. n. e. Lutterusel oli selle poolest küll õigus ja ta tegi hästi. Aga paawstide effituste wastu sõides, heitis ta ka seda ära, mis kõigemaapealsest kogudusest säetud oli, mis tõsi ja Jumala sõna selge õpetuse

peale oli alustud. Omas õpetuses Lutterus tahtis üksi Jumala sõnast kinnipidada; aga kui igauks Jumala sõna oma moodi saab seletama, sünnib nii palju uusi õpetusi olema, kui palju mõistusi on; ka segatseusulised, kes ristiusku teistsi pöörasid, tunnistasid, et nemad oma õpetust püha kirja peale põhjandavad. Issand andis selle kalli waranduse — Jumala sõna — kõige-maapealse kogudusele, mis Ta maa peale alustas, ja ükski ei wõi seda Jumala sõna oma moodi — oma meele-mõistuse järele seletada. Olgu küll keegi nii tark, kui ta iial oleks, on ta siis ilma patuta ja eks ta wõi eksida? Seepärast tulid ka, kahtlemiste ehk segatse õpetuste ilmumise korral, pühad isad, mitme kõige-maapealse koguduste ülewaatajad, Sünodide peale kokku, ja kuidas need Sünodid, ehk kõige-maapealne kogudus — see tõe sammas ja tugi (1 Tim. 3, 15) — seda ehk teist õpetust kinnitasid, nõnda sai ka küsimisele wastus antud, aga mitte ühe ehk mõne inimeste seletamise järele. Kutsumata koguduse ümbermuutja (Lutterus), wõeriti ja oma meelt mööda Jumala sõna seletades, pani ennast üle kõige kõigemaapealse koguduse ja tunnistas, et tema oma selfimeestega ükspäinist Jumala sõnast on aru saanud ja ei ole eksinud, aga et kõik Kristuse kogudus, mis enne seda aega enam kui tuhat wiis sada aastat oli olnud, ei ole Jumala sõnast õigeste aru saanud ja on eksinud. Teie näate, misjugune laimamine see on Kristuse püha koguduse kohta, kellest Issand ütles, et pörgu wärawad ei pea teda mitte ärawõitma (Matt. 16, 18), ja keda Issand eksituste eest wägew hoidma on, sest Ta töötas alati oma koguduse juures olla (Matt. 28, 20). Ja waata õhtumaa (katoliku) koguduse ümbermuutja Lutterus, kes ennast aga üksi omaist mõistusest juhutada laskis, langes ise ja jaatis oma järelläijad mitme eksituste sisse. Nõnda heitis tema wiis Sakramenti ära, mis pühas koguduses Apostlite aegust saadil tallitakse ja Ju-

mala selge sõna õpetuse peale kinnitud on; heitis püha inimeste ja pealegi Jumala Ema auustamist ära, nii kui Nestorias, kes kõigemaapealsest kogudusest hukkamõistetud sai; heitis ära püha kujude auustamist, mis seitsemendama, kõigemaapealse Sünodist kinnitud oli.

Tänu olgu armulise Issandale, kui maailmas alles üksainus õigeusuline kõigemaapealne kogudus oli olemas, siis võtsid Wenelased seda püha Kristuse usku Kreeklaste käest vastu ja pidavad teda tänini pühaste. See pärast on meie usk, kui see usk, mis meile Kreeklaste läbi püha Apostlite käest tulnud on, üks tõsine Kristuse ehk ristiusk.

II. Püha õigeusu kogudusel ei ole mitte neid efektusi, mis teiste usuliste kogudustel on; tema peab pühaste kõiki Kristuse õpetust; tema kardab inimeselikkust õpetust jumaliku õpetuse juure lisada, nõnda kui seda need teevad, kes õigeusulised ei ole. Kui sina, armas lugeja, seda Õpetuse raamatud tähelepanemisega ja ilma teistigi arvamata loed, siis loodan ma, küll sa saad näha, et õigeusu kogudus tõeste Jumala sõna pühaste peab, ilma et ta midagi wastulikkust asja senna juure lisaks ehk midagi vähendaks. Siin katsun ma üksipäinis pisut seda näidata. Meie Issand Jeesus Kristus ütles selgeste, et Jumala riiki üksipäinis see saab, kes Õnnistegia sisse uskudes, teeb Issa tahtmist, kes taewas on (Matt. 7, 21); kuidas siis on võimalik teist viisi õpetada ja võluda, et meie saame õnneks, saame taewariiki üksi usu läbi? Õnnistegia ütles Püha karrika üle: Jooge kõik sealt seest (Matt. 26, 27), ja sellega käskis Ta selgeste kõiki Jumala armu laual käia. Kuidas siis hakame meie Õnnistegia sõnade vastu õpetama: ärge jooge mitte kõik, lapsed, ärge jooge mitte! Issand hoidku meid selle eest! — Issand andis Apostlitele ja nende järgnikudele meelevalda patud kinnitada ja andeks anda

(Matt. 18, 18, Joan. 20, 23). Kuidas siis on võimalik seda meelevalda ühes patutunnistamise (patukahetsemise) Sakramendiga äraheita? Ennistegia ütles: Mis Jumal on ühte pannud, seda ärgu lahutagu inimene (Matt. 19, 6), ja püha Apostel nimetab laulatamist salajaks asjaks ehk Sakramendiks (Ew. 5, 32). Kuidas siis meie tohime õpetada, et laulatamine ei ole Sakrament; kuidas tohime meie lahutada neid inimesi, kes laulatamise läbi on ühendud? Püha Apostel käsib selgeste haigid õliga võida (Jak. 5, 14). Kuidas siis meie julgeme üttelda, et õlitamise Sakrament haigedele kasu ei saada.

III. Ennistegia, se õigeusu koguduse alustaja, tegi arvamata hull imetegusi ja ütles selgeste, et ka neile, kes usuvad, peavad niisugused imetähed juures olema (Mark. 16, 17). Selle järele tegid ka niihästi pühad Apostlid, kui ka muud tõeste Kristuse sisse usjad palju imetegusi, mis ka wana Sääduse koguduses kõige tema olemise ael sündiswad. Aga et imeasju võib üksi Jumal teha (Paul. 72, 18), ja inimesed võivad neid teha üksnes Jumala wäe läbi, seepärast tehasse ka imetegusi üksi tõsises Kristuse, ehk risti koguduses. Muidugi teada, et siis see kogudus, kelle sees imetegusi ei tehta ja kes pealegi imetead äraheidab ehk neid ei usu, mitte tõsine Kristuse kogudus ei ole. Aga õigeusu koguduses, nii hästi enne, kui ka nüüdsel ael, imeteotegia Jumala wägi ei ole mitte ilmaski kadunud. Eks see ole selge tunnistuse-märk, et õigeusu koguduses Issand olemas on (Matt. 28, 20) ja et tema on üks tõsine Kristuse kogudus?

IV. Püha õigeusu kogudus kannab wäga suurt hoolt oma laste eest ja iseäranis nende pühitsemise eest Jumala armu läbi, et nemad enam ja enam saaksid täieks meheks Kristuse täie ea mõõtu mõõda (Ewef.

4, 13), ja äraläheffid fiit elust tulewa elusse, taewariigi närtfimata auu kroonide wäärt olles. Tema tahab, et meie kõigeenam Summala peale mõtleffime, Teda kõigest südamest armastaffime ja püüaffime Tema käsusõnu täita. Inimese esimesest sündimise pääwast saadik kummi tema wiimse hingetõmbamiseni ei jäta pühha kogudus õigeusulist maha, Ta palub tema eest, juhatab teda ja walab tema peale kallist Sumala armu. Waata, inimene tuli ilmale ja juba esimesel tema sündimise pääwal pühha kogudus teeb tema ja ta ema eest palwet. Sellisamal aeal, ehk ka pärast — kahetsamal pääwal — annab tema palwega uuesündinud lapsese ühe pühha inimese nime; tema tahab, et ka lapsuke pühha oleks. Pärast seda saab lapsuke ristitud, salwitud ja Sumala armu lauale wastuwõetud, ja nende kolme Sakramendi läbi sünnitab teda pühha kirik uue armu elusse, annab temale pühha Waimu andid, mis teda waimulikus elus toetawad, ja ühendab teda Kristuse enesega. Nii pea kui kristlik laps hakkab ennast tundma, pühha kirik wõtab teda patutunnistamise Sakramendile wastu ja õpetab teda lapsest saadik patudest taganema ja Sumala käskude järele elama. Ustub ristiniimene abielusse, kirik pühitseb tema abielu ühendust laulatamise Sakramendi läbi. Jääb ristiniime haigeks, pühha õigeusu kirikul on haige tarwis kolm pühha Sakramenti — patutunnistamine, õlitamine ja pühha õhtusöömaaeg, ja niisuguse Sumala armu rohkuse läbi walmistab ta teda tulewa elu wasta. Ka surma tunnil ei jätta ta teda maha ja teeb tema eest palwet. On ristiniimene ärasurnud, siis on pühhal kirikul palju haledaid palwid ja laulusid, mis täie-ealiste kui ka laste matmise juures pruugitakse. Ma annan sulle nõu, tähelepanemisega need laulud läbilugeda; ma usun, so süda saab ütlemä: need on ühe haleda südamega ema laulud oma laste pärast; need on Kristuse tõsise Koguduse laulud! Pühha kogudus palub ühtepuhku nii hästi elawate,

kui ka surnute eest, tema saab maailma otsani oma südameelikuid palwid sinu eest, õigeusuline, tegema, nii hästi sinu eluaegus, kui ka pärast sinu surma. Sinu ligimesed ja sugulased unustavad sind pärast sinu surma ära, aga so waimulik ja hõlekandja ema, see püha õigeusu Kirik, ei saa sind ilma, mitte ilma äraunustama.

Aga oh kui palju Jumalateenistusi ja palwid on püha õigeusu Kogudusel! Igal pühäl koguwad ennast ta lapsed Jumalateenistuse tarbeks kaks korda kofku, hommikul ja keskpäewa ael; mõne püha tarwis on temal iseäraline Jumalateenistus, nii kui: püha Paasa ehk Kristuse ülestõusmise Püha, Melipühi, juure Reedi, Jumala ilmutise ehk Kolmekuninga pääwa ja mõne muu pääwa tarwis. Weel on meie püha Kogudusel iseäralised palwid kattu tõbe ael, millal surma ingel mitmete elu küünalt ärakustutab. Niisugusel ael kofkuwad need, kes elusse on jäänud, — kelle juure wõime meie patused siis ennast pöördada, kui mitte see armulise taewa Kuninga juure, kes elu ja surma üle walitseb? Tulewad sandid ilmad; niiskus ja üleliig kuiv ilm, põua aeg häppardawad meie wiljad wäljade peal ära, pöud kuiwatab maad ära — ka niisuguste juhtumiste kofhta on õigeusu Kogudusel iseäralised palwid ja Jumalateenistused. Tahad sa ennast uue maea sisse elama asutada, — püha Kirik pühitseb seda maea, kui sa seda soowid; lähed sa kaugele teele — tema saadab sind ka teele palwega. Tema palub ka ilma teie nõudmata alati kõikide eest, kellel taewalik abi tarwis lähed, — „nende eest, kes sõudwad mee peal, teed käiwad, haiged, waewas ja wangis on, ja nende lunastamise pärast.“ Kus leiad sa, mo sõber, weel niisugust hõlekandmise ja palwete rohkest, kui mitte püha õigeusu Koguduses? Wist mitte kuskil. Sa ei tea weel hästi, mis sugune on sinu waimulik ema, see püha õigeusu Kogudus ehk Kirik, — aga õpi teda hästi tundma, küll sa siis saad selgeste

näha, et tema tõeste see Kristuse Rogudus on, täis Kristuse armu ja tüt.

Uga sedasama tõsist Kristuse püha Rogudust mõningad teie seast tahtvad mahajätta! See teeb suurt valu hea ristiinimese südamele, ta kahtseb sügavaste niisuguste õnnetumate pärast. Ja mis süü pärast tahtvad siis mõningad seda püha õiget usku mahajätta?

Mõningad ütlevad: „Bene usk ei ole mitte meie esiivanemate usk, ja meie tahame esiivanemate usku tagasi minna.“ Võib olla, teie olete kuulnud, et teie esiivanemate wanemad wanal aeal on paganad olnud; pärast seda on mõned nende seast õiget usku wastuwõtnud, teised — Katoliku, ja pärast seda jälle ollid kõik Luttermuse usku pöördud. Nõnda — teie esiivanemate kõigewanem usk oli pagana usk; ega teie ometi ei taha pagana rahwaks seepärast saada, et teie esiivanemad paganad on olnud? Wist seda teie ei mõtle. Teie hiljemad esiivanemad hakkasid Kristuse sisse uskma, aga mitte õigeusu wiisil, mitte õigeste; kas siis teie tahate tõsist Kristuse usku ükspäinis seepärast mahajätta ja seda usku, mis mitte tõsine ei ole, wastuwõtta, et teie esiivanemad teda Kristuse pärast on pidanud? Kui teie esiivanemad oleks jumalakartmata ja auutumad inimesed olnud, kas siis ka teil oleks tarwis niisugusiks saada? Ei mitte, mo sõbrad; igauks saab iseene eest wiimisel päawal Kristuse kohtu ees wastust andma, aga mitte teie isad ehk esiivanemad teie eest, kui teie seda ehk teist paha tegu saate tegema. Uga õiget ristiusku mahajätta ja üht usku, mis mitte tõsine ei ole, wastuwõtta — on üks suur pat. Urge unustage mitte ära, et teie ehk teie wanemad, püha õiget usku wastuwõttes, Jumala ees olete wandunud õigeusu sisse jääda ja seda teistele, iseäranis lastele, õpetada kõige oma elu aea kunni wiimse hinge-tõmbamiseni. Issand ei jätta seda mitte nuhtlemata, kes Jumala nime

ilmaasjata pruugib ja wannet ärarikub (5 Mos. 5, 11).
 — „Aga kas see ei saa meil pat olema, küsite teie, et meie oleme oma wanemate usku mahajätanud?“ Ma küsin ka teie käest: kas see oli pat Kristuse jüngeritel, et nemad oma wanemate usku mahajätiswad ja Kristuse usku wastuwõtsiswad? Mitte sugugi; siis ei ole ka teil pat, et teie oma wanemate usku, mis tõsine ei ole, olete mahajätanud ja tõsist Kristuse usku wastuwõtnud.

Teised ütlevad: „Meie ei tea õigest usust midagi ja ei wõi tema säädusi täita. Kuida siis wõime meie temasse jääda? Meie saame aga siis ükspäinis patustama.“

Muidugi, teie ei tea weel õieti püha usku; teie ei wõi weel tema üle wastust anda selle põlwe targadele ja iseäranis püha õigeusu wastastele, kes igapidi teda laita, teid oma wõrkude sisse kinnipüüda ja teilt teie hinge rahu ja rõõmu püha Waimu sees püüdwad ärawõtta. Aga ärge saage mitte, armsad, arraks, ja ärge andke ennast mitte niisuguste efsitawa pahanduste alla. Teie tunnete jo päris peasja pühas uskus, tunnete Issandat Jumalat ja meie Lunastajat Jeesust Kristust, aga selle sees on igawene elu, Kristuse sõnade järele, et nemad tundwad Sind, ainust tõsist Jumalat ja Jeesust Kristust, keda Sin oled läkitanud. (Joan. 17, 3). Teie tunnete muidugi ka õigeusu koguduse õpetust, mis usu Sümbolis, ehk tunnistuse-kirjas ülespandud on. Aga kui teie püha õigeusu seest seda teate, mis õnneksaamiseks tarwis on, ja südamelikult kõik seda usute, siis olge rahul: teie ei ole hullaläinud, nõnda kui teid sagedaste püha õigeusu waenlased hiiidwad; teie olete Kristuse koguduse lapsed — Kristuse enese lapsed. See on ükspäinis hullaläinud, Jumala sõna järele, kellel tõsist usku Kristuse sisse ei ole (Mark. 16, 16). Aga et teie ikka enam ja enam wõiksite pü-

ja teised Kristuse jüngrid läksid rõõmuga surmale ja surid püha tõsiduse ja Kristuse pärast, aga n'ad ei mõtelnudki usku ärabeita. Tehkem ka meie nende wiisi järele, nii kui tõsised Kristuse järelkäiad, ja Teesuse peale waatades, kes meie ülem saatja ja lõpetaja (täiendaja) on (Ebr. 12, 2), kes naerdud sai ja risti külges ärasuri, palugem Teda kõigest südamest, et Ta meid ärapeastaks nende käest, kes meile ja meie püha usule liiga teewad, ja olgem kindlad oma kallis uskus, Issand ei saa meid mahajätma, waid saab meid kaitsema ja trööstima.

Digest usust.

Rüsimine. Mis nõuab Jumal meie käest meie hinge lunastamise tarwis?

Kostmine. Diget, tõsist usku ja häid tegusid, ehk selle õige usu käsusõna täitmist.

Rüf. Mis on õige usk?

Kost. Õige usk on seesama usk, mis inimestele meie Issand Jeesus Kristus õpetas ja mis üle kõige maailma pühad Apostlid kuulutasid.

Rüf. Mis õpetust annab meile õige usk?

Kost. Õige usk õpetab meid õigeste usuma Jumala ja meie Õnnistegia Jeesuse Kristuse sisse ja kõlblikult Teda auustama, et meie selle läbi Jumala meele pärast võiksime olla ja oma hinge õnsaks teha.

Rüf. Mis meil on tarwis teha, et kõlblikult Jumalat auustada?

Kost. Jumala püha tahtmise järele elada, ehk Jumala püha käsusõna täita.

Rüf. Kust meie seda teame, et Jumala meele pärast olemiseks ja hinge õnsaks saamiseks usku tarwis on?

Kost. Õnnistegia ise ütles: Kes usub ja teda ristitakse, see peab õnsaks saama; aga kes ei usu, teda peab hukkamõistetama (Mark. 16, 16). Püha Apostel Paulus kinnitab otsekohse, et ilma usuta ei või Jumala meele pärast olla (Ebr. 11, 6).

Rüf. Aga kust meie seda teame, et tulema õnsa elu saamiseks peale usu veel Jumala püha tahtmise järele elada, ehk Jumala käsusõnu täita tarwis on.

Kost. Seda meie teame Jeesuse Kristuse, meie Õnnistegia, sõnadest; Tema ütles: Ei saa kõik, kes Minu wastu ütlevad: Issand, Issand, taewariiki, waid kes teewad Minu Issa tahtmist, kes taewas on (Matt. 7, 21). Sellele, kes küsis: Mis head pean mina tegema, et ma igawest elu wõiksin saada? Õnnistegia wastas: Tahad sina igawese elu sisse minna, siis pea käsusõnad (Matt. 19, 16—17).

Jumala sõna järele ka päris kange usk ilma armastuseta ei ole ühtegi (1 Kor. 13, 2) ja ei tee inimest õnsaks; ilma armastuseta inimene on surmas ja tema sees ei ole igawest elu (1 Joan. 3, 14—15). Aga kes Jumalat armastab, see peab Tema käsusõnad (Joan. 14, 15, 21). — Sest on müüd selgeste näha, et õnsaks saamise tarwis nii hästi armastus, kui ka Jumala käsusõnade täitmine tarwis lähäwad.

Apostel Jakobus kirjutab: Mis kasu on sest, mo wennad, kui keegi ütleb enesel usu olemad, aga tegusid ep ole temal? Kas see usk wõib teda õnsaks teha? Ei wõi mitte, seepärast et usk, kui temal ei ole tegusid, on iseeneses furnud. Müüd näate teie, et inimest tegudest õigeks mõistetakse ja mitte ükspäinis usust (Jak. 2, 14, 17, 24). Seepärast õpetawad need Jumala sõna wastu, kes ütlevad, et inimene ükspäinis usu läbi õnsaks saab.

Küs. Kuidas siis on tarwis neid püha Apostli Pauluse kirjakohtasi mõista, kus tema ütleb, et inimene usu läbi õigeks saab, ilma kasu tegudeta (Rom. 3, 28; Gal. 2, 16)?

Kost. Püha Apostel Paulus mõistis siin Mosese käjuõpetuse tegusid, aga mitte häid tegusid, mis ristiinimese läest püha Kristuse usk pärib. Seda wõime selgest näha, — et 1) sellesama Apostli sõnade järele usu läbi Kristuse sisse saamad õigeks nii hästi Ebreatahwas,

kes Mosese käsüõpetust täitvad, kui ka paganad, kes sest käsüõpetusest midagi ei teadnud (Rom. 3, 29, 30). 2) Kui usk üksi ilma hea tegudeta, ehk ilma püha käsüõnade täitmata, inimest õigeks teeks, siis ei oleks käsüõnu ka tarwis; ja püha Apostel Paulus, kes peab n'agu õpetanud olewa, et inimene üksi usu läbi, ilma tegudeta, õigeks saab, ei oleks nõudnud, et meie peaksimed häid tegusid tegema (Ewef. 4, 28—32). Mis tarwis n'ad oleksid, kui meie ilma nendeta üksi usu läbi õigeks saaksimed? 3) Õnnistegia ütles, et surnute ülestõusmise ael wälja tulewad, kes on head teinud, elu ülestõusmiseks; aga kes on paha teinud, hukkamõistmise ülestõusmiseks (Joann. 5, 29), ja et siis need, kellel niisugune usk Issanda siise on olnud, et n'ad tema wäe läbi prohwti wiisil on wõinud rääkida ja imetegusid teha, peawad Issandalt araminema, sest et n'ad ülekohtu on teinud; Issand kuulutab neile: Mina ei ole teid elades tunnud; taganege Minust ära, kes teie ülekohtu teete (Mat. 7, 23). Eks ole nüüd selge, et inimene ainu usu läbi üksi, ilma hea tegudeta, ei wõi õnsaks saada?

Rüf. Dõldakse: Inimene saab õnsaks üksi usu läbi, aga ükspäinis niisuguse usu läbi, mis ennast hea tegude läbi ülesnäitab.

Rost. Kui nõnda, siis ei ole jo koguniste tarwis rääkida, et meie üksi usu läbi õnsaks saame; waid peab sellega ühtepeppima, et meie mitte üksi usu läbi, waid usu ja hea tegude läbi õnsaks saame, nõnda kui püha õigenisu kogudus sest õpetab.

Rüf. Mitu usku on maailmas?

Rost. Kõik usud, mis maailmas on, wõib nelja jaosse panna: ristiusk, Ebreausk, Mahometi- ja paganusk.

Rüf. Misugune neist usudest on päris tõsine usk?

Rost. See ristiusk, mis meile Seesusest Kristu-

sest on antud; sest et, Tema sõna järele, see, kes nõnda usub kui Tema õpetas, ja teda ristitakse, see peab õnsaks saama; aga kes ei usu, teda peab hukkamõistetama (Mark. 16, 16). Ükspäinis sellel, kes usub Jumala Poea sisse, on igawene elu, aga kes ei usu Poea sisse, see ei pea elu nägema, waid Jumala wiha jääb tema peale (Joann. 3, 36). Õnnistegia on tee ja tõde ja elu; ükski ei saa taewase Issa juure muidu, kui Teesuse Kristuse läbi (Joann. 14, 6. Apostl. Teg. 4, 12).

Rüf. Kes ristiinimeste seast peab tõsist Kristuse usku?

Kost. Õigeusulijed.

Rüf. Aga kas siis teised ristiinimesed, kes õigeusulijed ei ole, mitte õigeste Õnnistegia sisse ei usu?

Kost. Ei mitte. Nii kui on üks Jumal (Ewes. 4, 5—6) ja üks Õnnistegia (1 Tim. 2, 5—6), nõnda on ka üksainus tõsine usk maailmas (Ewes. 4, 5) — see õigeusk. Issand Kristus ja pühad Apostlid ei kuulutanud jo maailmas mitmi uskusi.

Rüf. Kust võib tunda saada, et meie usk see ainus tõsine Kristuse usk on?

Kost. Sellest 1) et tema kõik seda õpetab ja meid kõik seda täita käsib, mis Teesus Kristus ja pühad Apostlid õpetasid ja täita käsib, ilma et meie midagi nende õpetuse juure lisaks ehk sealt juurest midagi wähendaks. 2) Et tema mitte ühestki inimesest, waid püha Apostlitest asutud on ja nende järgnikude ehk järeltulijate läbi seni aeani sai hoitud; meie õigeusulijed oleme Apostlitte ja Prohwetide raia (aluse) peale ülesehitatud, kus Teesus Kristus ise nurga kivi on (Ewes. 2, 20). Pühad Apostlid andsid Kristuse õpetust muu rahwa keskes ka Kreeklastele, aga Kreeklased Wenelastele, kellest sedasama õpetust hilja aegu ka mõned Gestlaste ja Pätlaste seast wastu

on wõtnud. 3) Et tema wäga palju hoolt nende õn-
sakszaamise pärast kannab, kes tema lapsed on, ning
neile rohket Jumala armu annab, kelle läbi inimene
õnfsaks saab (Ewef. 2, 8). Seepärast peab see, kes töö mee-
lega igawest õnnistust ja õiget teed mööda taewariiki
minna soowib, õigeusuline olema.

Pühast kirjast ja pühast suusõna õpetusest.

Küs. Kust wõetakse õigeusu õpetust?

Kost. Jumala sõnast, ehk neist raamatutest, mis
püha meestest Püha Waimu juhatamise järele kirjutud
on, ja pühast suusõna õpetusest. Jumala sõna, ehk
püha kiri on Piiblis.

Küs. Mitme jaosse jaotakse Piibel?

Kost. Kahte jaosse: — Wana Sääduse raama-
tud, mis püha Prohwetidest enne Kristuse sündimist on
kirjutud, ja uue Sääduse raamatud, mis püha Apostli-
test on kirjutud pärast Kristuse sündimist.

Küs. Mis on püha suusõna õpetus?

Kost. Püha suusõna õpetus on üks jumalik il-
mutamine; tema on Jumalast antud, nõnda kui püha
kirigi, mõne püha meestele, kes seda oma uskja järeltu-
lejatele edasi kuulutasid, aga mitte kirja, waid sõnade
ja oma eesmärgi läbi. Jumalast juhatud meeste järel-
tuljad ja asemikud, kes enamiste nende meestega koos
olivad ja ka ise pühad inimesed olid, kirjutasid seda
nende õpetust üles ning andsid seda kogudusele.

Adamist saadik Mosese aeani, kui weel püha kirja
ei olnud, sai Jumala tahtmine mõne püha inimestele
ilmunud; need kuulutasid seda teistele ükspäinis suusõna
ja ka oma eesmärgi läbi; nõnda said inimestele ilmutud
Jumala käsud: ohwrit tuua, seitsmendamat päewa nä-
dalas pühitseda, Jumala püha tahtmise järele elada j.

n. e. Ka mõned wana Sääduse Prohwetid kuulutasid Sumala tahtmist inimestele ükspäinis suusõna läbi ja ei jätnud enese järele mitte mingisugust kirja maha; niisugused Prohwetid olid: Genok, Gelias, Gelisa ja muud teised. Snnistegia ise ka ei kirjutanud oma õpetust üles, waid õpetas inimest üksnes suusõnaga; nõndasamuti kuulutasid Sumala armu ja taewa riiki esiotsa ka pühad Apostlid; ükspäinis mõned püha Apostlite seast panid Seesuse Kristuse ja oma õpetust kirja.

Küs. Aga nüüd on juba jumalik ilmutamine püha raamatute sisse üleskirjutud — mis tarwis on siis weel suusõna õpetus?

Kost. Jumalik ilmutamine on küll pühas kirjas, aga mitte kõik. Püha Ewangelist Joannes ütleb: Seesus on küll muid palju imetähtesid teinud oma jüngerite ees, mis ep ole üleskirjutud seejinatse raamatu sisse (Joann. 20, 30). Aga weel palju muid asju on, mis Seesus on teinud; kui need kõik iseäranis saaksid üleskirjutud, siis arwan mina, et ka maailm ise ei jõuaks neid kirjutud raamatuid kätte saada (Joann. 21, 25). Ewangeliumis ei ole ka kõik Snnistegia õpetus üleskirjutud; waatage, — Ta on öölnud: Snsam on anda, kui wõtta (Ap. Teg. 20, 35), aga seda ei ole mitte Ewangeliumis. Seepärast, püha Kristuse fogudus, kes kõik Snnistegia ning püha Apostlite õpetust, mis n'ad kirja ning suusõna läbi on järelejätanud, terwelt pidada soowib, hoiab ka nii hästi püha kirja, kui ka püha suusõna õpetust ülewel.

Küs. Kas ei ole pühas kirjas käsitud, püha suusõna õpetust pidada?

Kost. On küll. Püha Apostel Paulus käsib selgeste kõik tema õpetust pidada, mis ta mitte ükspäinis kirja läbi, waid ka suusõna läbi on kuulutanud; tema kirjutab: Seiske, wennad, ja pidage need

õpetused, mis teie olete õppinud, ehk sõna, ehk meie raamatu läbi (2 Tesf. 2, 15).

Küsi. Mis tarwis on niilid püha suusõna õpetus iseäranis tarwis?

Kost. Selle tarwis a) et püha kirja õigeste mõista ja temast aru saada. Olid niisugused segatsensulised ehk ketserid, kes Õnnistegia enese jumaliku olemist äräheitsid ja niisugust roppu ja püha kirja wastulist õpetust Jumala sõna peale kinnitasid, kellest n'ad viete aru ei saanud. Et niilid teada saada, kuidas nimelt seda ehk teist püha kirja kohta tuleb viete mõista, — selle juures on meil juhatajaks püha suusõna õpetus, ehk Jumala sõna seletamine Apostlite ennaste ja nende järgnikude poolt, kelle seast mõned püha Apostlite enesetega nende elu aéal ümberkäisid ja sellepärast muudugi parem teada mõisid ja ka teadsid, kui hiljemad ristiniimesed, kuidas ja mis õpetasid Kristuse jüngrid, kes pühast Waimust olid juhatud. Seepärast seletame meie Jumala sõna mitte üksiku inimese meele ehk mõistuse järele, waid kõigide tõeste Kristuse siisse uskjate meele, mõistuse ja elu ehk terve püha koguduse mõistuse ja õpetuse järele, mis juba enam kui 18 sada aastad olemas on. b) Selle tarwis, et püha sakramentisi viete tallitada ja kõiki püha kombid nõnda pidada, kuidas neid pühad Apostlid ja nende järgnikud — pühad isad ja õpetajad — on säädnud. Jumala sõnas on selgeste vöõbud, et meie püha sakramentisi peame tallitama, aga kuidas nimelt neid tallitada, seda ei ole meile pühad Apostlid omas kirjades mitte seletanud, — seda on nemad oma järgnikudele üksnes suusõna ja eesmärgi läbi õpetanud.

Küsi. On palju wale suusõna õpetusi; kuidas siis on wõimalik suusõna õpetust wastu wõtta, ja misugune wähe on nende ja tõe, Apostliku suusõna õpetuste wähe?

Kost. Tõsi küll, on ka wale kirjad, mis Apostlite

kirjade nime kandvad; kas siis jellepärast on tarvis ka päris püha Apostlite kirjad ärakeita? Kuida tõeste uskjad pühad isad ja koguduse õpetajad — need Apostlite järgnikud — wale kirjade wahel wahet pidasid ja päris püha Apostlite kirjad terwelt hoidsid, — nõndasamuti hoidsid nemad ka terwelt nende tõssised suusõna õpetused, mis alles kirjades üleshoitakse ja mis püha kogudus Apostlite suusõna õpetusteks arwab ja tunnistab. Apostlite suusõna õpetuste kahtlemata tõssiduse märk on see, et nad täieste püha Apostlite kirjadega ja üleühtse Sumala sõnaga ühtesünniwad.

Küs. Kas Õnnistegia suusõna õpetust mitte ära ei heitnud, kui Ta Wariserisi noomis, et nemad suusõna õpetust pidawad (Mark. 7, 8)?

Kost. Ei; Issand ei noominud Wariserisi mitte selle pärast, et nemad üleühtse suusõna õpetust pidasiwad, waid noomis neid selle pärast, et nemad jätsiwad Sumala käsusõna maha, et oma suusõna õpetust (säadmist) pidada (Mark. 7, 8, 9). Aga kas meie, püha suusõna õpetust pidades, mingisugust Sumala käsusõna ärakeidame? Kas meie wõtame wastu inimeste suusõna õpetusi, mis wassid on? Mitte koguni; meie wõtame ükspäinis neid püha suusõna õpetusi wastu, mis tõeste apostlikud suusõna õpetused on ja mis täieste Sumala sõnaga ühtesünniwad.

Usu tunnistusekirjast, ehk usu sümbolist.

Küs. Mis on usu tunnistusekiri, ehk usu sümbol?

Kost. Usu tunnistusekiri, ehk sümbol on üks lühifene ja selge õigensu kõigeülemate tõssiduste ehk peaoõpetuste ülespanemine.

Küs. Kuida loetakse usu sümbol?

Kost. 1. Mina usun see ainu Sumala

see Issa, see kõigeülespidaja, see taewa ning maa ja kõige nähtawa ja nägemata loomade Looja sisse.

2. Ja see ainu Issanda Teesuse Kristuse, see ainusündinud Sumala Poega sisse, kes Issast on sündinud enne kõiki aegu, walguis walguisest, tõsine Sumal tõsisest Sumalast, sündinud, mitte loodud, Issaga üheloomuline, kelle läbi kõik loodud on.

3. Kes meie inimeste ja meie lunastamise pärast on mahatunud taewast ja liha sisse saanud see püha Waimu ja Neitsi Maarja läbi ja inimeseks saanud.

4. Kes meie pärast on risti löödud Pontiusi Pilatuse aeal ja kannatanud ning mahamaetud.

5. Ja ülestõusnud kolmandamal pääwal kirjade järele.

6. Ja kes on üles läinud taewa ja istub Issa paremal käel.

7. Ja kes jälle saab auuga tulema kõhut mõistma elawate ja surnute üle, ja kelle riigil ei saa otsa olema.

8. Ja see püha Waimu, see Issanda, see Glulooja sisse, kes Issast wäljalähab, keda ühtlasi Issa ja Poega kumardakse ja auustakse, ja kes Prohwetide läbi rääkinud on.

9. Ühe ainsa, püha, kõigemaapealse ja Apostliku Roguduse sisse.

10. Ma tunnistan ühte ristmist patude andeksandmiseks.

11. Loodan surnute ülestõusmist.

12. Ja ühte tulewa aea elu. Amen.

Küs. Mis tarwis on usu tunnistusekiri koostatud?

Kost. Selle tarwis, et igaüks õiget usku ristini-

mene mõiks hõlpsamini oma püha usku kätteõppida ja meeles pidada. Õpetus pühast õigeusust on küll Piiblis ülewel, aga igalüks ei wõi seda püha raamatud kätteõppida. Mga usu tunnistusekirja (ehk usu sümboli) on võimalik ja kohus igalhel täielikult ja selgeste teada.

Küs. Kes on õigeusu tunnistusekirja, ehk sümboli kirjutanud?

Kost. Esimese ja teise kõigemaapealiste õigeusu sünodide isad, kes teda enamiste püha kirja sõnadest kokkupanid.

Küs. Millal ja mikspärast on need kõigemaapealsed õigeusu sünodid olnud?

Kost. Esimene kõigemaapealne õigeusu sünod oli Nikealinnas 325^a aastal pärast Kristuse sündimist kokkufogutud, et Maria öalat õpetust Jumala Poest ärakeita. Maria õpetas, et Jumala Poeg, meie Lunastaja, ei ole Jumal, waid Jumalast loodud loom. Teine kõigemaapealne õigeusu sünod oli 381^{se} aastal Konstantinopolilinnas koos Makedonia õpetuse wastu, kes püha Waimu Jumalaks ei tunnistanud. Sest aiast saadik nende kahe sünodide peal säetud ja kinnitud usu sümbol oli, on ja jääb ikka püha õigeusu kogudusele juhatajaks usu asjus, usu tunnistamises. Selle järeltulewad kõigemaapealsed õigeusu sünodid kinnitasid omalt poolt sedasama usu tunnistusekirja, mis esimeste kahe sünodide peal oli ülespandud. Seesama usu tunnistusekiri, ehk sümbol on ka meil — õigeusulistel — tänini.

Kõiki kõigemaapealsi sünodisi on seitse olnud ja nimelt: 1) Nikealinnas sünod 325 aastal, 2) Konstantinopolilinnas sünod 381 aastal, 3) Ewesuselinnas sünod 431 aastal, 4) Kalkädonilinnas sünod 451 aastal, 5) Konstantinopolilinnas teine sünod 553 aastal, 6) Konstantinopolilinnas kolmas sünod 680 aastal ja 7) Nikealinnas teine sünod 787 aastal.

Küf. Misugune võimus on kõigemaapealiste õigeusu sünodidel?

Koost. Kõigemaapealiste sünodide peal olid isad ja õpetajad kõige maailma peafogudustest kokkutulnud; nende peale kogus ennast, omas ülemates, kõik kristlik kogudus, mis Ünnistegiast oli alustud ja kelle pea Tema ise on (Ewef. 5, 23). Seepärast kõigemaapealiste sünodide säadmistel on niisugune võimus, et need, kes neid sünodisti ja nende säadmisi ei kuule ehk neid ärarheidab, Kristuse püha koguduse pärast ehk ta liikmed ei ole. Issand ise ütles: Kui keegi kogudust ei kuule; siis olgu ta sinu meelest, kui üks pagan ja tõlner (Matt. 18, 17). Kuida pühad Apostlid, kes sünodid Jerusalemmas pidasid ja sellega oma järgnikutele eesmärgi sünodide peal kokkutulla andsid, omas sünodi säadmises kirjutasid: Püha Waim ja meie oleme seda heaks arwanud (Ap. Teg. 15, 28), nõnda võisid ka kõigemaapealiste õigeusu sünodide isad võlba: „Püha Waim ja meie oleme nõnda heaks arwanud.“ Seepärast, kui meie kõigemaapealiste õigeusu sünodide õpetust ehk säadmisi ärarheidame, siis on see niisama, kui meie seda õpetust ärarheidaks, mis püha Waimu juhutamise järele, kes elab alati pühas Kristuse koguduses, on ülespandud (Joann. 14, 16—17 ja 26).

Küf. Mitmest jaost seisab usu tunnistusekirj?

Koost. Kahesteistkümnest jaost.

Usu tunnistusekirja esimesest jaost.

Küf. Kuida loetakse usu tunnistusekirja esimest jagu?

Koost. Mina usun see ainu Jumala see Issa, see kõigeülespidaja, see taewa ning maa ja kõige nähtawa ja nägemata loomade Loojaisese.

Küs. Kui palju on Jumalaid?

Kost. Üksainus. Teist Jumalat ei ole, muud kui üks. Paganad ükspäinis auustavad mitmi jumalaid, aga meil on üks Jumal, Issa, kellest kõik asjad on ja meie Tema sees (1 Kor. 8, 4, 6).

Küs. Mitu palet on Jumalal?

Kost. Kolm: Jumal Issa, Jumala Poeg ja püha Waim.

Küs. Kust teame meie, et Jumalal kolm palet on?

Kost. Õnnistegia ise ütles oma jüngritele, kui Ta neid läkitas kõige maailma sisse armuõpetust kuulutama: Minge ja õpetage kõik rahwast, ja ristige neid Issa ja Poega ja püha Waimu nimel (Matt. 28, 19). Et Jumalal on kolm palet: Issa, Poeg ja püha Waim, see sai awalikuks ka Õnnistegia ristimise ajal Jordanis (Matt. 3, 16, 17. Waat. 2 Kor. 13, 13).

Küs. Kust teame meie, et Issa, Poeg ja püha Waim mitte kolm iseäralist Jumalat ei ole, waid üksainus Jumal pühas Kolmainuses?

Kost. Teist püha Apostli Joannese sõnadest: Kolm on, kes tunnistawad taewas: Issa, Sõna (Jumala Poeg) ja püha Waim; ja need kolm on üks (1 Joann. 5, 7).

Küs. Kuidas on Jumal üksainus, kui Temas kolm palet on?

Kost. Seda ei ole võimalik inimesel arusaada; Jumal on ülem, kui kõik inimese mõistus; Tema, Jumala sõna järele, elab ühes walguses, kuhu ükski inimene ei ole näinud, ega wõi näha (1 Tim. 6, 16). Kes Jumal ise eneses on, seda ükski ei tea, muud kui Jumal ise (1 Kor. 2, 11). Inimene teab Jumalast ükspäinis seda, mis Jumalal enesel on meele pärast olnud inimesele jumaliku ilmutamise läbi awaldada. Aga et inimene wõiks wähegi kolmainu Jumala salaukt enese meeles seletada, arwawad pühad koguduse isad,

Sumala sõna peale toetades, (Joann. 8, 12; 12, 46), Sumalat walguse ehk päikese sarnatseks. Päike on üksainus, aga tema sees võib tähelepanna kolm asja: päikest ennast, walgust ja soojust. Üks ja seesama päike walgustab ja annab sooja; aga ei või ütelda, et walgus ehk soojus on päike, ei või neid ka üks teisest äralahutada. Nõnda on ka Sumalas kolm palet, mis lahutamata ja segamata on. Sumal on üksainus, otsegu päike üks on, — Sumalast sünnib Sumala Poeg, otsegu päikesest walgus; Sumalast läheb wälja püha Waim, otsegu päikesest soojus. Aga kõik kolm palet on üksainus Sumal, ehk üheloomuline ja lahutamata Kolmainus.

Küs. Mis poolest on wähe püha Kolmainuse palede wahel?

Kost. 1) Nende nimede poolest: Püha Kolmainuse esimene pale on Sumal Issa, teine pale on Sumal Poeg, kolmas pale on püha Waim.

2) Nende omaduste poolest: Sumal Issa ei sünni ja ei läha wälja ühest teisest palest, Sumala Poeg sünnib Issast, püha Waim läheb wälja Issast.

3) Nende tegude poolest inimese sugu lunastamise töös: Sumal Issa läkitab maailma sisse oma Poega inimesi lunastama; Sumala Poeg tuleb taewast maha, saab inimeseks ja lunastab oma surma läbi inimesi; püha Waim oma armu läbi pühitseb neid.

Küs. Kes on püha Kolmainuse palede seast kõige kõrgem?

Kost. Kõik kolm püha Kolmainuse paledest on täieste ühe auulised isekeskes; Sumal Issa on tõsine Sumal ja Sumala Poeg on tõsine Sumal ja püha Waim on tõsine Sumal.

Küs. Mikspärast Sumalat hüütakse kõige ülalpidajaks?

Kost. Seepärast, et Tema on Issand kõige maa-

ilma üle, walitseb kõikide üle, muretseb kõikide eest ja isearanis inimeste eest. Tema on kuningate kuningas ja isandate Issand (1 Tim. 6, 15). Dnistegia ütles: Pange tähele linnud taewa al: nemad ei külwa, ega lõika, ega pane kofku aitade sisse, ja taewane Issa toidab neid. Eks teie ole palju ülemad kui need. (Matt. 6, 26)?

Küf. Sumala sõnast ja usu sümbolist teame meie, et Sumal on taewa ja maa, nähtawad ja nägemata loomad loonud (1 Mos. 1, 1; Kol. 1, 16). Nähtawaid loomi meie teame; aga misfugused nägemata loomad on Sumal loonud?

Kof. Inglid ja inimese hinge, mis nägemata, ehk wainud on.

Küf. Millal nimelt on Inglid loodud?

Kof. Peab arwama, et nemad on maailma loomise hakatufe aeal loodud. Algmises lvi Sumal taewa ja maa (1 Mos. 1, 1); ftiin taewa nime al tuleb mõista nägemata taewast, ehk Inglid, fefst nähtawa taewa lvi Sumal teifel päawal. Sumal ife ütles: Kes on tema (maa) nurga kiwi allapannud? Kui taewa tähed loodud said, kiitsid Mind kõif Mo Inglid suure healega (Job. 38, 6, 7). Sefst näeme, et kui taewa tähed neljandamal päawal loodud said, ftiis juba Inglid olid ja kiitsid Sumalat?

Küf. Kui palju on Inglid?

Kof. Arwamata hull — mittu kümmend tuhat fford kümmend tuhat ja tuhat fford tuhat on Summala auujärje ümber ja teeniwad Sumalat (Joann. 5, 11; Tan. 7, 10).

Küf. Mis amet on weel peale Sumala teenimist püha Inglitel?

Kof. Inimest kõige felle eest hoida, mis paha on, ja üleülfte teda ta õnsaksfaamise teos aidada.

Tema tahab omad Inglid sinu pärast kästida, et nemad sind peavad hoidma kõige so teede peal (Laul. 91, 11). Eks nemad (Inglid) võik ei ole teeniad waimud, wäljaläkitud teenistuseks nende pärast, kes õnnistust peavad pärima (Ebr. 1, 14).

Küsi. Kas igalhel meie seast on Angel?

Kost. Jah, igalhel meie seast on kaitsja Angel. Teesus Kristus ise ütles: Katsuge, et teie mitte üht neistsinatsist pisukesist ära ei põlga: sest Mina ütlen teile, et nende Inglid taewas alati näewad Minu Issa palet, kes taewas on (Matt. 18, 10).

Küsi. Dns maailmas kurjad waimud?

Kost. Dn küi; seda teame meie Õnnistegia elust: Teda kurat liusas kõrbes (Matt. 4, 3—10) ja Ta wäga sagedaste ajas inimeste seest rojasi ehk kurji waimusid wälja (Matt. 8, 28—32; Mark. 9, 17—25; Luk. 4, 33—35; 9, 1; 10, 17 j. 19; 11, 14).

Küsi. Kust on kurjad waimud tulnud?

Kost. Nemad olid Sumalast häiks Ingliseks loodud; aga üks kõigeülematest inglitest teiste tema alla heidetud waimudega läks uhkeks, ei tahtnud Sumalat kuulda ega Teda teenida; seepärast said need inglid taewast mahahoidetud põrgu hauda ja kinniseutud pimeduse ahelatega (Suud. 1, 6; 2 Peetr. 2, 4).

Uu tunnistusekirja teisest jaost.

Küsi. Kuida loetakse usu tunnistusekirja teist jagu?

Kost. Ja see ainu Issanda Teesuse Kristuse, see ainusündinud Sumala Poega sisse, kes Issast on sündinud enne kõiki aegu, walgus walgusest, tõsine Sumal tõsijest Sumalast, sündinud, mitte loodud, Issaga üheloomuline, kelle läbi kõik loodud on.

Küs. Mikspärast Jeesust Kristust hüütakse Issandaks?

Kost. Seepärast, et Tema on tõsine Jumal, nõnda kui sest Jumala sõna selgeste tunnistab: Jeesus Kristus on see tõsine Jumal ja igawene elu (1 Joann. 5, 20), Kristus on üle kõikide Jumal, kiidetud igaweste (Room. 9, 5). Algmises oli Sõna (Jumala Poeg), ja see Sõna oli Jumala juures ja Sõna oli Jumal (Joann. 1, 1).

Küs. Mis tähendavad need nimed: Jeesus, Kristus?

Kost. Jeesus tähendab: Arapeastja, Lunastaja, ehk Õnnistegia, seepärast et Tema on inimesi nende patudest ärapeastnud, neid lunastanud ja õnsaks teinud. Nõnda sai meie Issand Inglist hüütud, kui see kuulutas, et püha Neitsi Maarja peab Jumala Poega ilmale tooma (Luk. 1, 31, 35; Matt. 1, 21). — Kristus tähendab wõitunud mees. Wana Sääduse aéal said ülemad preestrid, kuningad ja prohwetid õliga wõitunud, mis läbi nemad püha Waimu said; sellepärast hüüti ka neid wõitunud meesteks. Aga et Õnnistegia kõigeförgem ülempreester on (Ebr. 8, 1), kes maailma lunastamise pärast iseenast ohwriks tõi; et Tema kõige maailma kuningas on (Joann. 18, 37), sest Ta, kui Jumal, walitseb kõige maailma üle; et Tema ka kõigeförgem Prohwet on, sest Ta teab kõik (Joann. 2, 24—25; 16, 30), — seepärast sünnib ka Temale iseäranis Kristuse, ehk wõitunud mehe nimi.

Küs. Mikspärast Jeesust Kristust hüütakse Jumala ainusündinud Poegaks?

Kost. Sellepärast, et Tema ükspäinis Jumala ainus Poeg on, kes igaweste, enne kõiki aegu Jumalast Issast on sündinud, ja ei ole mitte üht teist niisugust Poega, kui Tema on; Jeesus Kristus on ainus, ehk ainusündinud Jumala Poeg (Joann. 1, 14, 18).

Ka meie, kes Jumala Poega sisse usume, oleme Jumala lapsed (Joann. 1, 12), aga Jumala lapsed üksti armu läbi: Snnistegia aga on Jumala Poeg sündimise, ehk oma loomu poolest.

Küs. Kellest ja millal on Jumala Poeg oma jumaliku loomu poolest sündinud?

Kost. Jumalast Issast ja on sündinud enne kõiki põlvetsi ning aegu, ja seepärast on Ta niisama igavene, kui Jumal Issagi, — Ta on sündinud — mitte nõnda, kui üks inimene inimesest sünnib, waid nii kui walgus walgusest. Inimeste juures on poeg ikka noorem kui isa; aga Jumala juures ei ole mitte nõnda. Jumala Poeg on tõsine Jumal ja Ta on sündinud tõsisest Jumalast; seepärast ei wõi mõelda, et Jumala Poeg noorem ehk wähem on, kui Isa.

Küs. Mikspärast usu tunnustusekirjas on ööldud: sündinud, mitte loodud?

Kost. Need sõnad: sündinud, mitte loodud on wäärusulise Aria wäla õpetuse wastu ülespandud, kes ütles Jumala Poega loodud olevat.

Küs. Mis tähendawat need sõnad: Issaga üheloomuline?

Kost. Nad tähendawat, et Jumala Poeg on ühte ja sedasama jumaliku loomu ühes Jumala-Issaga. Nii kui Jumal-Issa on igavene, kõikis paikus olew, kõigewägewam, kõige ärateadja j. n. e., nõnda on ka Jumala Poeg. Snnistegia ise ütles: Mina ja Issa oleme üks (Joann. 10, 30).

Küs. Kuidas siis Issand ise ütles: Minu Issa on suurem Minust (Joann. 14, 28)?

Kost. Seda on Tema trööstimiseks öölnud oma jüingritele enne oma kannatamisi, näitades, et Ta nendest äralahkub ja nende juurest äralahkub Issa juure. Snnistegia räägib siin iseenele üle, kui inimesele üle, räägib, et Issa, kui Jumal, suurem on Temast, kui inimesest;

sest, kui Jumal, Jeesus Kristus on kõigis paikus ning alati Issaga — Tema Issa sees ja Issa Tema sees (Joann. 14, 11); Temal, kui Jumalal, ei olnud tarvis Issa juure äraminna, ja Tema läks ära, nimelt, kui inimene.

Küsi. Mis tähendawat need sõnad: Kelle läbi kõik loodud on?

Kost. Nad tähendawat seda, et Jumala Poeg mitte loom ei ole, vaid Looja ning et Tema läbi kõik loodud on. Kõik asjad on Tema läbi tehtud, ja ilma Temata ei ole ühtegi tehtud, mis tehtud on (Joann. 1, 3).

Usu tunnistusekirja kolmandast jaost.

Küsi. Kuidas loetakse usu tunnistusekirja kolmandamat jagu?

Kost. Kes meie inimeste ja meie lunastamise pärast on mahatulnud taewast ja liha sisse saanud see püha Waimu ja Neitsi Maarja läbi ja inimeseks saanud.

Küsi. Kes on mahatulnud taewast meie lunastamise pärast?

Kost. Jumala Poeg. Kui Jumal, oli Tema ikka ja on kõigis paikus, niihästi taewas kui maa peal; aga et maailma äralunastada, sündis Tema pühast Neitsist Maariast, kui inimene, ja elas inimeste seas. Seejama Jumala Poega awalikuks saamine, liha sees maa peal, hiiutakse ka Tema mahatulemiseks maa peale. Ükski ei ole taewa läinud, kui aga see, kes taewast mahatulnud, see inimese Poeg, kes taewas on (Joann. 3, 13).

Küsi. Keda on tulnud Jumala Poeg lunastama?

Kost. Kõiki inimesi; kõige maailma pärast on Snnistegia kannatanud. Aga lunastud ja õnneks saavad üksipäinis need inimeste seas, kes tõeste Snnistegia

sisse usuvad ja Tema õnsakstegewat õpetust täitwad (Mark. 16, 16; Matt. 7, 21; 19, 16, 17)..

Küf. Mis asiast inimesi ärapeastma on tulnud Sumala Boeg maa peale?

Kost. Patust, äraneedmisest, ehk hukkamõistmisest patu pärast, ja surmast, ehk patu nuhtlusest.

Küf. Kust on pat inimeste jekka tulnud; esimesed inimesed jo olid Sumalast ilmapatuta ja puhtaks loodud?

Kost. Kuradist, kes esimesi inimesi, Adami ja Ewa, äraeõitas pattu tegema, ehk hea ja kurja tundmise puust jöõma, mis Sumalast äraeõeldud oli. Esimestest inimestest, kes olid pattu teinud, sünniwad ja tulewad ilmale patude sees kõik inimesed ja teewad ise omalt poolt ka pattu. Otseskui ühe inimese läbi pat on maailma sisse tulnud ja patu läbi surm; nõnda on ka surm kõige inimeste sisse läbiläinud, seepärast et tema ühe sees kõik on pattu teinud (Room. 5, 12).

Küf. Kuidas on Jeesus Kristus meid äralunastanud?

Kost. Jeesus Kristus on meid äralunastanud oma õpetuse, oma elu, oma surma ja ülestõusmise läbi.

Ta on meid õpetanud tõeste Sumala sisse uskma ta õiete Sumala tahtmist täitma. Seepärast, kui meie, jõeste Sumala sisse uskudes, õiete, Õnnistegia õpetuse järele, Sumala tahtmist täidame, siis saame meie wistist õnsaks.

Omas puhas elus on Issand meile puha ja Sumala meelepäralise, see on, õnsakstegewa elu eesmärki annud. Tema ise ütles: Kui keegi Mina teenib, see käigu Minu järele, ja kus Mina olen, seal peab Minu teener ka olema (Joann. 12, 26).

Õnnistegia on meie patude pärast kannatanud, ärasurnud ja selle läbi meid igawesest nuhtlusest ärapeastnud (Ewef. 1, 7).

Meie Issand Jeesus Kristus on surmusest ülestõusnud ja selle läbi selgeste ulesnäitanud, et Tema on Jumal ja Ta õpetus jumalik on, et Tema elu ja surm on ilmaarvamata hinna väärt ja meie kohta õnsakstegevad.

Küs. Mis tähendab see sõna: liha sisse saanud?

Kost. See sõna: „liha sisse saanud“ tähendab, et Jumala Poeg enese peale inimese liha on võtnud, et Ta, ilmapatuta ilmale saadud, täielikuks inimeseks on saanud, kellel inimese hing ja ihu on; seepärast on ka usu tunnustusekirjas veel juurelisatud: ja inimeseks saanud. See sõna sai lihaks, ja elas kui ühes majas meie seas (Joann. 1, 14). Suur on see jumalakartuse salaja asi: Jumal on avalikuks saanud lihaks (1 Tim. 3, 16).

Küs. Kui nüüd Jumala Poeg sai lihaks, — mitu loomust on siis Tema sees?

Kost. Jeesuse Kristuse sees on kaks loomust — jumalik loomus ja inimese loomus; Meie Õnnistegia on tõsine Jumal (1 Joann. 5, 20) ja ka tõsine inimene (1 Tim. 2, 5). Seepärast on ka Tema sees kaks tahtmist — jumalik ja inimeselik tahtmine (Luk. 22, 42; Joann. 6, 38); aga üksainus pale — Jumalimene.

Küs. Kellest on sündinud Jumala Poeg?

Kost. Kui Jumal, on Tema sündinud enne kõiki aegu Jumalast Issast, aga kui inimene — pühast Neitsist Maarjast ilmale toodud.

Küs. Kes oli Neitsi Maarja?

Kost. Püha Neitsi Maarja oli Hebrearahva sugu ja nimelt Abrahami ja Taaweti suguarust, kellel Jumal oli töötanud, et nende suguarust maailma Õnnistegia pidi sündima. Tema wanemad olid Sojakim ja Anna, kes esiotsa ilma lasteta olid; nende pal-

we peale andis Jumal neile, jub a nende wanas eas, tütre Maaria ja nemad pühitsefid teda Jumala teenimise peale Jerusalema templi juures. Kui ta täie-ealiseks sai ja oma töotust neitsiks jääda täita tahtis, siis andsid teda templiülemad, sest et tal enam wane- mid ei olnud, ühe wanamehe Joosepi hooleks, kellega tema kihlatud sai ja kes alati tema neitsipõlwe hoidja oli: ei puutunud temasse mitte, kunni tema oma esimese Poea sai ilmase toonud (Matt. 1, 25).

See sõna „kunni,“ ehk „nii kuu kui“ tähendab wähest Jumalafõnas — „ei ilmaski“ (Waata 1 Mos. 8, 7). Esimene Poeg tähendab üksipäinis seda poislast, kes esimene on sündima olnud, kui ta pärast teda wanematel enam kedagi teisi ei olnud sündinud. Jumal muidugi lõi kõik Egiptusemaa esimesed poeglapsed maha, aga mitte neid üksi kellel weel wennad ehk õed olid (2 Mos, 12, 29). Jumal kästis enesele pühitsema kõiki Hebrearahwa esimesi poeglasti neljakümmemal päawal pärast nende sündimist, see on, sell ajal, kui neile esimestel poeglastel ei wõinud wendasid olla. See pärast saawad ka sest kirjakohast koguni wõeriti aru need, kes mõtlewad, nagu pühäl Neitsil Maarial oleks pärast Snnitsegia sündimist weel teised lapsed olnud Joosepist.

Püha Neitsi Maaria jäi ifka Neitsiks.

Küs. Meie nimetame püha Neitsi Maariat ifka-Neitsiks; aga kuidas Jumalafõna siis nimetab Snnistegial wennad olewat (Matt. 13, 55; Mark. 6, 3)?

Kost. Jumalafõna nimetab Snnistegia wenna- deks Kleopa, ehk Alweuse ja tema naese Maaria, Jee- suse Kristuse Oma õe lapsi (Matt. 27, 56; Mark. 15, 40; Joannes 9, 25), kes mitte Tema kihased wennad ei olnud.

Jumala Oma õde Maaria hüütakse Kleopa naeseks (Joann. 19, 25) ning Apostli wäikesse Jakobuse (Mark. 15, 40) ehk Alweuse emaks (Matt. 10, 3); Sündas oli Jakobuse wend (Ap.

Leg. 1, 13). Needsamad Apostlid, niihästi kui Jooses, sellesama Maarია poeg (Mark. 15, 40), ja Siimon, said Jeesuse Kristuse wendadeks hüütud (Mark. 6, 3; Kal. 1, 19).

Küis. Mikspärast nimetab püha kogudus püha Neitsi Maariat Jumalasiinnitajaks?

Kost. Seepärast, et tema inimese loomu poolest Jumala Poega ilmale sünnitas (Kal. 4, 4). Sgawene Jumala Poeg ühendab ennast inimese loomusega ei mitte pärast, waid enne seda, kui Ta pühast Maarlast sai ilmale toodud, — püha Maarია sai kaima peale ja sünnitas ilmale ei mitte ühe liht inimese, waid Jumala ja inimese — tõsi Jumala. Jumala Ingel, kui püha Maariale Sünnistegia sünnimist temast kuulutas, ütles t'ale: Waata, ja pead kaimapeale saama ja Poega ilmale tooma, ja seda Poega peab Kõigekõrgema Poeks hüütama, ja weel: See püha, mis sinust sünnib, peab Jumala Poeks hüütama (Luf. 1, 31, 32, 35). Püha Neitsi Maarია on meie Sünnistegia Ema (Matt. 1, 18), aga see Sünnistegia on — tõsine Jumal, ehk küll Ta ühtlase ka tõsine inimene on, — kuidas siis püha Neitsi Maarია mitte Jumala Ema ei ole?

Küis. Kas Jumala sõnas püha Maarია hüütakse Jumala Emaks?

Kost. Hüütakse küll. Kui püha Maarია, pärast kaima peale saamist, õiglase Gelisabeti, Gelläia ema juure tuli; siis sai Gelisabet täis püha Waimu ja kisedas suure healega: Kust see mulle sünnib, et minu Issanda Ema minu juure tuleb (Luf. 1, 41 — 43)? Issanda Ema ehk Jumala Ema — on üks kõik. Wana Säädukses prohwet Jesaias kuulutas ette ja ütles: Waata, üks Neitsi saab kaima peale ja toob Poega ilmale, ja peab Temale panema see nime: Immanuel (Jeesaias 7, 14), mis tähendab

dab: Jumal meiega (Matt. 1, 23), ehk Jumalini-
mene; Neitsi sünnitab üht lapsukest, kes on wägew
Jumal, igawene Issa (Seesaia 9, 5), — sest on
näha, et see Neitsi on Jumalasiünnitaja.

Rüü. Kas on tarwis püha Neitsit Maariat
auustada?

Kost. On küll tarwis; kuidas ei peaks meie oma
Sunnistegia Ema auustama? Püha Maarია ise ütles
prohweti wiisil: Sest aeaft kiidawad mind õn-
saks kõige põlwe rahwas (Luk. 1, 48). Ja waata
meie, kes tõeste Kristuse sisse usume ja täieste Jumala
õna täita soowime, — kiidame õnsaks püha Maarია,
tõstame teda suureks ja hüüame teda ülemaks kui
Keerubid ja palju auusamaks kui Seerawid.
Jumala Emaks saamise läbi on tema ligidamale Jumala
juure saanud, kui kõik loodud loomad — see on, ta on
fõrgem kui kõik inimesed ja kõik inglid.

Rüü. Aga mõned ütlevad: Neitsi Maarია oli
üks inimene ja Sunnistegia sündimine temast on Ju-
mala, aga mitte tema tegu; sell korral tema oli otsegu
üks liht riist kulla tarwis; kas siis riist sellepärast kalli-
maks saab, et tema sees kuld on olnud?

Kost. Seesugune kõne — on üks libalik tarkus,
mis on waen Jumala wastu (Room. 8, 7).
Kuida on wõimalik maapealsi asju taewaliku, jumaliku
asjade sarnaseks arvata? Kui need kes püha Maarია
ei auusta, Sunnistegia sündimist pühast Neitsi Maarīast
kulla ja ühe riistaga ühesarnaseks pidawad, siis ei tee
nemad mitte mõistlikult, sest hingetumaid asju ei wõi
hingeliste asjadega ühesarnaseks pidada. Sunnistegia
sündimist pühast Neitsi Maarīast wõib ühe kuninga
sündimise sarnaseks arvata. Kas siis kinga ema selle-
pärast ei ole teeninud iseäralist auustamist, et tema
kuninga ema on? Kuidas siis ei pea meie oma Sunnis-
tegia, see kuningate kinga Ema auustama? Issanda

sündimine temast on Jumala tegu, see on tõsi, aga waata, tema ükspäinis kõige inimeste seas oli arwatud niisuguse Jumala äravalitsemise väärt, tema ainult üksi on meie Snnistegia Gmaks saanud, ja selle läbi juba, et ta äravalitsetud ja ärapihitsetud oli pühast Waimust, on tema üle kõikide ülendud. Kuidas siis ei saa meie teda auustama?

Ustu tunnistusekirja neljandamast jaost.

Küs. Kuidas loetakse usu tunnistusekirja neljandamat jagu?

Kost. Kes meie pärast on ristilöödud Pontiusse Pilatuse aeal, ja kannatanud ning mahamaetud.

Küs. Kelle pärast oli Jeesus Kristus ristilöödud ja kannatanud?

Kost. Meie pärast, et oma ristikannatamiste ja surma läbi meid patust, äraneedmisest ja surmast ärapeasta. Jeesuse Kristuse sees meil on äralunastamine Tema were läbi, patude andeksandmine Tema armu rikkust mööda (Ewef. 1, 7). Kristus on meid äralunastanud käsu needmisest, kui Ta sai needmiseks meie eest (Kal. 3, 13). Et nüüd lapsukesed liha ja were osalised on, otse nõnda on Jeesus ka ise sest osa saanud, et Ta pidi surma läbi selle wäge, kell surma üle wõimust oli, see on kuradi, ärakautama, ja lepitades ärapeastma neid, kes surma kartuse pärast kõige elu aea sulase põlwes olid (Ebr. 2, 14, 15).

Küs. Mikspärast Jeesusel Kristusel oli tarwis kannatada meie ärapeastmise tarbeks?

Kost. Sellepärast, et meie patud, kelle läbi meie äraarvamata suurt Jumalat wihasrame, on nii suured, et meie nende eest ilmaotsata nihtluse, igawese piinamise väärt oleme. Et õigemõistjat Jumalat Ta wi-

hastamise pärast meie patude üle äralepitada, ja meid nuhtlusest nende eest ärapeasta, läks üht ilmapata ohwrit tarwis; seda ohwrit tõi ka meie Snnistegia. Weil ennastel oli tarwis meie patude pärast igawest piinamist kannatada; aga meie asemel kannatas heameelega meie ilma süüta, ilmapatuta Snnistegia — Jumalini mene, ja selle läbi peastis Ta meid ära nuhtlusest patude pärast ja teenis meile Jumala armu, selle läbi patudest puhtaks saame ja pattu äravõidame. Nüüd ei mõisteta mitte neid hukka, kes Teesuse Kristuse sees on, kes ei käi liha järel, waid waimu järel. Sest elu waimu käst Kristuse Teesuse sees on mind patu ja surma käsust lahti teinud (Room. 8, 1, 2).

Rüf. Kuida võime meie Jumala armu osaliseks saada, mis meile Kristuse kannatamiste läbi on saadetud?

Kost. Glawa, südameliku usu läbi ristilöödud Snnistegia sisse, püha saframentide läbi, kus meile lunastawat Jumala armu antakse, mis Kristuse ristikannatamiste läbi meile teenitud on, ja oma liha ühes ta ihaldamiste ja himudega ristilöömise läbi. Püha Apostel Paulus ütleb: Mina olen käsu läbi käsule jurnud, et mina Jumalale pean elama. Ma olen Kristusega ristilöödud; aga ma elan, ei mitte enam mina, waid Kristus elab minu sees, ja mis ma nüüd elan lihas, seda elan ma uskus Jumala Poega sisse, kes mind on armastanud ja iseenast minn eest äraannud (Kal. 2, 19 — 20). Eks teie ei tea, et mitu meid Kristuse Teesuse sisse on ristitud, et meid Tema surma sisse on ristitud (Room. 6, 3; 1 Kor. 11, 26)? Kes Kristuse pärast on, need on oma liha ristilöönud ihaldamistega ja himudega (Kal. 5, 24).

Rüf. Kuidas on võimalik oma liha ihaldamiste ja himudega ristilüüa?

Kost. Kasinuse läbi, see on, kui meie ennast ihald-

damiste ja hinude eest hoiame, ja tegude läbi, mis ihaldamiste ja hinude wastulised on. Seepärast kirjutab meile püha õigeusu kogudus ette: ennaste üle walmist, palwet ja paastu, otsegu ustawat nõu ihaldamist ja liha hinuasi ristilüüa, ehk waigistada.

Küs. Mill aeval oli Jeesus Kristus ristilöödud?

Kost. Sell aeval, kui Juudamaa üle Rooma keisri nimel Pontius Pilatus, üks pagan walitses. Enne Kristuse sündimist oli Juudarabwas Roomarabwa poolest ärawõidetud. Nõnda sai tõeks Sakobi ettekuulutamine, kui ta oma surma woodil oma poega Juudast õnnistas ja ütles, et seni saab walitseja Juudamaal Juuda põlwest olema, kui maailma Rahusaatja, ehk Õnnistegia tuleb (1 Mos. 49, 10).

Küs. Mill nädalipäawal on meie pärast meie Õnnistegia surma kannatanud?

Kost. Reedil; sellepärast paastume meie, õigeuslised, ikka sell päawal, ja tuletame selle läbi enestele meele, et sellpäawal meie kallid Õnnistegia meie patude pärast on kannatanud ja ärasurnud.

Küs. Mis sündis Jeesuse Kristuse kannatamise ja suremise aeval?

Kost. Kuendamal tunnil üheksamast tunnist saadik sai pimedus üle kõige maa, wahetef templis kärikes lõhki kaheks, ülemaast otsast alamast saadik; maa wärises ja kaljud lõhkesid lõhki. Sa haudad läksid lahti; ja tõusid üles palju nende pühade ihusid, kes olid maganud. Sa pärast Tema ülestõusmist tulid nemad haudadest wälja ja läksid püha linna ja näitsid ennast mitmele (Matt. 27, 45 ja 51 — 53), muidugi selle tarwis, et Õnnistegia ülestõusmist kuulutada.

Jeesus Kristus sai ristilöödud kolmandamal päawa tunnil (Mark. 15, 25,), see on meie aegarwu järele üheksamal tunnil hommiku, ja on ärasurnud üheksamal päawa tunnil (Matt. 27, 46) —

meie aearwu järele kolmandamal tunnil pärast lõu-
nat. Ewangeliumis on aeg Hebrearahwa arwu
järele ülesnäidatud.

Küf. Mis tarwis sündisid niisugused imeasjad?

Kost. Selle tarwis, et kõik pidid teadma saama,
et mitte üks liht inimene, waid Jumalinimene karna-
tas ja suri (Matt. 27, 54).

Küf. Kus oli Jeesus Kristus pärast oma surma
ja enne ülestõusmist?

Kost. Kui Jeesuse Kristuse ihu oli haudas, siis
käis Ta waimus põrgu haudas, et seal oma wõitu sur-
ma üle kuulutada ja kõiki neid, kes usuga Tema tule-
mist ootafid, põrgu hauast wäljasaata (1 Peetr. 3, 18,
19). Ühes sellega oli Issand ka paradisis rõwõwliga,
oma töotuje järele (Luk. 23, 43).

Usu tunnistusekirja wiidendamast jaost.

Küf. Kuidas loetakse usu tunnistusekirja wiienda-
mat jagu?

Kost. Ja ülestõusnud kolmandamal pää-
wal kirjade järele.

Küf. Millal tõusis Jeesus Kristus surnuft üles?

Kost. Kolmandamal pääwal pärast oma surma,
ehk ülestõusmise pääwal. Seepärast tuletame meie igal
nädalal eneste meele ja pühitseme Snnistegia surnuft
ülestõusmise pääwa, ja nimetame seda pääwa pühapäwaks.

Küf. Kes sai teada, et Jeesus Kristus surnuft
ülestõusis?

Kost. Esmesed said seda teada need sõamehed,
kes Juudarahwa ülematest Snnistegia ihu haudas
wachtina olid pandud (Matt. 27, 62 — 66). Pärast
seda said Issanda ülestõusmist teada salwitoojad, ehk
need naesed, kes kolmandamal pääwal pärast Tema
surma wäga wära hana juure olid tulnud, et n'ad pi-
bid Tema ihu kallil salwiga wõidma; pühad inglid, kes
haudas olid, ütlesid kohe neile naestele, et Snnistegia

on ülestõusnud (Luk. 24, 3 — 6). Jeesus Kristus ise näitas ennast mitu korda pärast oma ülestõusmist oma jüngeritele ja teistele, kes Tema sisse uskusid.

Õnnistegia näitas ennast oma ülestõusmise pääwal: Maarja Mahdalenale (Mark. 16, 9), teiste salvitooja naestele (Matt. 28, 9), Apostli Peetrusele (Luk. 24, 34), kahe jüngri — Luuka ja Kleopale, tee peal Emmause alewisje (13 — 33 salm) ja Apostlitele, kui Toomas mitte nendega ei olnud, ühes koias, kelle usjed luttus olid (Joann. 20, 19 — 23). Kaheksa pääwa pärast näitas Issand kõige jüngeritele, et uskumata Toomast oma ülestõusmises usutada (Joann. 20, 26 — 29). Pärast seda näitas Issand ennast seitsme jüngerile Tiberiajärwe (mere) ääres, kui n'ad kalu püüdsid (Joann. 21, 1); Ta näitas ennast Galileamaal ühe mäe peal ühe teistkümnne jüngerile (Matt. 28, 16 — 20) ja ükstord näitas Ta ennast enam kui wiie saea uskjale (1 Kor. 15, 6), Ta näitas ennast Jakobusele (1 Kor. 15, 7) ja wiimist korda oma jüngeritele enne oma taewanimemist (Ap. Teg. 1, 3 — 9). Muidugi, ilma kahtlemiseta, näitas Issand ennast ka oma leinaja emale ta trööstimiseks, ehk kül selle üle Sumalafõnas midagi ei nimetada.

Küs. Mis tarwis näitas ennast Issand nii mitu korda pärast oma ülestõusmist?

Kost. Selle tarwis, et oma jüngrid usus kinnitada, et Ta tõeste surrust on ülestõusnud. Õnnistegia surrust ülestõusmine oli nii suur ime, et Tema kõigeligemad jüngrid eestotsa selle üle kahewahel olid ja ei uskunud, et Tema surrust on ülestõusnud (Luk. 24, 11, 41; Joann. 20, 25).

Küs. Mis tähendawad need usu tunnistusekirja sõnad: ülestõusnud kolmandamal pääwal kirjade järele?

Kost. Seda, et Jeesus Kristus on kannatanud, ärasurnud ja ülestõusnud just nõnda, kui selle üle oli võldud pühas kirjas. Kristus on surnud meie pa-

tude eest kirjade järele; ja et Teda on maetud, ja et Ta on ülestõusnud kolmandamal päeval kirjade järele (1 Kor. 15, 3, 4; waat. Seesaja 53, 5. Ap. Teg. 2, 27. Jon. 2, 1).

Uju tunnistusekirja kuendamast jaost.

Küsj. Kuidas loetakse usu tunnistusekirja kuendamast jagu?

Kost. Ja kes on üleslänud taewa ja istub Issja paremal käel.

Küsj. Kui kaua ja mis tarwis wiibis Jeesus Kristus maa peal pärast oma ülestõusmist?

Kost. Nelikümmend päewa; sell aeal näitas Tema ennast oma jüingritele ja õpetas neid (Ap. Teg. 1, 3).

Küsj. Kuidas jutustakse pühas kirjas Jeesuse Kristuse taewaminemisest?

Kost. Neljakümmemal päewal pärast oma ülestõusmist näitas Önnistegia ennast oma jüingritele Jerusalemmas ja wiis neid linnast wälja Betaniast saadik Ölimäe otja ja siin önnistas neid, ja Teda wöeti üles taewa. Apostlid kumardasid taewasse länud Issandat ja läksid tagasi Jerusalemma suure rõõmuga (Lut. 24, 50—52).

Küsj. Kui Jeesus Kristus Sumal on, kuidas siis Tema üles taewa läks? Sumal on jo kõigis paikus?

Kost. Jeesus Kristus läks üles taewa mitte kui Sumal, waid kui inimene. Kui inimene kannatas Tema, suri ära, tõusis surinust üles ja läks üles taewa; kui Sumal oli Ta alati ja on kõigis paikus nii hästi taewas, kui maa peal.

Küsj. Mis tähendawad need usu tunnistusekirja sõnad: istub Issja paremal käel?

Kost. Nad tähendawad seda, et Jeesus Kristus jumaliku loomu poolest täieste ühesarnane Sumalaga on, ja seda, et Ta ka oma inimese loomu poolest

nii Sumala=Issa ligidaks on saanud, et Ta Sumala=Issa paremale käele on istunud . . Kuninga paremal käel istub ifka see, kes Lemale kõigeligem Wõimuse ja wäe poolest on — tema auujärjepäria. Õnnistegia istub Sumala=Issa paremal käel, — see tähendab, et Lemal Sumala wõimus ja wägi on.

Ustu tunnistusekirja seitsmendamast jaoft.

Küf. Kuidas loetakse usu tunnistusekirja seitsmendamast jagu?

Koht. Ja kes jälle saab auuga tulema kohut mõistma elawate ja surnute üle ja kelle riigil ei saa otsa olema.

Küf. Kust meie teame, et Õnnistegia jälle saab maa peale tulema?

Koht. Meist sõnadest, mis pühad Inglise ütlesid Apostlitele, kui Issand üles taewa läks: Seesinane Jeesus, kes teilt on üleswõetud taewa, see peab tulema sellisamal kombel, kui teie Teda olete näinud taewa äraminemat (Ap. Teg. 1, 11).

Küf. Missugune saab Jeesuse Kristuse teine maa peale tulemine olema?

Koht. Otsegu wält tõuseb hommigu poolt, ja paistab õhtu poole, nõnda saab ka inimese Poea tulemine olema. Siis peab inimese Poea tähte taewas nähtama, ja siis peab ulguma kõik rahwasugu maa peal, ja peawad nägema inimese Poea tulewat taewa pilwede peal juure wäe ja auuga (Matt. 24, 27, 30). Õnnistegia saab tulema oma auu sees, ja kõik pühad Inglise Lemaga (Matt. 25, 31).

Küf. Mis tarwis Jeesus Kristus saab jälle maa peale tulema?

Koht. Selle tarwis, et kohut mõista kõige elawate inimeste üle, kes muudetud saawad, ja surnute üle, kes ülestõusma peawad. Ünnistegia ütles: Tund tuleb, millal kõik, kes haudade sees on, peawad Jumala Poega healt kuulma; ja wälja tulema, kes on head teinud, elu ülestõusmiseks; aga kes on paha teinud, hukkamõistmise ülestõusmiseks (Joann. 5, 28, 29). Piha Apostel awaldab meile niisugust salaja asja: Ei meie kõik küll ei lähä magama, aga meid kõik peab muudetama äkitselt ihes silmapilgus wiimse pasunaga; sest pasun peab hüüdma, ja surnud peawad ülestõusma hukkaminemata põlweks, ja meid peab muudetama (1 Kor. 15, 51 — 52): Meie peame kõik awalikult saama Kristuse kohtu järje ees, et, igaüks peab seda mõõda saama, kui tema ihus on teinud, olgu hea ehk kuri (2 Kor. 5, 10).

Küs. Kas Jumal meid ükspäinis paha tegude pärast hukkamõistab?

Koht. Ei mitte ükspäinis paha tegude, waid ka paha mõtete ja sõnade pärast, kui meie puhtast südamest neid Jumala ees ei kahtse. Inimesed peawad aru tegema kohtupääwal igaühest tühjast sõnast, mis nemad on rääkinud. (Matt. 12, 36).

Küs. Misugusel Kristuse riigil ei saa otja olema?

Koht. Sellel riigil, mis pärast Kristuse üleüldist kohut tuleb, millal meelesparandamata patused lähäwad igawese walusse, aga õiged igawese elusse (Matt. 25, 46). Siis peawad õiged paistma, kui päike, oma Issa kuningriikis (Matt. 13, 43). Seda Jumala kuningriiki hüütakse auu kuningriikiks.

Küs. Kas Jumala sõnast on teada, millal Issand saab tulema kohut mõistma?

Kõst. Tunnistegia ise ütles: Sest päävast ja tunnist, millal Tema saab tulema kohut mõistma, ei tea ükski, ei Ingliseki taewas, kui aga Issa üksi (Matt. 24, 36). Kõig Sumala sõnast teame meie, et Kristuse kohtupäew siis saab ligi olema, kui ülekohtus võinust võtab, mitmede armastus külmaks lähäb (Matt. 24, 12), kui kuningriigi armuõpetust (ewangeliumit) saab kuulunud kõiges maailmas, tunnistuseks kõige rahwale (14 salm) ja kui maailmas walekristus saab awalikuks (2 Tess. 2, 3).

Küsi. Kes on see walekristus?

Kõst. Kristuse wastane, ülekohtune, patu inimene, ärarikkumise poeg (2 Tess. 2, 3 ja 8). Tema saab saadana abiga inimeste petmiseks wale imetegusid tegema (9 salm), saab ennast Sumalaks ülendama ja saab püüdma nii hästi Kristi usku, kui ka igaiht muud usuõpetust maailmas ärakõpetada (4). Meid, kes teda ei wõta kumardada ega teenida, saab ta tagakiusama ja waewama; wiimaks saab ta ise hukka hirmjal wiisil: Issand Jeesus tahab teda ärakautada oma juu waimuga ja oma tulemise ilmutamise läbi otsa teha selle peale (2 Tess. 2, 8).

Uju tunnistusekirja kahetsamast jaost.

Küsi. Kuidas loetakse uju tunnistusekirja kahetsamat jagu?

Kõst. Sa see püha Waimu, see Issanda, see Gluwoja sisse, kes Issast wälja lähäb, teda ühtlasi Issa ja Poega kumardakse ja auustakse, ja kes Prohwetide läbi rääkinud on.

Küsi. Kes on püha Waim?

Kõst. Püha Kolmainuse kolmas pale. Tema on Issand, ehk, teitsiti ütelda, Sumal, mis neist Apostli

Peetruse sõnadest näha on, mis ta Anania vastu ütles: Mikspärast on saadan sinu südametäitnud, et sa oled püha Waimule walet rääkinud? Sina ei ole waletanud inimeste, waid Sumala ette (Ap. Teg. 5, 3 ja 4).

Küj. Miks püha Waimu nimetakse Gluloojaks?

Kost. Sellepärast, et Tema, kui Sumal, ühes Issa ja Poega maailma ja kõik, mis maailmas, on loonud; Tema on Looja; iseäranis annab Tema waimulikkust, ehk püha elu inimestele, oma armu poolest neid sakramendide läbi patudest puhastades. Kui keegi ei sünni weest ja Waimust, siis ei wõi tema mitte Sumala riiki saada (Johann. 3, 5). Püha Waimu läbi saab elawaks iga hing.

Küj. Kellest lähab püha Waim wälja?

Kost. Sumalast Issast.

Küj. Kas Ta ei läha ka Poest wälja?

Kost. Ei; seda näame meie Teesuse Kristuse enese sõnadest: Kui see rõõmustaja saab tulnud, keda Mina teile tahan läkitada Issast, see tõe Waim, kes Issast wälja lähab, seesama peab Minust tunnistama (Johann. 15, 26). Issand ütles: see tõe Waim, kes Issast wäljalähab, aga mitte: see tõe Waim, kes Issast ja Minust wäljalähab. Ja kustilgi Sumala sõnas ei ole ööldud, et püha Waim Poest wäljalähab. Sellest on näha, et Ta üksipäinis Sumalast Issast wäljalähab.

Küj. Mis tähendawad need usu tunnistusekirja sõnad: Keda ühtlasi Issa ja Poega kummardakse ja auustakse?

Kost. Nad tähendawad seda, et püha Waimu on tarwis niisama kummardada ja auustada, kui Sumalat=Issa ja Poega, kui Issa ja Poega ühesarnast Sumalat. Ünnistegia ise andis käsku oma jüngeritele ristida kõik rahwast Issa, ja Poega ja püha Wai-

mu nimel (Matt. 28, 19). Sellepärast auustame meie ka ikka kõigepühamat Kolmainust nõnda: „Mu olgu Issale ja Poemale ja püha Waimule.“

Rüf. Mikspärast on usu tunnistuskirjas ööldud, et püha Waim Prohwetide läbi rääkinud on?

Kost. Et näitada, et pühad Prohwetid, kes wana sääduse raamatud on kirjutanud, pühast Waimust juhatud olid ja neist kirjutud raamatud tõsine Jumala sõna on. Inimese tahtmise läbi ei ole iial ei ühtegi Prohweti kuulutamist kättesaadud, waid pühad Jumala mehed on rääkinud, juhatud pühast Waimust (2 Peetr. 1, 21).

Rüf. Aga kas on püha Waim ka püha Apostlite läbi rääkinud?

Kost. Wuidugi, ilma kõige tahtlemiseta. Oma töötuse järele (Joann. 15, 26) läkitas Snnistegia Apostlitele püha Waimu, kes nende peale tuliste keelde näol mahatuli wiiekümmemal päawal pärast Jeesuse Kristuse ülestõusmist (Ap. Teg. 2, 2—4).

Rüf. Kas igauks meie seast võib püha Waimu armu saada?

Kost. Võib küll ja nimelt südameliku palwe ja püha sakramendide läbi. Snnistegia ütles: Kui teie, kes teie kurjad olete, märkate häid andid anda oma lastele; kui palju enam annab taewane Issa püha Waimu neile, kes Teda paluwad (Luk. 11, 13). Apostel Paulus kirjutab: Kui Jumala, meie Snnistegia heldus ja armastus inimeste wastu ilmus, siis on Tema meid õnsaks teinud ei mitte õiguse tegudest, mis meie olime teinud, waid oma halastuse pärast, uuesündimise, ja püha Waimu uuendamise läbi, keda Tema on wäljavalanud meie peale rohkest Jeesuse Kristuse, meie Snnistegia, läbi (Tiit. 3, 4—6).

Uhu tunnistusekirja üheksamast jaost.

Küs. Kuidas loetakse usu tunnistusekirja üheksama jagu?

Kost. Üheainsa, püha, kõigemaapealse ja apostliku koguduse sisse.

Küs. Mis on kogudus?

Kost. Tõeste Seejuse Kristuse sisse uskjade selts, kellel on: üks Pea — Lunastaja ehk Õnnistegia ise, üks Jumala sõna, ühed pühad sakramendid ja ühed Jumalast saadud wainulikud ülemad.

Küs. Kui palju on maailmas tõsiid koguduse.

Kost. Üksainus kogudus; nii kui on üksainus Jumal ja üksainus tõsine usk, nõnda on ka üksi üksainus tõsine kogudus. Õnnistegia säadis maa peale üks-päinus üheainsa koguduse; pühad Apostlid õpetasid mitmes kohas ühtwiisi uskma Seejuse Kristuse sisse ja alustasid kõiges maailmas ühtainjat püha kogudust. Üks ihu on ja üks waim, nõnda kui teie ka olete kutsutud ühes lootuses teie kutsumise poolest; üks Issand, üks usk, üks ristimine, üks Jumal ja kõigide Issa (Ewef. 4, 4—6).

Küs. Kuidas võib kogudus püha olla, kui kõik tema liikmed — usklikud — patused on?

Kost. Kogudus on püha sellepärast, et tema Pea on kõigepüham Õnnistegia — Jumal ise, ja et need, kes Õnnistegia sisse usuvad, pühitsetud on: Tema kannatamiste läbi meie patude pärast, Tema jumaliku õpetuse läbi, mis igalüht usklikku walgustab, ja püha sakramentide läbi, mis neid patudest ärapuhastawad. Kristus on armastanud kogudust ja on iseennast selle eest äraannud, et Ta seda pidi pühitsema, ja on seda puhtaks pesnud wee pesemise (ristimise) läbi sõna sees: et Ta selle koguduse pidi enesele saadma auusaks, üheks koguduseks, kell ep oleks ühtegi

wiga, ega laitust, ega muud sedafarnast, waid et ta peaks olema püha ja laitmata (Ewef. 5, 25—27).
 Snnistegia palus Jumalat-Issa usklikude eest, üteldes: Pühitse neid oma tõe sisse; Sinu sõna on tõde. Ja nende eest pühitsen Mina ise ennast, et ka nemad peawad tões olema pühitsetud (Joann. 17, 17 ja 19).

Küs. Aga koguduses on neid inimesi, kes õigeste ei usu, ega püha sakramentidest osa ei wõta?

Kost. Niisugused inimesed ise jätwad ennast pühitsemast Jumala armu andest ilma ja lahkuwad usklikude kogudusest lahti, nõnda kui segatse- ehk wale-usulised seda teewad (1 Kor. 5, 13), ehk kui n'ad nähtawal wiisil ongi koguduses, siis on tõeste n'ad otsegu puu küljest ära- raiitud ja kuiwad ofsad ükspäinis puu juures, aga ei ühenda ennast elusa puuga (Joann. 15, 5—7).

Küs. Kas niisugused inimesed wõiwad ennast jälle püha kogudusega ühendada?

Kost. Wõiwad küll; neil on aga tarwis puhtast südamest oma eefimise pärast kahetsemist tuua, ennast tõe tee peale pöörda ning püha sakramentide juure astuda ja neist osawõtta. Issand on pitkameeleline nende wastu ja ei taha nende hukkasaamist.

Küs. Mikspärast hüütakse kogudust kõigemaapealseks, ehk kõige maailma koguduseks?

Kost. Sellepärast, et tema pärast wõiwad olla kõik inimesed, kes maa peal elawad. Püha Apostel Paulus kirjutab Koolofuserahwale: Armuõpetus on teie juure tulnud, nõnda kui see ka kõiges maailmas on, ja kannab wilja, ning kosub (Kol. 1, 6). Kristuse koguduses ep ole Kreeka ega Suundameest, ei ümberleigatud, ega ümberleikamata, ei umbkeelt, ei Küütameest, ei julast ega wabat; waid kõik ja kõikide sees on Kristus (Kol. 3, 11).

Küs. Mikspärast kogudust hüütakse apostlikuks koguduseks?

Kost. Sellepärast, et tema püha Apostlite käest päritud jumaliku õpetust ja säädmissi pühaste kinnipeab ja mitte mingiski asjas nendest ei tagane. Pühad Apostlid õpetasid, Ünnistegia käsü järele, kõik rahvast ning andsid oma õpetust Ünnistegia sisse uskjate, ehk ristijoguduse kätte, kellele n'ad ennaste järgnikudeks piiskopisid ja preestrisid panid. Need järgnikud said püha Apostlite läbi püha Waimu armu andid, õigust ja meelewalda, tegid apostliktu tööd edasi ja omal korral andsid kõik seda oma järgnikudele. Nõndawiisi püha kogudus on Apostlite aegust kunni tänini olemas: Teie ei ole enam wõerad ja maialised, waid pühade seltsirahwas ja Sumala kodakondsed, Apostlite ja Prohwetide raia (aluse) peale ülesehitatud, kus Jeesus Kristus ise nurgakivi on (Ewef. 2, 19—20).

Küs. Mis õpetust annab meile usu tunnistusekiri, kui ta püha kogudust apostlikuks koguduseks nimetab?

Kost. Ta õpetab meid Apostlite raamatude ja juusõna õpetusest kindlaste kinnipidama ja niisugustest õpetustest ja õpetajatest ärataganema, mis Apostlite õpetuse peal kinnitud ei ole ja kes oma kogudust apostlikuks koguduseks ei hüüa. Üht segatse õpetusega inimest jäta maha, kui ta ühele ehk kahele korrale on maenitsetud (Tiit. 3, 10). Seiske, wennad, ja pidage need õpetused, mis teie olete õppinud, ehk sõna läbi, ehk meie raamatu läbi (2 Tess 2, 15).

Küs. Kas apostlik õpetus ei ole mitte rikutud saanud, kui ta ühe apostliku järgnikude käest teiste kätte mitme põlwe aega sees antud sai?

Kost. Ei ole mitte rikutud saanud ja ei wõinudki rikutud saada, sest et Jeesus Kristus ise koguduse Pea on (Ewef. 1, 22, 23; 5, 23); Tema ütles: Mina tahan ehitada oma koguduse, ja pörgu wärawad ei pea seda mitte ärawõtma (Matt. 16, 18); Tema töötas ka püha Apostlitele nende juures ja Tema sisse

uskjate juures olla alati igapääv maailma otsani (Matt. 28, 20). Kuida siis võib mõelda, et Ennistegia, kes püha kogudust kaitseb, ja püha Waim, kes teda pühitseb, oleksid sündida lastnud, et kogudus apostliku õpetust ja jäädmissi ei oleks truuste hoidnud ja kinnipidanud? Eks Sumalal ei jaksanud jõudu selle tarwis? Peale selle pühad Apostlid panid Kristuse õpetust kirjade sisse üles, mis tänini koguni ilma rikkumata üleshoitakse; neid kirju hoiab püha kogudus, kui Sumala sõna; nõndasamuti hoiab ta ka Apostlite juusõna õpetust.

Küsi. Kas siis need vieti teevad, kes püha koguduse õpetust ärabeidavad ja ühe inimese ehk pühast Waimust walgustamata inimeste õpetusest saavad juhatud?

Koost. Need teevad koguni wõeriti. Neid uskuda, kes koguduse ümbermuutjaks ei ole kutsutud, on niisama hea, kui ennast lasta kaksipidi kõigutada igast õpetuse tuulest (Ewef. 4, 14) inimeste jäädmissi ja maailma tühja kombete järele, ja mitte Kristuse järele (Kol. 2, 8); se tähendab: niisugusid õpetajaid uskuda, kes Sumalast ei ole läkitud ja kes paunwad teist, aga mitte apostliku õpetust; — aga waatage, mis ütles meile selle poolest püha Apostel Paulus: Kui meiegi ehk üks Ingel taewast teist armuõpetust teile peaks kuulutama peale see, mis meie teile oleme kuulutanud, see olgu äraneetud (Gal. 1, 8). Tõsi küll, need kutsumata õpetajad kinnitawad enese õpetust ka Sumala sõna peale, aga nemad pöörwad Sumala sõna tähendust teisiti, ehk andwad püha kirja sõnadele niisugust tähendust, mis neil mitte ei ole, waid mis n'ad ise tema sees näha tahawad. Sellepärast, kes tahab tõsine Seesuse Kristuse järelkäia olla ja selle püha koguduse liikmeks jääda, mis Tema käsu järele pühad Apostlid on alustanud, see peab püha õigesuu koguduse laps olema, mis üksi see tõsine Kristuse kogudus maailmas on.

Küs. Kas peale nähtavat kogudust, mis maa peal on, ka veel üht nägemata Kristuse kogudust ei ole?

Kost. On veel üks nägemata kogudus taewas, felle päralt kõik pühad Inglise on ja kõik inimesed, kes siit elust tõsses usus ja pühaduses on äraläinud.

Küs. Kust teame meie, et veel üks taewane kogudus on?

Kost. Meist Apostli Pauluse sõnadest usklikude wastu: Teie olete Süoni mäe juure saanud ja elawa Sumala linna, taewase Jerusalema juure, ja mitme tuhande Inglise juure, nende esite sündinud ristkaja kokkutulemise ja koguduse juure, mis taewas on üleskirjutud, ja Sumala juure, kes kõikide kohtumõistja on, ja nende õigete waimude juure, kes täieste pühaks saanud (Ebr. 12, 22, 23).

Küs. Kuida saawad need, kes tõeste Snnistegiasisse usuwad maa peal, nendega ühendud, kes taewasse äraläinud?

Kost. Usklikud maa peal saawad ühendatud Pühadega taewas palwe läbi Issanda Jeesuse Kristuse sees, kes on nii hästi maapealse kui ka taewase koguduse Pea. Usklikud maa peal, Sumalat paludes, hüüdwad Pühaksid appi ja paluwad neid, et nemad nende eest Sumalat paluksid; Pühad taewas, kes oma tõsse usu ja püha elu läbi Sumala ligidale ja La sõbradeks on saanud (Joann. 15, 14), kinnitawad oma wägewa palwetega (Saf. 5, 16) usklikude — oma maapealiste wendade — palwid ja hüüdwad nende peale Sumala armu.

Usu tunnistusekirja künneast jaoft.

Küs. Kuidas loetakse usu tunnistusekirja künneast jagu?

Kost. Ma tunnistan ühte ristmist patude andeksandmiseks.

Rüf. Mis asjast räägitakse usu tunnistusekirja kinnemas jaos?

Ko st. Ristimise sakramendist.

Rüf. Mis on sakrament?

Ko st. Sakrament on üks püha tallitus, kelle sees nähtava märgi läbi nägemata ehk salal wiisil usklike Jumala armu antakse.

Rüf. Mitu sakramenti on võigusu koguduses?

Ko st. Seitse: 1) ristimine, 2) salwimine, 3) Pühaõhtusöömaaeg, 4) patutunnistamine, 5) Preestri ametisse pühitsemine, 6) abielu, 7) õlitamine.

Rüf. Miks mõnel teistel ristiniimestel on üks-päinis kaks sakramenti: ristimine ja Pühaõhtusöömaaeg?

Ko st. Sellepärast, et nemad ei ole Kristuse tõlise koguduse pärast, kus tema algmisest, Apostlite aegust saadit, alati seitse sakramenti oli ja nimelt needsamad sakramendid, mis meil nüüd on.

Rüf. Aga Jumala sõnas ei ole jo kuskilgi võldud, et peab seitse sakramenti olema?

Ko st. Pühas kirjas ei ole ka seda võeldud, et peab kaks sakramenti olema. Igaühe seitsme sakramendi üle on selge õpetus Jumala sõnas; sellepärast ühte neist seitsmest sakramendist ärakehta tähendab seda täitmata jätta, mis Jumala sõnas kästetud on, tähendab õnsakstegemat Jumala armu ärakehta, mis meie igaühe sakramendi läbi saame (Ewef. 2, 8).

Rüf. Mõned ütlevad, et Õnnistegia aga üks-päinis kaks sakramenti olla säädnud — ristimise ja Pühaõhtusöömaaega sakramendi.

Ko st. See ei ole tõsi; püha kiri ei räägi kuskil sest, et Issand oleks üks-päinis kaks sakramenti — ristimise ja Pühaõhtusöömaaega säädnud; Tema ise andis Apostlitele meelevalda patud kinnitada ning andeksanda, ja säadis see läbi patutunnistamise sakramenti. Õnnistegia walitses enesele kõige oma järekkäiate seas 12 Apostlit

wälja, käskis neid Pühaõhtuöömaaega pidada, kõik rah-
 wast ristida ja õpetada, ja läkitas neile wiimaks püha
 Waimu, — nõnda alustas Ta uue sääduise Preestri
 ametisse pühitsemise sakramenti. Issand ise õpetas ka,
 et neid, kes abielusse astuivad, Sumal ise kottupaneb, mis
 tähendab, et abielus Sumala arm aset wõtab; sellest on
 selge, et abielu üks sakrament on. Aga kui mõnest sa-
 framendist üksnes püha Apostlite kirjades oleks ööldud,
 kas siis sellepärast tuleks niisugust sakramenti ärasteita?
 Ei mitte; sest püha Apostlite kirjad on ka Sumala sõna,
 pühad Apostlid olid Summistegia saadikud ja Issand ütles
 neile: Kes teid kuulab, see kuulab Mind (Lut 10,
 16). Mitte üksnes nende õpetus, waid ka nende ees-
 märgid ja teod peawad meile üheks täitmise wäärt asjaks
 olema: kui nemad kätte pealepanemise läbi Kristuse ko-
 guduses diakonid, preestrid ja piiskopid säädid, —
 kuidas siis meie wõime diakonid, preestrid ja piiskopi-
 id ärasteita ja ükspäinis õpetajaid säädida? Kas siis
 meie oleme ülemad Kristuse koguduses ja targemad, kui
 pühast Waimust juhataatud Apostlid?

Ristimisest.

Küs. Mis on ristimine?

Kost. Ristimine on üks sakrament, kelles usklik,
 kolmkorda, Issa ja Poea ja Püha Waimu nimel, wee
 alla waintud, saab patudest ärapestud ja sünnib uue,
 armu elusse.

Küs. Kes säadis ristimise sakramendi?

Kost. Jeesus Kristus ise; Tema ise sai Jordani
 jões Joannesest ristitud (Matt. 3, 16) ja pärast oma
 ülestõusmist andis Ta oma Apostlitele käsku — ristida
 kõiki inimesi: Minge ja õpetage kõik rahwast, ja
 ristige neid Issa, ja Poea, ja püha Waimu
 nimel (Matt. 28, 19).

Rüf. Kust teame meie, et ristimise läbi inimene patudest saab puhastud ja uue elusse sünnib?

Kost. Ünnistegia sõnadest; Ta ütles: Kes usub ja teda ristitakse, see peab õnsaks saama; aga kes ei usu, teda peab hukkamõistetama (Mark. 16, 16). Kui keegi ei sünni weest ja Waimust, siis ei wõi tema mitte Jumala riiki saada (Joann. 3, 5.) Püha Apostel Petrus õpetas: Parandage meelt, ja igäiks teie seast lasku ennast ristida Jeesuse Kristuse nime peale patude andeksandmiseks, ja siis peate teie püha Waimu anni saama (Ap. Teg. 2, 38).

Rüf. Kas on tarwis igäihel ristitud saada?

Kost. Jah, igäihel, kes Ünnistegia sisse usub ja taewariiki saada tahab; see on selgeste Jeesuse Kristuse sõnadest näha, kui Ta oma jüingritele käsku andis õpetada ja ristida kõik rahwast (Matt. 28, 19) ja ütles, et ilma usuta ja ristimiseta inimene hukkamõistetud saab, ja Jumala riiki ei wõi saada. Seepärast peab ka lapsukesi ristima.

Rüf. Mis tarwis peab lapsukesi ristima? nemad on jo ilma süüita.

Kost. Selle tarwis, et neid nende seltsi arvata, kes Jeesuse Kristuse sisse usuvad, ja neid Jumala lapsiks ja igawese õnsuse päriaks teha. Tõsi küll, lapsukesed on ilma süüita, aga nemad ei ole mitte patust lahti; neid sünnitakse ja nemad tulewad ilmale patustest wanematest patude sees. Püha kuningas Daawet ütles iseenele üle: Waata, ülekohtu sees olen ma sünnitatud ja patu sees on minu ema mind sojalit (ilmale) saanud (Kaul. 51, 7). Sest patust puhastakse lapsukesi püha ristimise läbi.

Rüf. Kuida on võimalik lapsukesi ristida, kui n'ad ühestki asjast aru ei saa ega wõi Ünnistegia sisse uskuda (Mark. 16, 16)?

Kost. Lapsusest on võimalik ristida wanemate ja waderite usu järele, kes lapsusest asemel ristimise juures saadanat ja tema teenistust ärasalgawad, oma usku **Önnistegia** sisse ülestunnistawad, usu tunnistusekirja lugedes, ja ennast **Temaga** ristimises ühendada töotawad. Sellepärast wanemate ja waderite, kui waimuliku wanemate peal seisab püha kohus oma lastele, kui n'ad hakkawad juba arusaama, tõsisest usust **Kristuse** sisse ja püha, **Sumala** meelepäralisest elust õpetust anda.

Küs. Kas **Sumala** sõna ei juhata, et lapsusest on tarwis ristida?

Kost. Püha **Apostlike** Tegude raamatus räägitakse, et **Liidia** ja ta pere ristitud sai (**Ap. Teg. 16, 15**), et wangihoidja ja kõik ta pere ennast ristida lastis (**Ap. Teg. 16, 33**). **Peres** on ikka ka lapsed, kes ka, **Sumala** sõna järele, ristitud said (**Ap. Teg. 18, 8; 1 Kor. 1, 16**). **Wana** säduse aeal leigati lapsusest kahetsamal päawal pärast nende sündimist ümber, aga uues säduses ümberleikamise asemele tuli ristimine, mis ümberleikamiseks, mis käega ei sünni, hüütakse (**Kol. 2, 11**).

Küs. Mikspärast usu tunnistusekirjas on ööldud: **Ma** tunnistan ühte ristmist patude andeksandamiseks?

Kost. Seepärast, et inimesel tarwis on ainult üksford ristitud saada. **Önnistegia** nimetab ristimist waimulikuks sündimiseks (**Joann. 3, 5**); aga et lihalihtlult inimene üksford maailma sünnib, siis peab ta ka waimulikult ainult üksford sündima, ehk ristitud saama. **Sumala** sõnas on selgeste ööldud: **Üks** **Issand**, üks usk, üks ristimine (**EWes. 4, 5**).

Küs. Mis tarwis on enne ristimist kurati ärawannutamine?

Kost. Selle tarwis, et **Önnistegia** kartusewäärt nime läbi ristitawast kuradit äraajada, kellel meelewäld nende üle on, kes patude sisse ja ristinata jääwad

(Ewef. 2, 2). Issand töötas usklikudele, et nemad Tema nimel peavad kurje waimusid wäljaajama (Mark. 16, 17).

Küf. Mis tarwis wõitakse seda, kes peab ristitud saama, pühitsetud õliga?

Kost. Selle läbi tähendakse seda, et see, keda ristitakse, otsegu Kristuse sõamees (2 Tim. 2, 3) peab julgeste wõitlema õnnistuse waenlastega (Ewef. 6, 10—7). Wanal aeal need, kes wõitlemisele läksid, said õliga wõitud, et waenlased ei pidanud wõima nii ruttu neid finniwõtta ja ärawõita.

Küf. Kuidas tallitakse ristimist?

Kost. Ristitawat saab kolmforda Issa ja Poea ja püha Waimu nimel wee alla waiutud.

Küf. Kust on näha, et ristimist peab kolmforda wee alla waiutamise läbi tallitatama, aga mitte wee pealewalamise, ehk pea peale panemise läbi?

Kost. Jeesus Kristus sai ise Jordani jões wee alla waiutamise läbi ristitud. Tema läks siis wette (Matt. 3, 16)*, mis koguniste ei oleks tarwis olnud, kui Joannes oleks Õnnistegiat ristinud, wet Tema peale walades. Issanda Gelfäia ristis inimesi ükspäinis niisugustes kohtades, kus palju wet oli (Joann. 3, 23); see tähendab, niisugustes kohtades, kus wõimalik oli inimesi wee alla waiutada. Oma Apostlitele käsku andes kõiki inimesi ristida, Õnnistegia ütles: Minge ja õpetage kõik rahwast, ja ristige neid Issa, ja Poea, ja püha Waimu nimel (Matt. 28, 19); siin see sõna ristige Kreeka keeles, mis peal pühad Apostlid uue sääduse raamatud on kirjutanud, tähendab: waiutage wee alla. Apostel Paulus kirjutab Rooma-

*) Tähelepanna. Siin on ööldud: Kui Jeesus oli saanud ristitud, tuli Tema sedamaid weest wälja; aga kui Ta ei oleks wette läinud, ega Ta siis ei oleks ta weest wäljatunud.

rahwale: Kas teie ei tea, et, mitu meid Kristuse Seesuse sisse on ristitud, et meid Tema surma sisse on ristitud? Siis oleme meie Temaga mahamaetud ristimise läbi surma sisse, et, otsegu Kristus on ülesäratud furnuist Issa auu läbi, meie ka nõnda peame uues elus kätima (Room. 6, 3, 4; Kol. 2, 12). Aga kuidas on võimalik selgemine ristimises seda meie mahamatmist Kristusega ülesnäidata, kui mitte wee alla waiutamise läbi?

Ristimist arwatakse weel weeputuse sarnatseks (1 Peetr. 3, 20, 21). Sellepärast tallitab ka püha kogudus ristimist Apostlide aegust saadil wee alla waiutamise läbi (Ap. Teg. 8, 36—38); selle tarwis olid endisel aeal kirikute sees iseäralised ristimise riistad tehtud, kus sees ka täiealised inimesed wõisid wee alla waiutamise läbi ristitud saada. Üksi raskeid haigeid oli luba wee pealewalamise läbi ristida.

Küsi. Aga kuidas on võimalik külmata wee sisse wäetimaid ehk haigeid lapsi waiutada? See teeb jo neile wiga.

Ko st. Ristimise weel ei pea külm olema, püha koguduse sädumiste järele (Brausk. Geskiri § 15). Mis wiga wõib siis lapsel sellest tulla, kui teda soja wee sisse waiutakse?

Küsi. Kui ristimine wee pealewalamise läbi üks tõsine ristimine on, mis keelab siis teda nii tallitada, kuidas hõlpsam on, nimelt: wee pealewalamise, aga mitte wee allawaiutamise läbi?

Ko st. See, et püha usu tegudes meil on tarwis mitte nõnda teha, kuidas meie tahame ehk kuidas hõlpsam on, waid nõnda, kuidas meile Jumala sõnast on ettekirjutud. Jumala sõnast on selgeste näha, et ristimine peab wee alla waiutamise läbi tallitud saama, — kuidas siis meie hakkame seda teistwiisi tallitama? Tõst küll, raskest haiged ja wangihonesse kinnipandud said pühas

koguduses wee pealewalamise läbi ristitud, mis ka nüüdgi hädapärast võib juhtuda, aga need on üksnes aruford teistitegemised, mis meie mingisugust õigust ei anna wee alla waiutamise läbi ristimist ärabeita.

Küs. Mis tähendab see walge riie, ehk särk, mis pärast ristmist ristitud lapse ehk inimese selga pannakse?

Kost. See tähendab, et ristitud inimene on patudest puhtaks saanud, otsekui walge riie; see tähendab, et tema Jumala armu läbi enese peale on wõtnud uut inimest, kes Jumala sarnatseks on loodud tõsise õiguse ja pühituse sees (Ewef. 4, 24).

Küs. Mis tarwis pannakse ristitud lapse ehk inimese kaela rist?

Kost. Selle tarwis, et näidata, et see, kes ristitud, on hakanud selle sisse usuma, kes ristilöödud on. Peale seda peab rinna peal ristifandmine alati meie meeletuletama seda Õnnistegia käsusõna: Kui keegi Minu järele tahab tulla, see salgagu iseennast ära, ja wõtku oma rist enese peale ja käigu Minu järele (Matt. 16, 24), see on — kanna ära kõik wiletsused ja õnnetused, mis Jumalast sinu peale läkitakse, seda meelespidades, et ülekaldis Õnnistegia on sinu pärast risti külges kanget walu ja surma kannatanud.

Küs. Mis tähendab ristimise riista ümber käimine küünlatega?

Kost. See tähendab waimulikku rõõmu selle üle, et Issand on seda, kes ristitud sai, kõlblikuks teinud Kristuse tõsise järelkäiate koguduse sisse astuda ja on teda tõsise usu walgusega walgustanud Issanda Jumala sisse.

Küs. Mis tarwis leigatakse juuksid selle peast, kes sai ristitud?

Kost. Sellega tähendakse seda, et see, kes ristitud sai, kui Jumala sulane, Jumala teenistuse tarwis pühitsetakse; juukste leikamine tähendas, et need sulase põlweolid, kelle juuksed leigatud said.

Salwimiseft.

Küf. Mis on salwimine?

Kost. Salwimine on üks sakrament, kelle sees püha salwiga wõidmise läbi usklikule püha Waimu andid jagatakse, mis teda aitawad ennast pühas usus kinnitada, patust taganeda ja pühaste elada.

Küf. Mis põhja peal seisab see sakrament?

Kost. Püha kirja selge sõnade peal. Püha Apostel Joannes kirjutab usklikudele: Teil on wõidmise and selt, kes püha on, ja teie teate kõik (1 Joann. 2, 20). Püha Apostel Paulus ütleb: Kes meid kinnitab teiega Kristuse sisse, ja kes meid on wõidnud, see on Sumal, kes meid ka pitseriga on kinnitanud, ja annud Waimu panti meie südamesse (2 Kor. 1, 21, 22).

Küf. Kas mitte Seesuse Kristuse ning Apostlite elust näha ei ole, et peale ristimist Kristuse sisse usktatel õnsaks saamiseks weel püha Waimu andid tarwis on?

Kost. On küll näha; kui Õnnistegia juba ristitud sai ja weest wäljatuli, siis tuli Tema peale maha püha Waim, otsegu tuike (Matt. 3, 16). Issand töotas, et need, kes Tema sisse usuwad, püha Waimu peawad saama: Kes Minu sisse usub, nõnda kui kiri ütleb, selle ihust peawad elawa wee jõed jooksema. Seda ütles Tema sest Waimust, keda need pidid saama, kes Tema sisse uskwad (Joann. 7, 38, 39). Ja meie teame, et mitte üks päinis pühad Apostlid ise said püha Waimu wiekümnele pääwal pärast Seesuse Kristuse ülestõusmist tuliste keelde näol (Ap. Teg. 2, 3, 4), waid n'ad tunnistasid ka kõige usklikudel pärast ristimist püha Waimu saamist tarwis olevat. Kui pärast püha Apostli Peetruse esimest jutlust kuuljad Peetruse ja teiste Apostlite käest küsisid: Mehed, wennad, mis peame meie tegema? siis kostis Peetrus nende wastu: pa-

randage meelt, ja igauks teie seast lastu ennast ristida Jeesuse Kristuse nime peale patude andeksandmiseks, ja siis peate teie püha Waimu andi saama (Ap. Teg. 2, 37, 38). Püha Apostlite elust teame meie veel, et: Kui need Apostlid, kes Jerusalemmas olid, kuulda said, et Samarialinn Sumala sõna oli wastuwõtnud, läkitasid nemad nende juure Petruste ja Joannese; kui need senna said, palusid nemad Sumalat nende eest, et nemad püha Waimu pidiid saama. Sest Tema ei olnud veel ei ühegi nende peale langenud, waid nemad olid aga Issanda Jeesuse nimel ristitud. Siis panid nemad käsu nende peale ja nemad said püha Waimu (Ap. Teg. 8, 14—17; 19, 5—6; Ebr. 6, 1—5).

Küs. Püha Apostlite Tegude raamatust on küll näha, et nemad käte pealepanemise läbi püha Waimu usklikudele ja neile, kes juba ristitud olid, on annud, — aga kas ei ole kuskilt näha, et seda sakramenti ka salwimise läbi on tallitatud?

Kost. Nii kui wana sääduse ael ülemad=preestrid, kuningad ja prohwetid püha Waimu wõidmise läbi said (2 Moos. 29, 7; 30, 25—30; 1 Sam. 16, 13; 1 Kun. 1, 39; 19, 16); nõnda säadsid ka püha Apostlid ja nende järgnikud — püha koguduse hingekarjased — et püha Waimu usklikudele wäljajagada, käte pealepanemise asemel salwimist, mis neist püha Apostlite sõnadest näha võib: Teil on wõidmise and selt, kes püha on (1 Joann. 2, 20), ehk meid on wõidnud Sumal (2 Kor. 1, 21). Ka hädaline tarwitus wõis püha Apostlisid sundida salwimist käte pealepanemise asemel pruukima. Püha Apostlite Tegude raamatust meie teame, et Kristuse usku wõtsid inimesed tuhandite kaupa wastu ja veel mitmes kohas, mis üks teisest kaugele olid. 12 püha Apostlit ei wõinud mitte igale poole minna, nii kui faks

neist Samarialinna olid läinud, et iga ühe peale, keda ristiti, oma käsja panna. Seepärast säädsid nemad ja nende järgnitud käte pealepanemise ajemele salwinist, mis ka preestrid hakkasid tallitama. Nõndaviisi salwitab püha õiguse kogudus kõiki pärast ristmist püha Apostlite aegust saadik kummi tänapäevani.

Riis. Kellel on õigus püha salwi sissepühitseda?

Kost. Piiskopidel, kui püha Apostlite meelewalla päriatel, kes ise käte pealepanemise läbi püha Waimu andid neile andsid, kes ristitud said.

Meil Wenemaal walmistakse püha salwi Moskwa ja Kiewi linnas ja saab ikka Wene koguduse kõigeõrgematest piiskopidest pühitsetud.

Riis. Misjugused ihu liikmed ja kohad wõitakse nimelt püha salwiga salwinise sakramentis?

Kost. Otsaesine, silmad, kõrwad, ninasõõrmed, uuled, rind, käed ja jalad; igaihe nende wõidmise juures wõldakse: se on Püha Waimu ande pitsarimärk.

Riis. Mis tarwis wõitakse kõik need ihu kohad ja liikmed salwiga?

Kost. Otsaesine wõitakse selle tarwis, et inimese meelt pühitseda ja t'ale jõudu anda enam ja enam Sumalat tunda ja püha usku ära õppida, jõudu üksnes Sumala ja kõige selle peale mõtelda, mis hea on. Silmad wõitakse selle tarwis, et nägemise tundmist pühitseda ja inimesele jõudu anda üksnes selle peale waadata, mis hea on, ja mitte sugugi selle peale, mis paha on. Kõrwad wõitakse selle tarwis, et kuulmise tundmist pühitseda ja jõudu anda üksnes häid õpetusi kuulda. Ninasõõrmed wõitakse, et haifutamise tundmist pühitseda. Uuled wõitakse selle tarwis, et maitsemise tundmist pühitseda ja inimesele jõudu anda üksi seda rääkida, mis hea on. Rinda wõitakse, et inimese südant pühitseda ja t'ale jõudu anda Sumalat kõigeenam ja ligimest, kui iseennast, armastada — armastada üksnes seda, mis hea ja püha on. Käed

wõitakse selle tarwis, et inimesele jõudu anda häid tegusi teha, aja jalad wõitakse, et inimene Sumala abi saaks Sumala püha käskude järele käia.

Küs. Kelle üle nimelt tallitakse püha salwimist?

Kost. Kõigide üle, keda püha koguduses ristitakse, ühtlase ka selle üle, kes ennast püha Sigeusu koguduse sisse heidab ja enne seda ehk küll ristitud, aga püha salwimise läbi pühitsetud ei olnud. Seepärast räägivad need selget wale, kes ütlevad, et need, kes püha õiget usku salwimise läbi on wastuwõtnud, ennast ümberriistida olla lastnud. Püha Sigeusu kogudus tunnistab aga ühtainust ristmist patude andeksandmiseks ja ei anna luba kedagid teist korda ristida, kes kord õigeste ristitud on.

Püha õhtusöömaaeast ehk altari sakramendist.

Küs. Mis on Püha õhtusöömaaeag?

Kost. Püha õhtusöömaaeag on üks sakrament, kus sees usulik leiwa ja wiina näo al Kristuse päris ihu sööb ja Tema werd joob ja selle läbi ennast Teesuse Kristusega ühendab ja igawest elu saab.

Küs. Kes on selle sakramendi säädinud?

Kost. Teesus Kristus ise, kes Paasa õhtusöömaaeal leiwa wõttis, õnnistas ja murdis, ja andis oma jüngritele, ja ütles: Wõtke, sööge; see on Minu ihu (Matt. 26, 26). Pärast seda wõttis Tema karika wiinaga, ja tänas Sumalat, ja andis nõndasama jüngritele ja ütles: Jooge kõik sealt see st; sest see on Minu veri, see uue sääduse veri, mis mitme eest ärawalatakse patude andeksandmiseks (Matt. 26, 26—28). Sellisamal aeal andis Ünnistegia oma jüngritele käsku seda sakramenti edespidi tallitada: Seda tehke Minu mälestuseks (Lut. 22, 19).

Küs. Kust teame meie, et usklik Püha õhtusöö-

maaea sakramendi läbi ennast Kristusega ühendab ja igawese elu osaline on?

Kõst. Jeesuse Kristuse enese sõnadest: Kes Minu liha sööb ja Minu werd joob, sell on igawene elu. Kes Minu liha sööb ja Minu werd joob, see jääb Minu sisse ja Mina tema sisse (Joann. 6, 54 ja 56).

Küsi. Kas on kõigidel tarwis Püha õhtusöömaaea ehk Sumala armulauale astuda?

Kõst. Kõigil kristlikinimestel ja ka lastelgi on tarwis Püha õhtusöömaaeast osawõtta.

1) Mõnda käskis Snnistegia ise. Tema ütles: Sooge kõik sealt seest, see on, kõik wäikesed ja täie-ealised ja wanad. Kuida siis on wõimalik seda Issanda käsku täitmata jätta, lapsi Sumalaarmu laualt äraliikata ja sedawiisi neid sest kallist armuandest ilma jätta?

2) Ehk küll wäikesed lapsukesed ühestki asjast aru ei saa, siiski ristime meie neid. Aga kui ristimise sakramentis see, et lapsed aru ei saa, ei keela neid pühitsewast Sumala armust osawõtta, — miispärast ei wõi siis need arusaamata lapsed ühes teises sakramentis — Püha õhtusöömaaeal — sellesama Sumala armu wäärt olla ja ennast Kristusega ühendada? Sumala armu antakse meile jo muidu (Room. 3. 24; Ewef. 2, 8).

3) Patune inimene ei wõi igawest elu saada, kui ta ennast Kristusega ei ühenda Püha õhtusöömaaea sakramentis; sest Issand ise ütles: Kui teie ei söö mitte inimese Poca liha, ega joo Tema werd, siis ei ole elu teie sees (Joann. 6, 53). Aga et lastel patud on ja mõnel, nii kui wiineteistkümnne aastastel, niisugused, mis mitte wäikesed ei ole, — siis lähäb ka tarwis neid patudest puhastada, et n'ad puhtad oleksiwad ja taewariiki saada wõiksivad, kuhu patune mitte ei saa (Joann. 3, 5; Ewef. 5, 5). Kui sina arwad tarwis olewat uuesündinud lapsukest ärapuhastada esivanemate

patust, mis n'ad ise teinud ei ole ja kus sees n'ad ise süüta on, — siis ei sünni jo koguniste lapsi neist patudest puhastamata jätta, mis n'ad ise on teinud ja mis wabest suured küll on. Seepärast, et lapsed ilma Kristusega ühendamata ja ilma patudest puhastamata ära ei jureks, on neid tarwis Püha õhtusöömaaeale wiia. Suur pat on laste wanematel ja kaswatajatel, kes nende Sumala armu lauale minemisele wastupanewad. Õnnistegia pahandas nende jingrite peale, kes lapsufest tema juure ei lastnud tulla, ja ütles: Laske need lapsufesed Minu juure tulla, ja ärge keelge neid mitte, sest niisuguste päralt on Sumala riik (Mark. 10, 13—14).

Küs. Kas siis lapsed õnnist elu ei saa pärast ristimist, mis neid patust ärapuhastab? Mis tarwis peawad n'ad siis weel Sumala armulaual käima?

Kost. Need lapsed, kes pärast ristimist ei ole weel ennast oma meelega tehtud ja iseäranis suurte patude läbi rojafeks teinud, saawad muidugi taewariiki ka ilma Püha õhtusöömaaealt ehk Sumala armulaualt osawõtmata. Uga need lapsed, kes pärast ristimist Sumala armulaualt osa on wõtnud, saawad weel pühamaks ja saawad suuremat õnnist põlwe kui need, kes ennast ei ole Kristusega Tema kõigepühama ihu ja were maitsemise läbi ühendanud. Kuida siis meie ei peaks lastele soowima suuremat pühadust ja Õnnistegiaga ühendamist? Sellepärast on meil tarwis lastele wiibimata pärast püha ristimist lasta Sumala armu anda. Ristimise läbi saab inimene waimulikku elu; Püha õhtusöömaaea läbi toidab ta ennast waimuliku roaga; Issand ise ütles: Minu liha on tõest üks roog ja Minu veri on tõest üks joomaaeg (Joann. 6, 55).

Küs. Kuidas võib lastele Sumala armu anda? Issand pidas jo püha õhtusöömaaeaga ükspäimis Apostlitega, kes täiealised olid?

Kost. Tõsi küll, Õnnistegia pidas püha õhtusöömaaeaga ükspäinis Apostlitega, kes täiealised olid. Aga püha õhtusöömaaeast ei võtnud osa ka ükski naesterahwaseast, — kas siis sellepärast ei ole tarwis ka naesterahwale ja wana inimestele Jumala armu anda? Aga kui tarwis on wana inimestele ja kõige naesterahwale, kes Kristuse püha õhtusöömaaeal ei olnud, Jumala armu anda, siis on ka tarwis lapsi Jumala armulauast osawõtta lasta.

Küü. Jumala sõnas on selgeste ööldud, et see, kes tahab Püha õhtusöömaaeast osawõtta, peab iseennast läbikatsuma, peab aru saama ja mõistma, et ta Kristuse ihust ja werest osawõtab (1 Kor. 11, 28); aga lapsed ei saa üheski asjast aru ega mõista midagi, — kuidas võib siis neile Jumala armu anda?

Kost. Sellesamas Jumala sõnas on ka selgeste ööldud, et sellelt, kes tahab ristitud saada, usku (Mark. 16, 16) ja meelearandamist, ehk patutunnistamist nõutakse (Ap. Teg. 2, 38); aga neid, kes ei usu ega omad patud ei kahetse, ei ole võimalik ristida. Aga kui see, et lastelt ei wõi usku ega meelearandamist nõuda, ei keela neid ristimast, — siis ei pea ka see, et lapsed iseennast läbikatsuma ja seda mõista ei wõi, mis inimene Püha õhtusöömaaeal sakramentis maitseb, neid keelama sellest pühast sakramendist osawõtta.

Küü. Kas ei wõi weel mingi asja poolest seda tõendada, et püha Apostel, ristiinimeselt iseenele läbikatsumist enne Jumala armu võtmist nõudes, ei keela Jumala armu lastele anda?

Kost. Võib küll; püha Apostel ütles: Inimene katsumu iseennast läbi, ja nõnda söögu tema sest leiwast, ja joogu see karika seest. Sest kes kõlwatumal wiisil sööb ja joob, see sööb ja joob iseenelele nuhtlust, sest et tema ei tee

wahet Issanda ihu wahel (1 Kor. 11, 28—29).

a) Püha Apostel ei ütelnud mitte: „Sgailks inimene katsugu iseennast läbi ja pärast seda wõtku Jumala armu, aga kes ei wõi iseennast läbikatsuda, see ei pea Jumala armu wõtma.“ Iseenejest mõista, et sellest ükspäinis läbikatsumist nõutakse, kes iseennast läbikatsuda wõib, aga mitte lastelt, kes iseennast läbikatsuda ei wõi. b) Püha Apostel ütles: Kes kõlwatumal wiisil sööb ja joob, see sööb ja joob iseenelele nuhtlust. Aga kes sööb ja joob Kristuse ihu ja werd kõlwatumal wiisil? Kas see, kes pisut mõistab, ehk midagi ei mõista, nii kui piisufesed, süüta lapsed, ehk see, kes palju mõistab ja raske patune on? Muidugi on ilma süüta lapsed enam Jumala armulaualt osawõtmise wäärt, kui täiealised inimesed ja need, kes palju pattu teinud. Kui need oleks Jumala armulaua wäärt, kes palju mõistwad, aga need, kes piisud mõistwad, ei oleks selle wäärt, siis ka need nende seas, kellel kindlat usku Kristuse sisse ei ole, oleksid Jumala armulaua wäärt, aga muud inimesed, kes piisud õpetud ja piisud mõistawad, ei oleks selle wäärt, ehk oleksid vähem selle wäärt. Ei, mitte see ei ole Jumala armulaua wäärt, kes palju õppinud ja palju mõistab, aga pisut Jumala sisse usub, piisud Teda armastab ja weel vähem omad patud kahetseb, waid see, kes südamel wagaduses kindlat usku Issanda Jumala sisse pidades, patude kahetsemise ja jumalakartusega püha õhtusöömaaeale astub. c) Kui püha Apostel oleks siin lastest rääkinud, siis oleks tema seda selgeste ütelnud, ehk oleks ütelnud, et süüdlased on niikasti need, kes ilma iseenele läbikatsumata, kõlwatumal wiisil, Jumala armu wõtwad, kui ka need, kes mõistmata lastele Jumala armu lasewad anda. Kas siis tõeste wäikesed lapsed saawad enesele nuhtluseks sööma ja jooma, kas n'ad siis saawad süüdlased olema, kui wanemad ehk jugulased neid püha Issanda armulauale saadawad ehk

wiivad? Muidugi mitte; siis ei räägi ka Apostel siin mitte lastest.

Rüf. Kas need, kes ülevalnimetud püha Apostli maenitust (Kor. 11, 28—29) laste kohta arwawad, mitte iseennaste wastu ei räägi?

Kost. Muidugi. Mõned kümne ja wiineteistkümne aastased lapsed teawad ja mõistawad palju enam, kui mõned täieealised ehk iseäranis elatanud inimesed; mõned täieealised ja elatanud inimesed ei oska lugeda ja on sellegi äranustanud, mis n'ad enne olid õppinud; aga neid wõtawad muu-usulised püha Issanda armulauale; aga lapsi, kes enam mõistawad, kui need, ei wõta n'ad mitte. See on üks awalik iseenele wastu rääkimine ja mitte õige asi.

Rüf. Mõned ütlevad: wäikesed lapsed ühestki asjast midagi ei mõista, kui loomad; kuidas siis võimalik on neile Jumala armu anda?

Kost. Pat on lapsi — mõistlikusid inimesi, — kes Jumala näo ja sarnaduse järele loodud on, meeletuma loomade sarnatseks arwata; iseäranis on pat loomade sarnatseks arwata niisugusid lapsi, kes Jumala armust ristmise sakramentis pühitsetud said, neid, kes „Meie Issa“ palwet oskawad, usu tunnustusekirja ja Jumala käsud mõistawad, oma kallist Lunastajat tunnawad ja Issandat Jumalat paluwad.

Rüf. Eks sellest küll ei saa, kui laste asemel nende wanemad ja ristiusa ehk ema Jumalaarmu wõtawad?

Kost. Ei mitte. Sunnistegeia käsits kõiki Jumalaarmu wõtta ja ütles, et see ütspäinise Tema sisse ja Tema selle sisse jääb, kes ise Tema ihu sööb ja Tema werd joob. Kusilgi Jumalafõnas ei ole üteldud, et üks wõiks teise asemel ristitud saada ehk Jumala armu wõtta. Kuidas siis võimalik on teistwiisi mõelda ja teha, kui Jumalafõnas võimalik on? Mõistimise juures wanemad ja waderid on üksnes käemeheks selle usu eest,

teda ristitakse, aga lapsukene saab ise ristitud. Sellepärast ka Sumala armulaual võivad teised ennast lapse usu eest käemeheks heita ja töotust anda, et kui laps hakkab arusaama, siis teadma saab, et ta Sumalaarmulaua sakramentis Kristuse ihu ja werd on võtnud ja võtab, aga laps ise peab Püha õhtusöömaaea sakramenti osavõtma.

Küs. Mõned ütlevad: Wenerahwas ei võta Sumala armu mitte nõnda vastu, kuidas Teesus Kristus Püha õhtusöömaiega Apostlitega tallitas, — kas n'ad mitte ei effi?

Kust. Ei effi mitte. See on küll tõsi, et Sunistegia oma jüngritele esite oma ihu ja pärast seda karikat andis ja neid käskis sealt seest juua; aga ka õigeusu koguduses piiskopid, preestrid ja diakonid, kui püha Apostlite järgnikud, söövad esite Kristuse ihu ja pärast seda joovad karika seest Kristuse werd. Kuida peavad ilmalikud inimesed Sumalaarmulauast osavõtma, seda ei ole selgeste pühas kirjas võldud; sepärrast on püha kogudus säädinud, et neile Kristuses ihu ja werd üheskoos lusikakese seest antakse, mis lastele Sumalaarmu andmise juures iseäranis tarwis lähäb.

Nõnda säädis püha Joannes Kriisostomus (Kuldjuu). Enne teda anti meesterahwale püha leib kätte, aga naesterahwale puhta rätikusse. Aga üks inetu lugu sundis Joannest Kriisostomust seda moodu ärakeelma: üks naesterahwas, kui ta kirikus Sumalaarmu leiba oli saanud, wiis ta oma kodu ja pruukis teda nõidmise tarwis. Kui nüüd Kriisostomus sellest teada sai, siis andis ta iga rätikusse kasku, et mitte enam rahwa kätte Kristuse ihu ei peaks antama, waid käskis seda neile ühes werega lusika seest otsekohe suhu igapähele anda.

Need, kes meid haugatawad, et meie mitte nõnda Sumala armulaualt osa ei võta, kuidas seda Issand on näitanud, Püha õhtusöömaiega oma jüngritega pidades,

taganewad ise Tema eesmärgist ära. Issand wöttis ühe leiva ja murdis ning andis kõige jüingritele, aga mitte igauhe jüingri tarwis iseäralist leiba, ja püha Apostel ütleb, et meie kõik saame ühe leiva osaliseks (1 Kor. 10, 17), mis Püha õhtusöömaaeal püha Apostlitest murtud ja jäutud sai (Ap. Teg. 2, 42; 20, 7; 1 Kor. 10, 16). Weel, Issand andis leiva oma jüingrite kätte; andis ka karika jüingrite ennaste kätte ja nemad kõik jõid sealt seest (Mark. 14, 22—23); nõnda aga ei tee mitte muu-usulised. Pääle selle — ehk küll selle juures muu-usulised enne Kristuse ihu ja pärast seda werd wastuwõtawad, siiski sööwad n'ad neid juus üheskoos ära, — miks n'ad siis õigeusulisi selle pärast haugutawad, et nemad Kristuse ihu ja werd üheskoos wastuwõtawad.

K ü s. Weel võldakse: Wenerahwas saawad Sumalaarmulaual sissekastetud palukesi, aga see on pat; sest sissekastetud palukese andis Sunistegia püha õhtusöömaaeal ükspäinis Suudale, see äraandjale, kelle sisse selle palukese järele saadan läks (Joann. 13, 27)?

K o s t. Sellest on aga näha, et need, kes nõnda meist räägiwad, Sumala sõna aga päältkaudu on lugenud ja temast ilma ühegi järelemõtlemiseta räägiwad. Issand andis äraandja Suudale sissekastetud palukese enne, kui Ta oma jüingritele ihu ja werd jagas ning andis selle palukese selle tarwis, et oma äraandjat ülesnäidata (Matt. 26, 21—25). Ta kastis selle palukese, mis Ta Suudale andis, — waagnasse, aga mitte karikases (Mark. 14, 20; Matt. 26, 23).

Meeletu asi on mõelda, et meie, kindla usuga Kristuse sisse ja sügawa patukahetsemisega Kristuse ihust ja werest osawöttes, nagu peakšime Suudadeks, Lunastaja äraandjateks saama, ehk ükspäinis selle läbi effime, et meie Kristuse ihu ja werd Sumala armulaual üheskoos wastuwõtame. Suudas sai oma Issanda äraandjaks

weel enne Püha õhtusöömaaga — oma rahaahnuse pärast, aga mitte sellepärast, et ta waagnasse kastetud palufese, mis Õnnistegia temale andis, ärasõi. Selle palufese järele läks saadan Juuda sisse, — kas siis on võimalik nii välaste mõelda, et sellepärast saadan Juuda sisse läks, et Õnnistegia temale palufese andis? Ei koguniste; armuliseft Kristuseft antakse usklikudele püha Waimu, aga mitte saadanat. Pärast püha õhtusöömaaga jätsid kõik jüngrid Kristust maha ja Peetrus salgas Teda ära; on siis jüngrid seda sellepärast teinud, et n'ad Kristusega seltsis olid ja Tema ihust ja werest osa said? Seepärast ei ole meil koguniste tarwis rahutumaks saada niisuguse meeletumate, jumalakartmata ja püha õigeusu koguduse waenlaste jutu pärast, et meie Sumala armulaualt osawõtmise läbi Kristuse äraandjateks saada. See on Sumala teotus, see on suur ja hirmus pat mõelda ja finnitada, et need, kes kõlblikul wiisil Kristuse ihu ja werd wastuwõtawad, mitte Kristusega ühendud ei saa, nii kui Tema ise ütleb, waid kuradiga.

Rüf. Millal ja kus kohtas tallitakse Püha õhtusöömaaga ehk Sumala armulaua sakramenti?

Kost. Liturgia, ehk lõuna Sumalateenistuse aal ja wistist kirikus.

Rüf. Mikspärast see kirikuleiwa osa, mis sakramendi tallitamiseks tarwis lähäb, Talleks hüütakse ja wiina weega segatakse?

Kost. Sellepärast, et see leiwa osa tähendab Teesust Kristust, keda ka Sumala Talleks hüütakse (Soann. 1, 29) ja keda wana sääduse aal Paasatall ettenäitas. Wiina segatakse weega selle mälestuseks, et Kristuse läbipistetud küljest wesi ja wesi wäljajooksis (Soann. 19, 34).

Rüf. Misugust leiba ja wiina pruugitakse Püha õhtusöömaaga sakramendi tallitamise tarwis?

Kost. Kõigepuhtamat walget, hapu leiba ja puhast

wiina, et nemad ka pealt näha Kristuse ihu ja were nägu oleksid.

Küs. Mikspärast pruugitakse meil Sumala armulaua sakramentis hapu leiba?

Kost. Sellespärast, et Önnistegia ise püha õhtusöömaaeal hapu leiba pruukis. Tema wöttis siis seda leiba, mis kõik Ewangelistid Kreekakeele „artos“ nimetawad; aga artos tähendab tõusnud, ehk üleshapnenud leib. Niisamuti hüüatakse Sumalafõnas ka see leib, mis pühad Apostlid Püha õhtusöömaaeal pruukisid (Ap. Teg. 20, 7; 1 Kor. 10, 16—17; 11, 23—28). Hapnemata leiba nimetakse Kreekakeeli „asimos“, aga mitte „artos.“ Jah, Issand pidas küll püha õhtusöömaaea sakramenti wana sääduse järele, Paasafatalle süües, kus juures pidid hapnemata leiwad pruugitud saama, — aga see oli üks pääw enne Hebrearahwa Paasapüha ja seepärast, et uue ja wana sääduse Paasapüha wahel wahet teha, wöttis Issand üht teist sugu leiwa, mis pühad Apostlid wõisid ka waremine ettevalmistada, oma taewase Öpetaja käsu järele (Matt. 26, 17—19).

Küs. Millal nimelt lõuna Sumalateenistuse (liturgia) aeal tallitakse Püha õhtusöömaaea sakramenti?

Kost. Sell aeal, kui preester neid Kristuse sõnu ütleb: Wõtke, sööge, see on Minu ihu, mis teie eest muratakse patude andeksandmiseks; jooge tema seeft kõik, see on Minu veri, see uue sääduse veri, mis teie ja mitmete eest ärawalatakse patude andeksandmiseks, ja kui seda laulu lauldakse: Sind laulame meie kiites, Sind auustame meie, Sind täname meie, oh Issand, ja Sind palume meie, oh meie Sumal! Selle laulu aeal preester palub, et Issand läkitaks ülewelt tema peale ja ettetoodud andede peale püha Waimu; peale seda önnistab ta neid andid ja neid muudetakse tõsiseks Kristuse ihuks ja wereks.

Rüf. Kust teame meie, et leib ja wiin Püha õhtu-
söömaaea eht Jumala armulaua sakramentis Kristuse ihuks
ja wereks muudetakse?

Kost. Õnnistegia enese sõnadest, mis Ta, leiba
wõttes ja teda õnnistades, ütles: See on Minu ihu
ja karika üle, kus sees wiin oli, ütles: See on Mi-
nu veri. Ja meie usume Õnnistegia sõnu, usume,
et leib ja wiin püha Jumala armulaual mitte enam leib
ega wiin ei ole, waid Kristuse tõsine ihu ja veri. Kui
leib ja wiin Jumala armulaua sakramentis Kristuse ihuks
ja wereks ei saaks muudetud, siis ei oleks ta neil pattu,
kes kõlwatumal wiisil Jumala armulaualt osawõtawad;
sest liht leiba süües ja liht wiina juues, n'ad ei sööks
ega jooks iseenelele nuhtlust, sest et n'ad ei tee
wahet Issanda ihu wahel (1 kor. 11, 29.)

Rüf. Aga meie sööme jo Jumala armulaual leiba
ja wiina, — siis ei ole nemad jo Kristuse ihuks ja
wereks mitte muudetud. — ?

Kost. Kui meie ennast püha sakramentides usu
ja Jumalasõna läbi juhatud saada ei lase, waid oma
väljaspidiste tundmiste järele mõtlema ja rääkima hak-
kame; siis peame Jumala armu ja Jumala armust osa-
saamist koguni ärabeitma. Kas meie näeme, kuidas
Kristus ise selle sees on, kes Jumalaarmulaualt osawõtab?
Kuidas on siis võimalik soovida püha Jumalaarmulaua
salauust mõista, mis ei ole võimalik äraseletada? Kuidas
on võimalik soovida, et meie lihaliikus maitsemises näh-
taw leib ja wiin Kristuse ihu ja veri oleksid? Kas siis
inimene, kes muidugi inimese ihu ei söö ega werd ei
joo, seest et see roog tema loomu wastu on, — hak-
kaks hea meelega seda rooga pühal Jumala armulaual pruu-
kima? Ja waatke, armuline Issand on oma ihu ja werd
nähtawas leiwas ja wiinas warjule pannud, nõnda kui
Ta oma jumalust nähtawas inimeses warjule pani. Argu
püüdfu siis ükski meie seast seda salaja asja põhjani läbi-

murida ja mõista, vaid astugu usu ja jumalakartusega püha Jumala armulauale, kus meie Kristuse tõsiste ihu ja werd maitseme.

Küsi. Misjugune sala tähendus on liturgia, ehk lõuna Jumala teenistusel?

Kost. Õnnistegia, Püha õhtusöömaaea sakramenti säädides, ütles: Seda tehke Minu mälestuseks (Luk. 22, 19). Sellepärast tuletame meie liturgia aeal peaaegu kõiki pealugusid Seesuse Kristuse elust meele. Nõnda, proskomidia aeal tuletame meie meele Lunastaja sündimist. Kui Issand sündis, siis sai Ta mähtmise mähitud ja söime pandud (Luk. 2, 7), — seda tähendakse, proskomidia juures selle läbi, et kirikuleivast väljavõetud Tallekest pannakse taldriku (diskuse) peale; Talleste tähendab Kristust ennast, aga taldrik — söime. Sündinud Kristust tulid kummardama hommiku maalt Petlemma kolm tarka, keda üks imelik taewatäht sennasamasse kohta juhatas, kus see lapsukene oli (Matt. 2, 1—9). Seda taewatähte tähendab üks tähefene, mis taldriku peale pannakse. Hommikumaa targad kummardasid sündinud Issandat ja töid Temaile andid: kulda, kui kuningale, wiirofit, kui Jumalale, ja mirri, kui furnud inimesele (Matt. 2, 11). Waimulikud kirikuteenrid kummardawad ka Õnnistegiat proskomidia tallitamise juures ja toowad Temaile, kui Jumalale, wiirofit, mis siis suitjutakse. — Wäikeste — Ewangeliumiga altarisje sisse mineku läbi tähendakse Seesuse Kristuse maailma sisse tulemist taewalikkude õpetust kuulutama. Kui Ewangeliumit väljatuuakse ja võldakse: „Palugem Issandat“ ja pärast seda laulda: „Tulge kummardagem ja heitkem ennast maha Kristuse ette,“ siis kummardawad usklikud Õnnistegiat ja tänawad Teda südamest selle eest, et Tema taewast maa peale jumaliku ja õnsakstegewa õpetuse on toonud, ja kuulwad seda täieliku tähelepanemise ja hoolega, kui püha Ewangeliumit loetakse. Jah, siis meie

kuuleme Jeesuse Kristuse enese jutlust, meile võidakse selgeste: Issand ütles. — Suure sisjemineku läbi, kui pühad anded obvirilaua pealt auujärje (altarilaua) peale tuuakse, tähendakse Jeesuse Kristuse kannatamisele minemist ja Tema kannatamist. Snnistegiast wiidi Jerusalemma wälja Kolgata mäele ja seal löödi Teda risti kabe rõwoli wahel, kellest üks Teda teotas, aga teine Tema sisse uskma hakkas, oma üleastmisi kahetset ja südamest palwega Issanda poole pööris ning ütles: Issand, mõtle minu peale, kui Sa oma kuningriiki tulled (Lut. 23, 42). Liturgia ajal tullaakse püha annetega altarist wälja, jäätakse altari ees ühendud koha — amwoni — peale seisma; Tallele on siis altariteenia pea peal, otsekui Kristus risti peal. Sell ajal altariteenia palub mõistliku rõwoli sõnadega, et Issand mõtleks omas kuningriikis waga Keisriherra ja tema suguwõsa, kõigepühama Sünodi, ülemahingekarjatse ja kõige õiget usku ristirahwa peale. — Pärast suurt sisjeminekut wõetakse Tallelest altariteenia pea pealt maha ja pannakse püha auujärje (altarilaua) peale; selle juures loetakse: „See auus Joosep wõttis So kõigepühama ihu puu pealt maha, mähkis teda puhta linaste riite sisse kalli rohtudega, ja pani seda ühte uude hauda.“ Selle läbi tähendakse Jeesuse Kristuse ihu mahamatmist Joosepi uue haua sisse Keskemanni aedast (Matt. 27, 57—60).

Enne oma kannatamist pidas Issand oma jüngeritega õhtusöömaaga ja säädis Püha õhtusöömaaga sakramenti. Seda õhtusöömaaga tuleb meie liturgia ajal meele siis, kui meie neid Snnistegia sõnu kuuleme: Wõtke, sööge, see on Minu ihu, mis teie eest murtakse patude andeksandmiseks; jooge tema seeest kõik, see on Minu veri, see uue sääduse veri, mis teie ja mitme eest ärawalatakse patude andeksandmiseks, ja siis, kui altariteenrid pärast altaris rah-

wast nägematta Püha õhtusöömaaea sakramendist osawõtavad. — Selle läbi, et wahetel eest äratõmmatakse, altari keskmine (kuninglik) uks lahtitehasse ja pühad anded rahwa ette tuuakse, — tähendakse Õnnistegia ülestõusmist ja Ta ilmumist oma jüingritele. Kolmandama päewa hakatuses, pärast Jeesuse Kristuse surma, tuli Issanda ingel taewast maha, weeretas kiwi hana uksle pealt ära, kus Õnnistegia ihu oli olnud sees ja kuulutas salwitooja naestele, et Issand on surmusest ülestõusnud (Matt. 28, 2—6). Õnnistegia ise näitas ennast oma ülestõusmise päawal oma jüingritele. Liturgia ael wõtab altariteenia waheteki eest ära, otsekui ingel kiwi äraweeretas; pärast seda wõtab ta karika püha annetega ja näitab seda rahwale, — selle juures lauldakse: Kiidetud olgu see, kes tuleb Issanda nimel, see on Jumal Issand ja Tema on meile ilmunud.

Sell ael on meie ees Kristuse püha ihu ja weri. —

Wiimse püha annete rahwale näitmise ja nende aujärje pealt ohwirilaua peale ärawiimise läbi tähendakse Jeesuse Kristuse taewaminemist. Neljakümmemal päawal pärast ülestõusmist wiis Issand oma jüingrid Jerusalemmast wälja Õlimäele; siin tõstis Ta omad käed üles, õnnistas neid ja läks üles taewa. Ka liturgiategienistuses altariteenia tuleb püha annetega — Kristuse ihu ja weriga — altari wälja, õnnistab nendega rahwast, otsekui Kristus oma jüingrid õnnistas, ja ütles: „Nüüd ja ikka ja igaweste;“ aga pärast seda wiib ta n'ad ohwirilaua peale. Nimetud sõnadega tuletakse meile neid Õnnistegia sõnu meele, mis ta oma jüingritele enne oma taewaminemist ütles: Waata, Mina olen igapäaw teie juures maailma otsani (Matt. 28, 20).

Küs. Kas on jagedaste tarwis Püha õhtusööma ael ehk Jumala armu laual käia?

Kost. Digeusu preestrid wõtawad Püha õhtusöö-

maaeast osa iga liturgia aeal, kui n'ad jeda teenistust tallitawad; õigetuskü ristiinimesed käiwad Issanda armulauale iffa nelli korda aastas, ehk iga paastu aeal üksford; aga mõned käiwad ka kolm ehk kaks korda aastas. Tõffsel ristiinimesel on tarwis wiibimata omad patud kahetseda, ja, kui wõimalik on, wiibimata Jumala armulauale minna, kui tema mõne iseäralise patu sisse langeb, mis ta südametunnistust saab koormama. Aga kõigil ristiinimestel on tarwis kõigewähemast üksford aastas Jumala armulauale minna.

Küf. Kas on siis wõimalik pihtile ja Issanda armulauale minna, kui keegi teisega kohut käib?

Kofst. Ünnistegia ütles: Kui teie inimestele nende ekfitused andeks annate, siis annab ka teie taewane Isa teile andeks. Aga kui teie inimestele nende ekfitusi mitte andeks ei anna, siis ei anna ka teile mitte andeks (Matt. 6, 14—15). Sellepärast, kui keegi teisega kohut käies wiha ehk wihtamist tema wastu kannab ja ei taha oma ligimesele andeks anda, ta liiategemist, see ärgu astku Jumala armulaua juure. Aga kui kellegil, ilma wihtamiseta ehk wihawaenuta, oma ligimesega mõni kohtuasi on ehk kui ta soowib andeksanda ja annabki temale töe meelega andeks enne pihtikäimist ja Jumala armulaualt osawõtmist, see wõib Jumala armulauale minna. Niifuguste lugude aeal on tarwis waimuliku isa käest nõu otsida, temale puhtast südamest kõik ülesrääkida ja tema juhatamise järele teha.

Patutunnistamiseft.

Küf. Mis on patutunnistamine?

Kofst. Patutunnistamine on üks sakrament, mis sees see, kes pärast ristimist pattu teinud, omad patud Jumala ees kahetsed ja Jumalalt enesele preestri läbi oma patude andeksandmist saab.

Rüf. Mis põhja peal seisab see sakrament?

Rost. Seejuze Kristuse enese selge sõnade peal, kes oma Apostlitele töötas ning andis meelewalda inimestele patud andeksanda: Mis teie iial maa peal seute, peab ka taewas seutud olema, ja mis teie iial maa peal peastate, peab ka taewas peastetud olema (Matt. 18, 18). Wõtke püha Waimu! Kellele teie iial patud andeksannate, neile on need andeksantud: kellele teie iial patud fiinnitate, neile on neid fiinnitud (Saam. 20, 22—23).

Rüf. Kust on näha, et tarwis on patud üles-tunnistada, ehk neid preestrile ülesrääkida patutunnistamise sakramentis?

Rost. Issand ütles: Mis teie iial seute, peab seutud olema, ja mis teie iial peastate, peab peastetud olema. Aga et preester teada wõiks, mis sibusda ja mis peasta, ehk kellele patud fiinnitada ja kellele neid andeksanda, on temal muidugi tarwis need patud teada. Apostlite Tegudest teame meie, et palju nendest, kes Ewefuses usklikuks olid saanud, Apostli Pauluse juure tulid ja oma tegusid temale tunnistasid ja ülesrääkisid (Ap. Teg. 19, 18). Seepärast, kui meie oma pattu tunnistame, siis on Jumal ustaw ja õige, et Ta meile patud andeks annab ja teeb meid puhtaks kõigest ülekohust (1 Joann. 1, 9).

Rüf. Aga kõiki oma patustamisi 'pole jo võimalik meeletuletada; kuidas siis on võimalik neid preestri ees ülestunnistada?

Rost. Tõsi küll, kõiki patustamisi 'pole võimalik meeletuletada; aga kas see meile õigust annab neid patustamisi ülestunnistamata jätta, mis meie mäletame? Meie ei wõi kõiki oma patustamisi meeletuletada, — rääkigem oma waimuliku isale neid patustamisi üles,

mis meie mäletame; aga juuri patustamisi meie ei wõigi äraunustada — kuidas on võimalik äraunustada teise äratapmist ehk wihkamist, mis meil ligimese wastu on? Aga niisugusid patustamisi ongi iseäranis tarwis kahetseda. Meie peame enne pihtileminemist püüdma oma patustamisi meeletuletada, et meie wõikime neid ka kahetseda. Meie peame peale jeda patutunnistusel ka neid patustamisi kahetsema, mis meie ei mäleta, üteldes preestrile, et meie kõiki oma meelega ja tahtmata tehtud, teadawaid ja teadmata patustamisi kahetseme.

Küs. Mõned ütlevad: Patutunnistusel on võimalik preestrit petta; mis tarwis on siis niisugune pihtiläimine?

Kost. Kohtumõistjaid on ka võimalik petta ehk neile walet rääkida, — kas siis sellepärast kohtusid on tarwis ärasteid? Piha õhtusöömaaeast on võimalik kõlwatumal wiisil osawõtta, — kas siis sellepärast kellelgi tarwis ei ole Sumalaarmulauale käia? Kes puhtast südamest tahab oma patustamisi Sumala ees kahetseda ja kõlblisult Sumalaarmulauale minna, sellel ei tule mõttesjegi patutunnistusel oma waimulikku isa petta, kellele Sumal ise on meelewalda annud tema patustamisi silduda ja päästa; waid ta räägib temale kõik oma hinge patu haawad üles, et neid terweks teha. Aga kes patutunnistusel omad patud warjul hoiab, see jääb neist peastmata ja wõtab Sumalaarmulaualt kõlwatumal wiisil osa, ehk sööb ja joob iseenelele nuhtlust, sest et ta ei tee wahet Issanda ihu wahel (1 Kor. 11, 29).

Küs. Aga preester wõib jo jeda pattu teistele ülesrääkida, mis temale patutunnistusel ehk pihtil on völdud, ehk pealegi wõib suure üleastuja peale kohtusse kaebada; kuidas siis on võimalik kõik patud temale ülesrääkida?

Kost. Seda ei ole mitte võimalik mõeldaagi, et

preester hakkaks kellegile neid patustamisi ülesrääkima, mis tema patutunnistusel teada saab; ja seda vähem veel kellegi peale kohtusje kaebama. Sääduise poolest on see temale kõwaste ärakeeldud. Pihtil on Sumal ise nägemata wiisil patukahetsemise juures, aga preester ei ole selle juures mitte enam, kui üks tunnistusemees ja üks hea juhataja neile, kes omad patud kahetsewad. Seepärast ei ole koguniste tarwis ei karta, ega häbeneda, kõik oma eksitusi oma waimuliku isa juures ülestunnistada; neid saab teadma aga Sumal iiksi ja Lemast pandud meie waimulik juhataja pühas ja Sumala meeleepäralises elus.

Küis. Mis kasu saame meie sellest, et meie omad patud preestri ees ülestunnistame?

Kõst. 1) Kui meil on tarwis omad patud preestri ülesrääkida, siis püüame meie enne pihtileminemist neid ikka meeletuletada ja nõndawiisi wõime meie hõlpsamini seda püha Apostli käsusõna täita: Inimene katsugu iseennast läbi, ja nõnda sõõgu tema sest leiwast ja juogu see karika seeist (1 Kor. 11, 28). Preester küsib pihtiletulnud inimese käest tema patustamisi järele ja aitab teda sellega iseennast läbikatšuda, kihutab teda tõemeelega oma patud kahetsema ja walmistab teda nõnda kõlblikult Sumalaarmulauale astuda. 2) Keegi ristiniimeste seast muidugi ei ütle, et tarwis ei oleks enne Sumalaarmulauale minekut omad patud ülestunnistada, neid südamest kahetseda ja ennast meeleeparandamisele pöörda. Aga kuidas siis inimene saab patud kahetsema, kui tema neid koguniste ei saa teadmagi, nõnda kui seda nendega sagedaste juhtub olema, kes ei ole harjunud omad patud pihtil preestri ülesrääkima? 3) Mitte iiksi inimene ei wõi iseenele üle kohtu mõista; seepärast, et ta wõiks täieste ustuda, et tema kõlblikul wiisil Kristuse ihu ja werd wastuwõttab, peab tema oma süüdi waimuliku isale ülesrääkima

ja tema mõistmise järele arvatakse teda selle väärt ehk mitte. 4) Mõni ei või hästi iseenelele kõigest oma patude suuruselt aruanda; mõni ei tea, kuidas tema võiks seda ehk teist pattu mahajätta, — ja waata, tema võib patutunnistusel preestriks selle poolest head juhatamist saada. Ja mitte ilma ei või preestri juhatamine nii kasulik hingele olla, kui pihtil, jell aeal, kui pihtiletulnud inimene temale oma südametunnistust — kõik oma patud ülesavaldab.

Rüü. Kuidas on tarwis ennast patutunnistusele ja püha Sumalaarmulauale valmistada?

Kost. On tarwis paastuda, palwet teha, oma patud järelemõtelda ja sügavaste neid kahetseta; on tarwis, nii palju kui võimalik, kõige ligimestega äräleppida ja neile nende eksitused meie wastu andeksanda, sest Ünnistegia ütles: Kui teie inimestele nende eksitusi mitte andeks ei anna, siis ei anna ka teie Issja teie eksitusi mitte andeks (Matt. 6, 15); on tarwis kindlat usku Issjanda Sumala sisse pidada ja Tema halastuse peale loota, et Ta meile kõik meie eksitused andeks annab, kui aga meie rõhitud ja rusuks pekstud südamega (Laul. 51, 19) neid kahetseme; on tarwis ettevõtta kindlat nõu kõik pahad viisid mahajätta ja Sumala meelepäralist elu pidama hakata.

Preestriametisje pühitsemisselt.

Rüü. Mis on preestriametisje pühitsemine?

Kost. Preestriametisje pühitsemine on üks sakrament, kus sees üks preestriameti tarwis vigeste äravalitsetud mees piiskopi käte pealepanemise läbi Sumalast panakse sakramentisid tallitama ja Kristuse karja hoidma.

Rüü. Kust teame meie, et Sumal ise preestrid kogudusele paneb?

Rost. Püha Apostel Paulus ütles Ewefuse koguduste eesfeisjatele: Püha Waim on teid ülewajatajaks pannud, et teie peate kui karjatsed hoidma Issanda ja Jumala kogudust, mis Ta oma enese were läbi enesele on saatnud (Ap. Teg. 20, 18). Seesama Apostel tunnistab, et Issand ise on pannud mõningad Apostlike, ja mõningad armuõpetuse kuulutajaks (ewangelistiks), ja mõningad karjatsiks ja õpetajaks (Ewef. 4, 11).

Küj. Mis aegast saadid sai preestriamet olema?

Rost. Wana jääduse aeg andis Jumal Mosele käsku koguduse telgi juures teenimise tarwis ühe ülemapreestri, preestrid ja lewitid panna, ja Ünnistegia ise ei heitnud seda jumaliku jäädmist ära, waid walitjes Tema isse uskjate seast kaksteistkümmend Apostlit wälja ning andis ükspäinis neile meelewalda patud finnitada ning andeks anda (Matt. 18, 18; Ioan. 20, 21—23), käskis neid, kui karjatsid, oma lambaid hoida (Ioann. 21, 15—17). Ja kuidas Issand neid wäljawalitjes (Matt. 4, 18—22) ja pühitjes (Ioann. 17, 17—19), nõnda walitjesid ka nemad ise wälja ning panid kogudustele kätte pealepanemise läbi esite diakonisi (Ap. Teg. 6, 1—6), pärast seda preestriisi (Ap. Teg. 14, 23; Jak. 5, 14; Tiit. 1, 5) ja piiskopisi (Ap. Teg. 20, 28; Wiilip. 1, 1; 1 Tim. 3, 1—2), kellele n'ad käsku andsid preestriisi ja diakonisi seadida (1 Tim. 5, 22; 3, 2—13; Tiit. 1, 5). Seepärast on wigeusu koguduses Apostlite aegust saadid kolm preestriameti järge: Piiskopid, kui apostli meelewalla päriad, preestrid ja diakonid.

Piiskop, preester ja diakon on Kreekakeele sõnad: Piiskop (epiiskopos) tähendab Gestikeeli—koguduse **ülewaatja**; preester (preswiiteros) tähendab—koguduse **wanem**; diakon—koguduse **teener**. Diakon, nii kui teener, aitab piiskopi ja preestrit sakramentisid tallitada, aga temal enesel ei ole õigust neid

tallitada; preester tallitab kõik sakramendid, kuid üksnes preestri ametisse pühitsemise sakramenti ei või ta tallitada; piiskop tallitab täieste kõik sakramendid.

Rüj. Mis on preestrite kohus?

Kost. Preestrid peavad sakramentide ja muud Jumalateenistusi tallitama, usku ja jumalakartlikku elu selle väimuliku karjale, ehk Kristuse kogudusele õpetama, mis Jumalast nende hooleks ustud on, inimeste eest palvet tegema ja jumalakartlikult elama. Arvagu meid igauks kui Kristuse sulasid ja majapidajaid Jumala jalaja asjade üle (1 Kor. 4, 1). Hoidke kui karjatsed Jumala karja, mis teie seas on, ja olge selle ülewatajad, ei mitte wastu meelt, waid heameelega (ja Jumala meelepäralsel wiisil), ei mitte ropu kaju pärast, waid heldest südamest; ja ei mitte kui need, kes koguduste (Jumala päranduse) üle walitsewad, waid olge karjale märgiks (1 Peetr. 5, 2—3).

Rüj. Mikspärast õigeusu koguduse wanemid hüütakse preestrideks, aga mitte õpetajateks?

Kost. Seepärast, et nemad mitte ükspäinis ei õpeta, waid ka püha sakramentide tallitawad ja et Ünnistegia oma jüngrid ärakeelis ennast õpetajateks hüüdmast (Matt. 23, 10). Pühad Apostlid ise seadsid kogudustele ning andsid teistele käsku preestriks seadida, aga mitte õpetajaid (Ap. Teg. 14, 23; Tiit. 1, 5).

Abielust.

Rüj. Mis on abielu?

Kost. Abielu on üks sakrament, mis sees peigmees ja pruut preestri õnnistamise läbi Jumala armu saawad ifeskhes abielu tru'uses ning armastuses elada õnnistud laste sünnitamise ja kristliku üleskasvatamise tarwis.

Rüj. Kus on abielu hakatus?

Kõst. Sumal õnnistas Adamit ja Ewa; ning ütles neile: Tehke sugu, ja teid saagu palju, ja täitke maa, ja saatke teda ennaste alla (1 Moos. 1, 28). Õnnistegia pühitjes abielu selle läbi, et ta Kaanas Kalileamaal pulmas oli (Joann. 2, 1—11), ja Ta õpetas, et Sumal ise ühendab abielus meest ja naest: Nemad ei ole enam kaks, vaid üks liha. Seepärast mis Sumal on ühtepannud, seda ärgu lahutagu inimene mitte (Matt. 19, 6).

Küü. Kas abielu ei hiiita Sumala sõnas sakramendiks?

Kõst. Hüütakse küü. Nõnda ütleb püha Apostel Paulus: Inimene jätab oma isa ja ema maha, ja hoiab oma naese poole, ja need kaks peavad olema üks liha. Seesinane salajaasi (sakrament) on suur; aga ma räägin Kristusest ja kogudusest (Ewes. 5, 31—32).

Küü. Keda tähendavad kristlikkus abielus mees ja naene?

Kõst. Mees tähendab Kristust ennast, aga naene Kristuse püha kogudust; seepärast on ka püha Apostel ütelnud: Naesed, kuulge oma meeste sõna, kui Issanda sõna; sest mees on naese pea, nõnda kui Kristuski on koguduse pea. Mehed, armastage omad naesed, nõnda kui Kristuski on armastanud kogudust, ja on iseennast selle eest äraannud (Ewes. 5, 22, 23, 25).

Küü. Mis tarwis ühendatse abielus meest ja naest?

Kõst. Sumal on Ewa Adamile abiks loonud (1 Moos. 2, 18). Seepärast meest ja naest ühendatse abielus selle tarwis, et n'ad teine teist võiksid aidata niihästi siinelu tegudes, kui ka iseäranis pühas ja Sumala meelepäralises elus. Ja kui Sumal neid laste poolest õnnistab, siis seisab nende peal püha kohus neid

õige selle eest hoida, mis paha on, ja iseäranis neid pühas Kristuse uskus juhutada.

Rüf. Mitu korda on võimalik abielusse astuda?

Kost. Sumal on Adamile üks päin is ühe naese annud; seepärast oleks ka meil tarwis olewat aga üks kord abielusse astuda. Aga kui abikaasa ära sureb, siis on võimalik, Sumala sõna järele, ka teise abielusse astuda (1 Kor. 7, 9). Püha kogudus annab iseäralise häda pärast luba ka kolmandama abielusse astuda; aga neljandamat abielu keeldakse kogumiste ära.

Rüf. Kas õigeusu koguduses on luba abielu lahutada?

Kost. Ei ole, muidu kui hooratöö pärast (Matt. 5, 32; 19, 3—10). Issand ise ütles: Mis Sumal on ühtepannud, seda ärgu lahutagu inimene mitte (Matt. 19, 6).

Rüf. Mis suguste sugulastele nimelt ei anta luba abielusse astuda?

Kost. Esimeste nelja suguvõsa arudes, nõnda kui: ei ole võimalik abielusse astuda oma õnu ehk tädi tütreaga; ei ole võimalik naeseks võtta surnud naese õde, sest ta on abielu läbi oma surnud õe mehele juba õeks saanud, — aga ühe poole surm ei lõpeta sugulaseolemist mitte ära.

Peale libaliku sugulasid on veel õigeusu koguduses waimulikud sugulased. Waimulikud sugulasteks saadakse ristimise, kui ühe waimuliku sündimise, juures. Ka waimulikud sugulased ei wõi abielusse astuda; nõnda ei wõi keegi oma ristitütarit ehk tema ema enesele naeseks võtta.

Õlitamine.

Rüf. Mis on õlitamine?

Kost. Õlitamine on üks sakrament, kus haiget pühitsevad õliga wõitakse ja selle läbi Sumala

armu antakse, mis teda haigusest terveks teeb ja teda patudest puhastab.

Rüf. Kes on käsku annud haigid õliga võida?

Kost. Jeesus Kristus ise, kui Ta oma jüngrid armuõpetust kuulutama läkitas; Ta andis neile käsku haigid terveks teha (Luk. 10, 9), mis õliga võidmise läbi sündis; nemad läksid wälja, ja ütlesid jutlust, et nemad pidid meelt parandama; ja ajasid palju kurje waimusid wälja, ja wõidsid palju tõbisid õliga ja tegid neid terveks (Mark. 6, 12—13). Pühad Apostlid andsid käsku seda kõige usklikele teha; püha Apostel Jakobus ütleb: Kui keegi teie seast nõder (haige) on, see kutsugu enese juure koguduse wanemad (see on, preestrid) ja need palugu Jumalat tema peale, ja wõidku teda õliga Issanda nimel. Ja usu palwe peab seda haiget aitama, ja Issand teeb teda terveks; ja et ta küll on pattu teinud, siis peab neid temale andeks antama (Jak. 5, 14—15).

Rüf. Haigel saab jo sellestki küllalt, kui ta oma patud ülestunnistab ja püha Jumala armulaualt osa wõtab; mis siis temal veel õlitamist tarwis on?

Kost. Selle tarwis, et haige inimene õlitamise läbi, peale patude andeksandmist, veel omast haigusest terveks ehk haiguse kergitust saaks.

Rüf. Kas haigede terwestegemine õliga wõidmise läbi Apostlite aeal mitte üks neist imetegudest ei olnud, mis pühad Apostlid palju teinud on?

Kost. Ei olnud mitte. Püha Apostel käsib õlitamise tarwis koguduse wanemid (preestrid) kutsuda, ja käsib neid haige eest paluda ja teda õliga võida; aga wõimus imetegusid teha ei olnud mitte kõige koguduse wanematele (preestritele) antud ja ka mitte üksi neile, waid kõigile uskijatele; peale selle tehti imetegusid ilma ettewalmistamiseta ja mitte ükspäinisi õliga wõid-

mise läbi. Seepärast ei ole ka pühad Apostlid mitte kellelegile ja mitte ilmaški imetegused teha ettekirjutanud, aga haige üle õlitamist tallitada on selgeste ettekirjutud. Sest on näha, et õlitamine mitte üksi Apostlite pärast ei olnud ja mitte üksi Apostlite aegade tarwis säetud ei ole, waid kõikide Kristuse koguduse aegada tarwis, niisama kui ristimine ja püha õhtu söömaeg. Selle juure on tarwis ka weel seda lisata, et igauks sakrament — üks imetegu on, nõnda kui: inimese patudest puhastamine püha ristimise läbi. Aga meie ei hakka jo selle pärast ristimist ärakeitma. Mikspärast siis õlitamist ära heita?

Ustu tunnistusekirja üheteistkümnest jaost.

Küs. Kuida loetakse usu tunnistusekirja üheteistkümnest jaagu?

Kost. Loodan furnute ülestõusmist.

Küs. Millal saab furnute ülestõusmine olema?

Kost. Nähtawa maailma lõpetuse aeal, kui Dnistegia saab tulema kohut mõistma kõige inimeste peale. Tund tuleb, millal kõik, kes haudade sees on, peawad Sumala Poea healt kuulma, ja wäljatulema, kes on head teinud, elu ülestõusmiseks; aga kes on paha teinud, hukkamõistmise ülestõusmiseks (Joann. 5, 28—29).

Küs. Kust on teada, et furnud ülestõuswad?

Kost. Dnistegia ütles otsekohe, et furnud peawad Sumala Poea healt kuulma, ja, kes seda jaawad kuulnud, need peawad elama (Joann. 5, 25). Eks Sumal, kes algmises inimest lvi, seda enne ei olnud, — ole wägew furnuid ülesäratama? Dnistegia elust teame meie, et Tema furnuid ülesäratas. Nähtaw loodus näitab meile, et mõned loonud ülestõuswad. Üks wiljatera, mis mulda wifatud, mä-

daneb ära, otsetui sureb ära, ja saab pärast seda jälle elawaks wiljapea sees. Kärbsed talwel surewad ära, aga fewadil tõuswad n'ad uiles elusse; mis ja külwad, ei see saa elawaks kui tema ei sure (1 Kor. 15, 36). Eihalikku ihu külwatakse, waimulik ihu äratakse uiles (1 Kor. 15, 44).

Küs. Mis lugu nendega saab olema, kes surnute ülestõusmise aeani elusse jääwad?

Kost. Nemad ei sure mitte ära, aga nende surelikud ihud saawad ühes filmapilkus ilma suremataks muudetud. Meie kõik kül ei lähä magama, aga meid kõik peab muudetama, äkitselt ühes filmapilkus wiimse pasunaga; sest pasun peab hüüdma, ja surnud peawad ülestõusma huffaminemata põlweks, ja meid peab muudetama (1 Kor. 15, 51—52).

Küs. Mis lugu saab surnute ülestõusmise aéal selle nähtawa maailmaga olema?

Kost. Tema saab tule läbi muudetud ja ta saab huffaminemataks; saab olema uus taewas ja uus maa (2 Peetr. 3, 7, 10, 13; Room. 8, 21).

Surnute mälestusest.

Küs. Kus nüüd surnud inimeste hinged on?

Kost. Diglaste inimeste hinged on ühes walges ja õnsas paikas (Ioann. 14, 3; Wiilip. 1, 21—23; 2 Kor. 5, 6—8), aga wälate ja wäliste hinged on pinedas ja walu paikas (1 Peetr. 3, 18—19; Ioann. 5, 28, 29). Nõnda, Sunnistegia õpetuse järele, sai õiglane Kaatjarus Englitest Abrahami sülle kantud, aga halastamata rikkasmees sai mahantatud ja oli põrgus juures walus (Lut. 16, 22—23).

Küs. Kas on tarwis surnute eest palwet teha?

Kost. On küll tarwis, sest Sumala sõna käsib meid, et meie peaksite kõikide inimeste eest paluma (1 Tim. 2, 1), ehk, et meie peaksite teine teise eest

paluma (Sak. 5, 16). Ennistegia andis meie käsku ligimest armastada, kui iseennast (Matt. 22, 39). Aga inimene jääb ka pärast oma surma inimeseks ja meie ligimeseks ja wennaks Issanda sees. Seepärast, kuidas kristlik armastus meid sunnib nende ligimeste eest palwet tegema, kes elus on; nõnda peab seesama armastus meid sundima, ka nende eest palwet tegema, kes usuga Kristuse sisse surnud on, ja neile halastust armulise Issanda Jumala käest paluma. Armastus ei wäsi iial ära (1 Kor. 13, 8). Ja kuidas wõib üks hea ristiniimene oma leelawat palwet Jumala ees oma poea, tütre, isa ja ema eest siidames ärakustutada, keda tema kõige wäega armastab? Need, kes surnute eest paluda keelawad, keelawad üht tegu ära, mis kristlik armastus ja inimese loodus iga inimese käest ise nõuawad.

Küs. Kas wanal aeal ka surnute eest paluti?

Kost. Surnute eest paluti wana sääduse aeal (2 Makkab. 12, 44); uue sääduse aeal Kristliku koguduse kõigeesimestest aegadest saadik on õigeste Kristuse sisse uskjad ikka surnute eest palunud; juba püha Apostli Jakobuse liturgias on palwe surnute eest. Kuidas siis meie — õigeülijelised — wõime teisiti teha ja õpetada, kuidas seda pühad Apostlid tegid, kes surnute eest palusid.

Küs. Aga Jumala sõnas ei ole kuski otsekohe üteldud, et meil tarwis on surnute eest paluda; miks pärast siis peame meie nende eest paluma?

Kost. Jumala sõnas ei ole ka seda otsekohe üteldud, et meie peaksime oma isa eht, ema eest paluma, kui n'ad weel elus on; kas siis sellepärast nende eest ei ole waia paluda?

Jumala sõnas ei ole ka otsekohe käsku selle poolest, et meie oma ligimest uppumisest peaksime päästma; kas siis sellepärast pole waia teda uppumise hädast päästa? Jumala sõnas ei ole ka seda üteldud, et meie peaksime surnud puhta riidesse panema, tema peale püha laulusid

laulma ja tema hana peale risti panema, — kas siis sellepärast meil ei ole waia ühtegi seda teha ja ristiinimese ihu mahamatta? Aga kui meie, armastusest ligimese vastu, furnu eest, nii kui kohus on, hoolt kanname, auustamist ristiinimese ihu vastu, mis püha Waimu templiks oli olnud (1 Kor. 6, 19), ülesnäitame, — kuidas siis ei peaks meie inimese hinge eest hoolt kandma, mis hoopis ülem on kui ihu?

Kuidas meie ei saaks südamest oma armulist Õnnistegi paluma, et Tema oma halastust ja armu meie sugulaste hingede vastu ülesnäitaks.

Küsi. Mis kasu wõib siis furnutel meie palwetest olla?

Kost. Sumala sõnast teame meie, et Issand oma armu ja halastust ühele teiste palwete järele on annud: nõnda tegi Ta terweks pääliku usu ja palwe järele Tema sulast (Luk. 7, 2—19) ja Kaananeamaa naese usu ja palwe järele ta tüdart (Matt. 15, 22—28); Ta tegi terweks ja andis patud andeks ühe alwatule, nende usu järele, kes seda alwatud Tema juure tõid (Mark. 2, 5—11). Siobi palwe järele andis Sumal ta sõbradele nende patud andeks (Siob. 42, 10). Seesama armuline Issand näitab oma halastust ja armu usu ja palwe järele ka furnutele üles, annab neile nende patud andeks, mis n'ad siin elus õige meelearandamise wiljaga ei ole jõudnud ärakustutada.

Küsi. Aga tulewas elus ei ole patukahetsemist ega meelearandamist; kes wõib haudas Sinu auu ülestunnistada (Laul. 6, 6)? Seepärast ei saada palwe furnute eest neile ühtegi kasu.

Kost. Meile, kes ilma usuta ja ilma suurte, ehk furnawa patude kahetsemiseta on äraurnud, ei saada elawate palwe küll kasu, aga neile, kes uskus Õnnistegiasisse ära on urnud, on ta üks hea ja kasulik asi. Apostel Joannes kirjutab: Üks pat on surmaks;

selle eest ei ütle mina mitte, et keegi peab paluma (1 Joann. 5, 16). Ünnistegia ütles, et on pat, mis ei pea inimesele mitte andeksantama ei sellsinatjel ega tulewal aeal (Matt. 12, 32). Sest on näha, et on patustamisi, mis inimesele pärast tema surma tulewas elus wõiwad andeksantud saada elawate palwete järele ja ijeäranis Kristuse piüha koguduse palwe järele.

Surnud ije ei wõi patude andeksandmist saada, sest et n'ad Jumala armu ei wõi saada, mis inimest piüha sakramentide läbi patust puhastab; aga n'ad wõiwad seda Jumala armu elawate usklikude abi läbi saada, kui neil ennastel üks kindel usk Issanda Seesuse Kristuse sisse on.

Küsi. Mis on weel, peale üksikut ijeäralist kirikupalwet surnute eest, tarwis teha, et nende hingele kasu saata?

Kõst. On tarwis 1) piüha koguduse palwid surnute eest teha ja preestrit paluda, et tema nende eest paluks piüha liturgia tallitamise ehk Jumalaarmulaua sakramendi tallitamise aeal, mill selle suure ohwri mälestust tehakse, mis Ünnistegia kõike maailma patude eest on toonud (Ebr. 7, 25—27) ja mill preester surnute eest palub, et Issand wõtaks nende patud oma kalli werega ärapesta kõige piühade palwete pärast. Mii kui wana sääduse aeal Suudas Makkabeus surnud sõameeste eest ohwrit tõi, et nemad patust pidid lahti saama (2 Makkab. 12, 45); nõnda on ka kristliku koguduses alati toodud ja tuuakse ilma wereta ohwrit niihästi elawate kui surnute eest. 2) On tarwis surnute pärast kehwaadele waesteandi anda ja teisi mitmesugusid häid tegusid teha. Jumala sõnast teame meie, et niisugused ohwrid on Jumala meelepärast (Ebr. 13, 16), et waesteand kiusub lahti patudest (Tan. 4, 24), et heategemist, mis waestele tehakse, Ünnistegia arwab

enelele tehtud olewat (Matt. 25, 40) ja ütleb, et armu-
lised peawad armu saama (Matt. 5, 7). Seepärast
kui meie ligimestele head teeme surmude pärast, siis saab
Sumal tõest nende surmudele oma halastust ja armu
ülesnäitama, kelle eest need ligimesed, kes head tegu on
wastuwõtnud, saawad muldugi oma palwid Sumala
poole tõstma. 3) On tarwis kiriku kasuks kingitusi teha;
kirikus tehakse kõige ta heategiate eest alati palwed, nii
kaua kui aga kirik kirikus jääb, ta sees Sumala sõna
kuulutatud ja palumist tehtud saab.

Rüf. Millal nimelt on tarwis surmude eest paluda?

Kost. Peale igapäawast kodupalwet meie surnud
julgulaste eest, peale palwet nende surma ja nime pää-
wil kirikus, peale koguduse palwet nende eest iga õhtu-
hommiku- ja lõunateenistuse aeal, on püha kogudus ise-
äralisi pääwi surmude eest palumise tarwis säädinud; need
pääwad on: Laupääw enne wõinädalit (nädal enne suurt
paastu); suure paastu iga laupääw; teispääw enne
Melipühi; ristia Soannese surmapääw 29-mal Augustil;
laupääw enne martri Temetri mälestuspääwa, see on
— laupääw enne Oktobrikuu 26-mat. pääwa, ehk 26-es
Oktobrikuu pääw, kui see laupääwal juhtub olema.
Kellel võimalik ei ole nimetud pääwil oma surnud su-
gulast kirikliku palwetega mäletada, see võib seda püha-
pääwal pärast neid pääwi ja laupääwasid teha.

Ustu tunnistusekirja kaheteistkümnest jaost.

Rüf. Kuidas loetakse usu tunnistusekirja kaheteist-
kümnest jagu?

Kost. Sa ühte tulewa aea elu. Amen.

Rüf. Misjagune saab see elu olema?

Kost. Nende tarwis, kes tõeste Sumala sisse usu-
wad, kõigest südamest Teda armastawad ja head teewad,

on õnnis elu ettevalmistatud, aga uskmata ja käsu vastu tegiate tarwis—hale ja walus elu. Siis peawad õiged paistma, kui päike, oma Issa kuningriikis, aga neid, kes käsu vastu teewad, peab tulise ahju heidetama; seal peab olema ulumine ja hammaste firistamine (Matt. 13, 41—43). Sälad ja ülekõhtused lähäwad igawesse walusse, aga õiged igawesse elusse (Matt. 25, 46).

Küs. Kust sünnib õigete õnnis põli?

Kost. Nemad saawad armulise Issanda Sumalaga üheskoos olema, saawad Teda palest paleesse nägema (1 Kor. 13, 12), saawad püha Inglise, Apostlite ja teiste püha inimestega koos olema. Et Sumal ilmaotsata on, seepärast saawad Teda õiged iffa enam ja enam tundma, aga mitte iialgi ei saa n'ad Teda täieste äratundma, — ja mida enam n'ad Teda tundma saawad, seda enam saawad n'ad Teda armastama, kui üht ilmaotsata headust ning armastust (1 Joann. 4, 16) ja selle läbi iffa enam ja enam rõõmsad ja õnsad olema, ning nende õnna põlvel ei saa otsa olema.

Küs. Mis wiisil saawad meelesparandamata patused walu kannatama?

Kost. Sell wiisil et n'ad saawad pörgu tulesse heidetud (Matt. 25, 41) üheskoos kuradiga (Matt. 25, 41). Seal saawad n'ad igaweste walu tundma ja nende waludel ei saa otsa olema.

Küs. Aga kui patused pörgus meelt parandawad, kas n'ad siis ka senna jääwad?

Kost. Pörguhaudas ei saa meelesparandamist olema (Laul. 6, 6), ei saa ka Sumala armu olema, mis nüüd meid patudest ärapuhastab. Sellepärast ei wõi ka patused pörgus omast patudest ärapuhastud saada, ja, kui rojased, ei saa n'ad taewariiki. Beale selle, meelesparandamata patused, kes oma patustamisi nüüdses elus ei taha kahetseda ja oma elu otsani kangekaelusega patude

stse jäävad, harjuvad nõnda ära valla eluga, et n'ad, pärast surma tulemas elus Jumala wastuliste, rojaste wainude ja wälade inimeste seltsi jäädes, isegi enam ei taha meelt parandada; nemad saawad kangekaelsed kurjuses ja oma armulise Looja wastulised olema. Seal saab igawene ulumine ja hammaste kiristamine.

Küs. Kas kõik õiged saawad ühtesugust õnsust paradisis maitsuma, ja kas kõik wälad peawad ühetasa piinatud saama?

Kost. Ei mitte; nii kui õigede tarwis saawad mitmesugused õnsuse järjed olema, nõnda saawad ka pattused mitmesugusid piinamisi kannatama. Kes nüüdses elus enam oli püha usku pidanud, enam oma Issandat Jumalat armastanud ja enam Teda teeninud, see peab ka paradisis suuremat õnsust maitsuma. Ise on päikese selgus, ja ise on kuu selgus, ja ise tähedede selgus; ning ühel tähel on enam selgust, kui teisel. Nõnda on ka surnute ülestõusmine (1 Kor. 15, 41—42). Nõndasamuti ka, kes nüüdses elus enam on oma armulist Loojat wihastanud, kes enam on oma ligimesele liiga teinud, see saab tulemas elus suuremat nuhtlust kannatama.

Palwest.

Küs. Mis on palwe?

Kost. Palwe on inimese meele ja südame Jumala poole ülendamine, mis sõna ehk muude wäljaspidiste märgide läbi ülesnäidatakse; ta on üks inimese jutustamine Jumalaga. Seepärast on meil tarwis, kui meie palwel seisame, kõige esite meeletuletada, et meie Jumala enese ees seisame, ja Teda täieliku wagaduse ja hoolega kõigest hingest paluda.

Küs. Mis üle peab ristiniimene paluma?

Kost. Kõigeesite peab tema kõigeõrgemat Jumalat Tema suure auu ja pühaduse eest auustama, pärast seda

Teda Tema suurte heategemiste eest meie wastu tänama ja wiimaks Teda oma tarwituste üle paluma, enne waimulikku ja pärast lihalikku tarwituste üle; peab paluma, et Issand meid kinnitaks pühas õigeuskus ning aitaks teda täita, et Tema meile andeksannaks meie patud ja annaks meile kõi, mis meil nüüdse elu tarwis waia on.

Rüf. Mis üle ei wõi ehk on pat paluda?

Ko st. Kõige selle üle, mis paha ehk Jumala meele wastu on; nõnda on pat selle üle paluda, et Jumal meid mõnda paha tegu aitaks teha, ehk et Jumal meie wihamehi nuhtleks, keda Tema meid on käs-
kinud armastada (Lut. 6, 27—28).

Rüf. Misjugused on palwed?

Ko st. Et inimesel hing ja ihu on, sest on ka palwe seestpidine ja wäljaspidine, ehk — on palwe — waimulik ja ihulik. Waimulikult palume meie, kui meie oma meelt ja südant Jumala poole ülendame; wäljaspidi palume meie, kui meie Jumala ees seisame, kummardame ehk ennast põlwili mahalaseme, laulame ehk palwet loeme

Rüf. Kumb palwe on parem ja enam Jumala meelepärast, kas wäljaspidine ehk waimulik?

Ko st. Mii kui hing hoopis ülem on, kui ihu, nõnda on ka waimulik palwe ülem, kui ihulik, ehk wäljaspidine palwe. Õnnistegia ütles: Jumal on Waim, ja kes Teda kummardawad, need peawad waimus ja tões kummardama (Joann. 4, 24). Jumal ise ütles igauhele meie seast: Anna, Mo poeg, oma süda Mulle (Õpet. San. 23, 26). Jumala sõnast näame meie selgeste, et wäljaspidine palwe üksi, kui seestpidise, ehk waimuliku palwega ühendatud ei ole, mitte sugugi Jumala meelepärast ei ole; Jumal ise ütles Juudarahwa kohta: Seesinane rahwas tuleb Minu ligi oma suuga ja auustab Mind oma mofadega, aga

nende süda on kangel Minust ära. Aga ilma-
aega teenivad nemad Mind (Matt. 15, 8—9).

Rüf. Kui waimulik palwe Jumala meelepärast
on, aga väljaspidine palwe üffi — ilmaasjata, — eks
siis pole meil tarwis ükspäinis waimulikult palwet teha
ja paljast väljaspidist palwet mahajätta?

Rost. Et Jumal meile mitte üffi hinge, waid ka
ihu on annud, siis on meie kohus Teda mitte ükspäinis
hinge poolest, waid ka ihu ehk kõige meie loomuse poo-
lest teenida ja paluda; seda käsib meid selgeste Jumala
sõna: Auustage Jumalat omas ihus ja omas
waimus, mis Jumala pärast on (1 Kor. 6, 20).
Peale selle, kui meie Jumalat kõigest südamest palume,
siis näitab niisugune meie palwe ennast iheenejest wäl-
jaspidi üles. Mis süda täis on, sest räägib suu
(Matt. 12, 34). Väljaspidine palwe lähäb meile ka
weel sellepärast tarwis, et ta waimuliku palwet wõib
äratada, toetada ja wägewaiks teha. Meil patustel ja
nöbradel ei ole mõni kord tahtmist palwet teha, aga
siiski meie, kas hakkame palwet tegema ehk lähäme kiri-
kuse ja palume kõigewägewamat ning armulist Issandat,
et Tema meid aitaks Temale palwet teha, nõnda kui
kohus on; ja kas ei ole küll seda juhtunud olemä, et
meie sisse hoolas meel on tulnud ja meie kõigest hingest
oleme palwet teinud?

Rüf. Mis läbi weel on wõimalik seda ülesnäidata,
et väljaspidine palwe tarwis lähäb?

Rost. Snnistegia enese eesmärgi läbi. Ta on
meie kõigeülem juhataja kõikis wagaduse, jumalakartuse
ja Jumala meelepäralise tegudes; ja meie teame, et Tema
mitte ükspäinis waimulikult, waid ka väljaspidisel wiisil
palus. Ta töstis palwet tehes omad filmad üles taewa
poole (Swann. 11, 41; 17, 1), heitis põlwili maha
(Luf. 22, 41) ja heitis filmili maha (Matt. 26, 39).

Küf. Kuidas käsib meid püha kogudus väljastpidi oma palwid ülesnäidata?

Kost. Peale palwe lugemist ehk laulmist, käsib tema meid — palwe aéal püsti seista ehk põlwili ennast mahalasta, enesele ristitähete etteteha ja kummardada.

Küf. Mikspärast meil tarwis on palwe aéal püsti seista, aga mitte istuda?

Kost. Sellepärast, et meie selle läbi Jumala ees oma auustamist ja wagadust ülesnäitame. Kui meie arvame enese kohus olevat nendega püsti seistes rääkida, kes ülemad on kui meie, ja peame nende ees püsti seisma, kui meie neid südamest mingi asja pärast palume — iseäranis, kui meie süüdlased nende ees oleme: kuidas ei peaks meie siis palvel püsti seisma, kui meie patused ja kõlwatumad Jumalaga kõneleme, kes on kuningate kuningas ja isandate Isand (1 Tim. 6, 15)?

Jumala sõna käsib meid püsti seistes palwet teha, aga mitte istudes: Waata, kiitke Jehoowat, kõik Jehoowa sulased! kes teie seisate Jehoowa koias õõ aegus, meie Jumala koia õuedes (Laul. 134, 1; 135, 1). Meie Õnnistegia ise õpetas meid püsti seistes Jumalat paluma: Kui teie seisate ja loete (palwet teete), siis andke andeks, kui teil midagi kellegi wastu on (Mark. 11, 25). Seda sama näame meie ka Õnnistegia tähendamisesõnast tõlnerist ja wariserist, kes pühas koias, Jeejuse Kristuse sõnade järele, seistes palusid, aga mitte istudes (Lul. 18, 10, 11 j. 13). Õnnistegia ise tegi palwet ka seistes; Tema kummardas silmili maha (Matt. 26, 39), heitis põlwili maha (Lul. 22, 41), — seda wõis Ta teha seistes, aga mitte istudes. Pühad Apostlid tegid ka palwet, põlwili seistes (Ap. Teg. 9, 40; 20, 36; 21, 5; Ewef. 3, 14).

Küf. Aga kuidas siis Õnnistegia, Jumala sõna

järele, pühkas koias istus ja ka wahest rahwast istudes õpetas?

Kost. Tõsi küll, Jumala sõnas ööbdakse wahest, et Õnnistegia pühkas koias on istunud ja õpetanud (Joann, 8, 2), ehk on õpetajatega jutustanud (Lut. 2, 46), on koguduse koias ehk laewas mahaistunud ja rahwast õpetanud (Lut. 4, 20—21; Matt. 13, 2—3). Aga meie ei räägi sest, kas Issand seistes ehk istudes on rääkinud ehk õpetanud, — waid meie räägime palwest. Näitagu meie need ette, kes istukile palwet teewad, — millal ja kus nimelt Õnnistegia on istudes palwet teinud ehk õpetanud, et Jumalale tarwis on istudes palwet teha? Jeda nemad ei wõi mitte ettenäidata, — jeda ei ole mitte Jumala sõnas.

Küs. Mikspärast meil tarwis on palwe aéal ennastele ristitähete etteteha?

Kost. Seepärast, et meie selle läbi oma usku meie pärast ristilöödud Issanda sisse ülesnäitame, mis meil palwe aéal wäga tarwis lähäb, sest et üks päinis usu pärast Lunastaja sisse Jumal meile oma halastust ja armu annab (Matt. 21, 22); Issand ise ütles: Mis teie iial Isalt palute Minu nimel, jeda annab Tema teile (Joann. 16, 23). Palwe aéal ennaste ette ristitähete tehes, näitame meie selgeste üles, et meie Jumalalt Tema halastust Jeesuse Kristuse nimel palume. Sedasama teewad oma koguduse õpetuse järele ka mõned teiseusulised.

Küs. Mis tähendab sõrmete kõkkupanemine ristitähete tegemise juures?

Kost. Kolm esimest sõrme kõkkupannes, tahame meie ülesnäidata, et meie üheainu Jumala sisse usume, jeda kolmes pales kumardakse, aga kaht sõrme peopesa külge pannes, näitame meie oma usku Jumala Poega sisse üles, kes meie lunastamise pärast taewast maha on

tulnud ja inimeseks saanud, näitame üles usku Kristuse kui Jumala ja inimese sisse.

Küs. Mikspärast meie palwe ael kummardame?

Kost. Seepärast, et selle läbi oma alandust ning auustamist Jumala ees ülesnäidata. Jumala sõna jutustab meile, et mitmed Jumalast halastust on palunud, Teda kummardades, ja Issand on neile oma halastust ja armu annud; selle läbi on Ta selgeste ülesnäitanud, et niisugune nende palwe Tema meelest armas oli (1 Mos. 18, 1—3; 2 Mos. 33, 10; Matt. 8, 2—3; 9, 18; 15, 25; Luk. 5, 12).

Meile on otsekohe ettekirjutud Jumalat kummardata: Tulge, kummardagem ja nikutagem, heitkem põlvili maha Jehoowa pale ette, kes meid on teinud (Laul. 95, 6). Õnnistegia ise ütles: Sina pead Issandat oma Jumalat kummardama ja Teda ükspäinis teenima (Matt. 4, 10). Pealegi õpetas meid Õnnistegia oma eesmärgi läbi Jumalat palwe ael kummardama. Retsemani aedas paludes, heitis Ta silmili maha, luges ja ütles: Minu Issa! kui see võib olla, siis mingu seesinane karikas Minust mööda (Matt. 26, 39). Kristuse jüngrid kummardasid ka oma Õnnistegiat (Matt. 14, 33; 28, 9). Apostli Joannese Ilmutamise järele kummardavad pühad, palwet tehes, Jumalat (Joann. Ilmut. 4, 10; 11, 16; 19, 4). — Seepärast on meil tarwis alati Jumala peale mõelda, igaihe töö juures armulist Issandat Jumalat appihüüda ja kõige asjade eest Teda tänada. Püha õigeusu kogudus käsib meid, peale pühapääwi firikus, palwet teha igal hommikul ja õhtul, enne lõunat ja pärast lõunat, iga töö hakatuse ja lõpetuse juures. Ehk teie sõöte, ehk joote, ehk mis teie teete, seda tehke kõik Jumala auuks (1 Kor. 10, 31).

Issanda, ehk „Meie Issa“ palvest.

Rüf. Mis sugune on kõige esimene ja ülem palve?

Kost. Issanda palve, ehk see palve, mis meile meie Õnnistegia ise on annud.

Rüf. Kuidas loetakse seda palwet?

Kost. Meie Issa, kes Sa oled taewas! pühitsetud jaagu Sinu nimi, tulgu meile Sinu riik, Sinu tahtmine sündku kui taewas, nõnda ka maa peal, meie igapääwast leiba anna meile tänapääw, ja anna meile andeks meie wõlad, kui ka meie andeks anname oma wõlglastele; ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse, waid päästa meid ära sest kurjast. Sest Sinu päralt on see riik ja see wägi ja see auu igaweste. Amen (Matt. 6, 9—13).

Rüf. Kuidas jaotakse Issanda palwet?

Kost. Hüüdmise, seitsme palwe ja auusõna jaoks.

Rüf. Kuidas loetakse hüüdmine?

Kost. Meie Issa, kes Sa oled taewas!

Rüf. Kes on see meie Issa, keda meie palwes hüüame?

Kost. Meie taewane Issa, ehk Issand Jumal. Tema on meie Issa sellepärast, et Tema kõik maailma on loonud ja ügäihetele meie seast elu annab, et Ta meie eest muretseb, meile kõik annab ning meid enam armastab, kui üks isa oma lapsi; Ta on meie Issa kõigeenam meie usu pärast Kristuse sisse: Mii mitu, kui Teda wastuwõtjid, neile andis Tema meelewalla Jumala lapsiks saada, kes Tema nime sisse usuwad, kes ep ole werest, ei liha tahtmisest, ega mehe tahtmisest, waid Jumalast sündinud (Joann. 1, 12—13).

Rüf. Miks pärast Õnnistegia on meid kästinud palwes Jumalat Issaks hüüda?

Rost. Seepärast, et meie Teda palusime — mitte iitspäinis kartusega, kui sulased oma walitsejat ja isandat, waid täieliku armastuse ja lootusega, kui lapsed oma armulist Isa.

Rüf. Mikspärast on Issanda palwes üteldud: Kes Sa oled taewas, kui Jumal kõtkis paitus on, niihästi taewas kui ka maa peal?

Rost. Sellepärast, et meie, palwet tehes, mingijuguse maapealse asja peale ei mõtleks, waid oma meelt ja südant taewase Jumala poole ülendaksime, ehk et meie täieliku hoolega kõigest südamest ja kõigest hingest palwet teekime.

Rüf. Kuidas loetakse Issanda palwe esimene palumine?

Rost. Pühitse tud saagu Sinu nimi.

Rüf. Mis palume meie selle palumise läbi?

Rost. Meie palume, et Jumal kõigeoste meid aitaks Jumala suurt nime auustada.

Rüf. Kuidas wõime meie Jumala nime auustada?

Rost. Kui meie kõige jumalakartuse ja auusa elu sees elame (1 Tim. 2, 2), ehk kui meie jumalakartuses ja wagadusega Jumala püha nime oma mõtetes ja südames peame ja Jumala püha käsitude järele elame, nõnda kui meid õigeusu kogudus käsib. Niisuguse elu läbi wõime meie ise Jumala meelepäraliseks saada ja ka teisi inimeste niisamasuguse jumalakartliku elule, ehk Jumala nime auustamisele saata. Nõnda paistku teie walgus inimeste ees, et nemad teie häid tegusid nääwad ja auustawad teie Isa, kes taewas on (Matt. 5, 16).

Rüf. Kuidas loetakse Issanda palwe teine palumine?

Rost. Tulgu meile Sinu riik?

Rüf. Mis on Jumala riik?

Rost. Jumala riik on: 1) kõik maailm, mis

Sumal on loonud ja mis üle Ta ka kui kuningas wälitseb; 2) see fogudus, mis Õnnistegia maa peale on säädinud ja selle pärast meie õigeusfulised oleme, ja 3) taewariik.

Küsi. Mis palume meie Sumala käest, kui meie ütleme: Tulgu meile Sinu riik?

Kost. Meie palume, et Sumal meid aitaks püha õigeusu foguduse, selle üksi-tõlise maapealse foguduse tõsisteks lasteks olla, et Ta teisi efsitustest pööraks ning aitaks neid Kristuse püha fogudusega ühendatud saada, ja et Ta meid, pärast meie surma, oma taewariigi wäärt arwaks.

Küsi. Kuidas loetakse Issanda palwe kolmandamat palumist?

Kost. Sinu tahtmine sündku kui taewas, nõnda ka maa peal.

Küsi. Mis palume meie Sumala käest nende sõnadega?

Kost. Meie palume, et kõik, mis meiega iial juhtub olema, mitte nõnda ei sünniks, kuidas meie ise soowime, waid nõnda, kuidas Sumala meelepärast on; palume ka, et Sumal meid aitaks nõndajama pühaste Tema tahtmist täita, kui seda pühad Inglid ja inimesed taewas täidawad.

Küsi. Mikspärast meil on tarwis paluda, et meiega kõik Sumala tahtmise järele sünniks?

Kost. Sellepärast, et Sumal hoopis paremine teab, kui meie, mis meile iseäranis meie õnsaks saamiseks kasulik ehk kahjulik on, ja et Ta alati walmis on meile andma ning annab kõik seda, mis meile hea on. See pärast, kui meie midagi Sumala käest palume, on meil tarwis alati oma palwe juure lisada: Sinu tahtmine sündku, oh Issand. Nõnda palus Õnnistegia ise enne oma kannatamist Ketsemani aedas: Issa, kui Sina tahaksid selle karika Minust ärawõtta!

Ometi ärgu sündku Minu, waid Sinu tahtmine (Lut. 22, 42).

Rüf. Kuidas loetakse Issanda palwe neljandamat palumist?

Kost. Meie igapäawast leiba anna meile tänapääw.

Rüf. Mis on igapäawane leib?

Kost. See leib, mis meil tarwis lähäb, et elada wõiksime.

Rüf. Ilma kelleta weel inimene ei wõi elada, kui temal leib on?

Kost. Ilma riideta ja elumajata. Seepärast, wõime meie ka neid tarwilisi asju Jumala käest ennaste tarwis paluda. Aga üleliiga ei pea meie eluasjade pärast mitte muretsema ja kui Jumal meile midagi rohkem peaks andma, kui meil tarwis on, siis peame meie Jumalat tänama ja sellest neile jagama, kellel midagi ei ole; aga kui Ta ei peaks meile andma, siis ei sünni meil sellepärast mitte sugugi Jumala peale nuriseda: Tema teab, mis kellegile anda ja mis andmata jätta.

Rüf. Mikspärast on Issand meid käskinud Jumala käest meie igapäawast leiba paluda?

Kost. Selle läbi õpetab Tema meid, et meie ka oma leiva arwaksime Jumalast meile antud olewat ja et meie ennastele Jumala käest abi paluksime, et meil ikka oma leib oleks, sest kõigil maa peal ei ole mitte oma leiba ja mõned kehwad praegu toitwad ennast wõera leiwaga.

Rüf. Mikspärast on Issand meid käskinud igapäawast leiba ükspäinis tänaseks päawaks paluda?

Kost. Sellepärast, et meie palju tulewa aea ette ei muretseks, sest niisugune mure oleks meie armulise Jumala peale lootuse wastu. Issand annab meile leiba tänapääw; hõme saame meie Teda jälle paluma — küll Ta annab meile hõme ka. Urge muretsege mitte

homse ette, sest kül homme pääw oma eest mured peab. Iga pääwale saab kül omast waewast (Matt. 6, 34). Teie ei pea mitte muretsema ega ütlemata: Mis peame meie sööma? ehk mis peame meie jooma? Sest kõik seda nõuawad paganad taga, sest teie taewane Isa teab, et teile seda kõik tarwis lähäb (Matt. 6, 31—32).

Küj. Kas ei ole weel ühte waimulikku leiba, mis meie Jumala käest wõime paluda?

Kost. Du kül; jee on — Jumala sõna ja Kris-tuse ihu ja weri. Snnistegia ütles: Snnimene ei ela mitte ükspäinis leiwast, waid igast ühest sõnast, mis Jumala suust läbikäib (Matt. 4, 4). Minu liha on tõest üks roog ja Minu weri on tõest üks joomaaeg (Joann. 6, 55).

Küj. Kuidas loetakse Issanda palwe wiendamata palumist?

Kost. Ja anna meile andeks meie wõlad, kui ka meie andeksanneme oma wõlglastele.

Küj. Mis wõlad need on, kelle andeksandmise pärast meie Jumalat palume?

Kost. Meie patud.

Küj. Mikspärast meie patud saawad siin wõladeks nimetud?

Kost. Sellepärast, et kõik, mis meil on, Jumal meile on annud ja meie ei ole Tema eest mitte mingi asjaga selle eest äramaksnud ning ei wõigi mitte mingi muu asjaga seda kättemaksta, kui aga üksi Tema püha tahtmise täitmise; seepärast, kui meie mitte Tema tahtmist ei täida, siis jääme meie Tema wõlglasteks.

Küj. Kes on meie wõlglasted?

Kost. Need, kes meie wastu wihawaenu pidawad ehk meile milgi wiisil liiga teewad. Nõnda samuti jääme meie teiste wõlglasteks, kui meie ei taha rahu sees teistega elada ehk teistele liiga teeme ja neid pahandame,

Küj. Kas Jumal annab meile meie patud andeks, kui meie ei taha teistele eksitusi andeksanda?

Kost. Ei mitte. Kui teie inimestele nende eksitused andeksannate, siis annab ka teie taevane Issa teile andeks. Aga kui teie inimestele nende eksitusi mitte andeks ei anna, siis ei anna ka teie Issa teie eksitusi mitte andeks (Matt. 6, 14—15).

Küj. Kas see heaste teeb, kes Jumalat palub: Anna meile andeks meie võlad, kui meie andeks anname oma võlglastele, aga ise omas südamis wiha ehk waenu oma ligimese vastu kannab?

Kost. Ei tee mitte; see wihostab meie armulist Issandat, sest et ta Jumala ees awalikult waletab, — hüüab Jumala poole: Anna meile andeks meie võlad, kui meie andeks anname oma võlglastele, aga ise seda ei tee. Sellepärast ei võta ka Jumal meie palwet vastu, kui meie Teda palume, aga ligimestega wihas seisame ja nendega äraleppinud ei ole. Waata, mis Issand ütles: Kui sina oma ande altari peale tood ja seal so meele tuleb, et sinu wennal midagi on sinu vastu; siis jäta senna oma anne altari ette, ja mine, ja lepi enne oma wennaga ära, ja siis tule ja too oma anne (Matt. 5, 23—24).

Küj. Kuidas loetakse Issanda palwe kuwendamat palumist?

Kost. Ta ära saada meid mitte kiusatuse sisse.

Küj. Mis palume meie nende sõnadega Jumala käest?

Kost. Meie palume, et Issand meid kõige kiusatuste eest hoiaks ja meile jõudu annaks — mitte kiusatuse sisse langeda, ja kui meile peaks mõni kiusatus juhtuma, annaks meile jõudu — Jumala ees mitte pattu teha.

Küj. Kes on meie kiusajad?

Kost. Meie oma liha, mis meid jägedaste patu poole kiusub (Room. 7, 32—23), pahad inimesed maailmas, kes meid eksitavad, ja wana, ennemuistne meie õnnistuse waenlane — kurat.

Küj. Mis on tarwis teha, kui teised meid uskus eksitavad?

Kost. On tarwis igapidi ennaft niijuguste paha inimeste eest kõrwal hoida ja oma waimuliku isa sõna kuulda, keda Sumal ise meie õnnistuse juhatajaks on pannud. Püha usu tegudes on tarwis mitte lihalikku, ehk inimeste tarkust kuulda, mis on waen Sumala wastu (Room. 8, 7), waid selget Sumala sõna, et meie usk mitte ei oleks kinnitud inimeste tarkuses, waid Sumala wäes (1 Kor. 2, 5); on tarwis weel hoolhaste Issandat Sumalat paluda, et Tema neile mõistust annaks ja tõe tee peale juhataks, kes uskus ekjivad ja meie püha usku mitte ei tunne, mis meile Õnnistegiast ja Tema püha jüingritest on antud.

Küj. Kuidas loetakse Issanda palwe seitsmenda-mat palumist?

Kost. Waid päästa meid ära sest kurjast.

Küj. Mis palume meie Sumala käest selle palumise läbi?

Kost. Meie palume, et Issand meid ärapäästaks kõigest kurjast, kõigest õnnetusest ja hädaft; iseäranis palume meie, et Issand meid waimuliku õnnetuse — patu eest hoiaks, ja et meie kõigest Kristuse usust ära ei lahkuks; sest see on kõigesuurem õnnetus maailmas. Warem on inimesel, kui ta kõil oma waranduse maailmas ärakaotab, kui et ta taewaliku waranduse — püha õigeusu ärakaotab.

Küj. Kuida loetakse Issanda palwe auusõna?

Kost. Sest Sinu päralt on see riik ja see wägi ja see auu igaweste. Amen.

Rüj. Kelle pärast on see riik ja see vägi ja see auu?

Kost. Jumala pärast, — sest et Tema taewa ja maa kuningas on, see kõigewägewam ja kõigeauusam kuningas.

Rüj. Mikspärast on Issanda palwe juure auusõna lisatud?

Kost. Sellepärast, et meie mitte ükspäinis Jumala käest jeda ehk teist head paluksime, waid Temale ka sündsat auustamist annaksime.

Rüj. Mis tähendab see sõna: Amen:

Kost. See on üks Hebreakeele sõna ja tähendab: tõeste, ehk see sündku.

Rüj. Mis õpime meie selle läbi, et Issanda palwe juure jeda sõna: Amen lisame?

Kost. Meie õpime selle läbi Jumala poole kindla usu ja lootusega palwet tegema, et armuline Issand meile jeda annaks, mis meie palume (Sak. 1, 5—6).

Jumala Kümnest Käsu.

Rüj. Mill aeal ja kellele on Jumala käsud antud?

Kost. Need käsud on Jumal prohwetil Moosel läbi Siinai mäe peal Hebrearahwale annud, wiiekümne-
mal pääwal pärast selle rahwa Egiptusemaalt wäljaminekut.

Rüj. Misugused käsud nimelt on Jumal annud?

Kost.

Esimene Käsk.

Minu olen Issand, sinu Jumal, sul ei pea mitte teisi jumalaid olema Minu kõrwas (2 Moos. 20, 2—3).

Teine Käsk.

Sina ei pea enesele mitte tegema nikerdud kuju ega mingisugust nägu sest, mis taewas ülewal, ei sest, mis al maa peal, ega sest, mis

wees maa al on: sina ei pea mitte nende ette kumardama ega neid teenima (2 Mos. 20, 4—5).

Kolmas käsk.

Sina ei pea mitte Issanda, oma Jumala nime ilmaajata suhu wõtma (2 Mos. 20, 7).

Neljas käsk.

Mõttele hingamise pääwa peale, et sa seda pühitseb, kuus pääwa pead ja tööd tegema ja kõik oma tegemist ärategema, aga seitsmes pääw on hingamise pääw Issandale, sinu Jumalale (2 Mos. 20, 8—10).

Viies käsk.

Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sa kaua elad maa peal (Ewef. 6, 2—3; 2 Mos. 20, 12; 5 Mos. 5, 16).

Kuues käsk.

Sa ei pea mitte tapma (2 Mos. 20, 13).

Seitsmes käsk.

Sa ei pea mitte abielu ärarikkuma (2 Mos. 20, 13).

Kahetas käsk.

Sa ei pea mitte warastama (2 Mos. 20, 13).

Üheksas käsk.

Sa ei pea mitte wale tunnistust rääkima oma ligimese wastu (2 Mos. 20, 13).

Kümnes käsk.

Sa ei pea mitte himustama oma ligimese naest, sa ei pea mitte himustama oma ligimese

koda, ei tema põldu, ei ta julast ega ta ümmardajat, ei ta härge ega ta eeslit, ei muid tema lojuksid, ega mingisugust asja, mis so ligimese pärast on (5 Mos. 5, 18; 2 Mos. 20, 14).

Küs. Mis peale olid need kümme käsku üleskirjutud?

Kost. Kabe kivilaua peale.

Küs. Misjagused käsud olid kummagi laua peale kirjutud?

Kost. Esimesed neli käsku olid ühe laua peale kirjutud; nende sees seisab meie kohus Jumala vastu ja kästakse meid Jumalat armastada ning auustada. Kuus viimist käsku olid teise laua peale kirjutud; nende käsude sees seisab meie kohus ligimese vastu ja kästakse meid oma ligimest armastada ning auustada. Õnnistegia ise ühendab kõik käsud kahetsi käsuks; Tema ütles: Sina pead Issandat oma Jumalat armastama kõigest omast südamest ja kõigest omast hingest ja kõigest omast meelest. Seesama on see esimene ja suur käsusõna. Aga teine on sellesarnane: Sina pead oma ligimest armastama kui iseennast. Neis kahes käsusõnas on kõik käsk ja prohvetid koos (Matt. 22, 36 ja 40).

Küs. Mis läbi on võimalik oma armastust Jumala vastu ülesnäidata?

Kost. Kristuse püha usu poole hoidmise, Jumala käsusõnade täitmise ja tõemeelise armastuse läbi ligimese vastu. Õnnistegia ütles: Kellel Minu käsusõnad on ja peab neid, see on see, kes Mind armastab (Joann. 14, 21) ja veel: Kui keegi Mind armastab, küll see peab Minu sõna (Joann. 14, 23), ja püha Apostel Joannes õpetab: Kui keegi ütleb: Ma armastan Jumalat, ja ei hõlka oma wenda, see on walelik (1 Joann. 4, 20). Ligimene on — Jumala nägu; seepärast, kui keegi oma ligimest —

Jumala nägu — ei armasta, see ei armasta ka Jumalat ennast. Ja weel, kõik inimesed on Jeesuse Kristuse were läbi äralunastud ja need, kes Tema sisse usuvad, on Kristuse wennad (Ebr. 2, 11); seepärast, kes Kristuse wendaksid ei armasta, see pahandab Kristust ennast, see ei armasta Kristust.

Rüf. Misjugune on kõigeülem ligimese armastus?

Kost. See, kui keegi oma elu oma ligimese eest on walmis äraandma. Suuremat armastust ep ole ühelgi, kui see, et keegi oma elu jätab oma sõbrade eest (Joann. 15, 13). Niisuguse ligimese armastusega oleme meie Ünnistegia järelekäiad, kes armastusest meie wastu meie pärast ärasuri. Seepärast, meil, kui tõeste Kristuse sisse uskjalatel, on tarwis mitte ükspäinis heameelega ligimesi aidata, iseäranis nende hädades, waid ka nende eest oma elu äraanda, kui seda tarwis peaks olema.

Rüf. Kui käsud Hebrearahwale olid antud, kas siis meil ka neid tarwis täita on?

Kost. On küll tarwis: esiteks, seepärast, et Jumal ise neid on annud ja on annud mitte üksi Hebrearahwale, waid kõigidele, kes tõise Jumala sisse usuvad, — ja teiseks, seepärast, et Ünnistegia ise neid igawese elu saamiseks täita käsks. Tahad sina elu sisse minna, siis pea käsusõnad (Matt. 19, 17—19).

Rüf. Mikspärast muu-usulistel ei ole niisugused käsud, kui meil on?

Kost. Seepärast, muidugi, et nemad õigeusulised ei ole ja et nemad viete Jumala sõna järele ei käi.

Rüf. Kust võib näha, et teist käsku pole võimalik käsude wahelt wäljalasta, nõnda kui seda muu-usulised teewad?

Kost. Sest, et ses käsus teisest asjast räägitakse, kui esimeses. See, kes ainust Jumalat tunnistab ja selle järele esimese käsu wastu mitte pattu ei tee,

wõib teise käsu wastu pattu teha, kui ta kõik oma auus-
tamist püha kujudele annab ja nende peale kõik oma
lootust paneb, ilma et ta oma meelt ja südant see nä-
gemata Jumala poole ülendaks, teda püha kujudel peale
maalitaks.

Rüf. Võidakse: meie teine käsk on üksnes esimese
käsu seletamine; mikspärast siis teda esimesest käsust ise-
äranis panna?

Kost. Kõik 10 käsku on üksipäinis kahe käsu sele-
tamine: „Sina pead Jumalat armastama ja sina pead
ligimest armastama;“ aga siiski muu-usulistel on kümme,
aga mitte üks käsku. Olgu küll teine käsk esimese käsu
seletamine, aga see seletus on Jumalast enesest meile
antud; mikspärast peame meie siis seda seletamist wabalt
mahajätma ja selle läbi otsegu teda ärakeitma?

Rüf. Kuidas on võimalik ülesnäidata, et kümne-
mat käsku ei wõi kahte jaoksse jagada?

Kost. Peale seda, et ta Jumala sõnas mitte kahte
ei ole jaotud, waid ühes salmis ülespandud on (2 Moos.
20, 14), loetakse teda teises Jumala sõna kohtas nimelt
nõnda, kuidas meie teda loeme (5 Moos. 5, 18). Sa
siin on muu-usuliste üheksas käsk nende kümnema käsu
keskele pandud; sest on näha, et teda ei wõi kümnemast
käsust iseäranise panna. Muu-usuliste üheksamat käsku
loetakse nõnda: „Sina ei pea mitte himustama oma
ligimese koda,“ ja nende kümnemat käsku: „Sina ei pea
mitte himustama oma ligimese naest, sulast, ümmardajat,
weiksid, ega muud, mis tema pärast on;“ aga Jumala
sõnas on ööldud: Sa ei pea mitte himustama
oma ligimese koda, ei tema põldu, ei ta sulast,
ega ta ümmardajat, ei ta härka, ega ta eeslit,
ega mingisugust, mis so ligimese pärast on
(5 Moos. 5, 18). Mikspärast siis peame meie seda
teifiti säädima ja otsegu Jumala sõna parandama? Kas
meie targemad oleme, kui tema? Peale seda, kümnese

käsi teelab meid seda himustada, mis ligimese oma on. Kas siis ligimese koda himustada üks teine pat on ja tema põlbu ehk muud tema asja himustada jälle teine pat on? Muidugi mitte. Nii kui kahetsamas käskus teelakse võera asja varastamist, nõnda teelakse künnemas käskus võera asja himustamist; aga nii kui võimalik ei ole kahetsamat käsku seda mööda — misjugu ne asi saab ligimeselt ärawarastud — mitmeks käsuks jagada, nõnda ei ole ka võimalik künnemat käsku seda mööda, mis teegi oma ligimese omast himustab, kahets ehk mitmeks käsuks jagada.

Esimesest Käskust.

Küs. Kuidas loetakse esimest käsku?

Kost. Mina olen Issand, sinu Jumal, sul ei pea mitte teisi jumalaid olema Minu kõrvas.

Küs. Mis käsib meid Jumal esimese käsu läbi?

Kost. Ta käsib ühtainust tõsist Jumalat tunnistada ning auustada, ja peale Teda mitte mingisugusid muid wale jumalaid tunnistada ega auustada. Dte- kui nii räägib meile Jumal ise siin: „Mina olen üks- päinis üksi sinu Jumal ja teist Jumalat Minu kõrvas ei ole, ega pea olema maailmas.“

Küs. Mis meil tarwis on teha, et Jumala esimest käsku täita?

Kost. On tarwis seda teadma õppida, kes on Jumal ja mis Tema meie tarwis on teinud. Jumala sõna järele, on see pahem, kui üks mõistmata loojus, kes Jumalat ei tunne ega taha Teda tundma õppida. Härg tunneb oma peremehe ja eesel oma isanda jõime; Israel ei tunne Mind mitte, Mo rahwas ei wõta mitte mõista (Jesaia 1, 3).

Küs. Mis on meil tarwis teha, et meie Jumala tundmist wõiksime õppida?

Rost. 1) On tarvis nii palju, kui võimalik, sagedamine ja heameelega õigeusu templi käia ja siin tähelepanemisega kuulda, mis loetakse ja lauldakse, ja iseäranis Jumala sõna kuulda, mis jutluses meile kuulutatakse. Püha prohvet Taawet ütleb: Ma rõõmustan nende pärast, kes mulle ütlevad: Lähme Jehoowa kotta (Paul. 122, 1), nõnda on ka meil tarvis rõõmuga Jumala kotta käia. 2) Kodu tähelepanemisega Jumala sõna ja muid raamatuid, mis meile Jumala tundmist ja õigetust õpetavad, lugeda ja kuulda ehk selle üle teistega wagaduses jutustada. Kes mõnda asja pühast Kristuse usust ei tea ehk aru ei saa, see küsi seda selle käest järele, kes seda teab, ehk oma waimuliku isa käest.

Küs. Mis keelab Jumal meile, öeldes: Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema Minu kõrwas?

Rost. Ta keelab wale jumalate sisse uskuda, kelle sisse mõistatumad paganad uskusid ja usuvad; nõnda tunnistasid ja tunnistawad mõned mõningaid inimesi Jumalaks, aga mõned päikest, kuud, tuld ja muid loodud asju.

Küs. Kas need üksi esimese käsu wastu patustawad, kes wale jumalate sisse usuvad?

Rost. Ei; ka see patustab esimese käsu wastu: 1) Kes tõstse usuõpetuse juure niisugusi õpetusi paneb, mis Jumala sõna wastu on: kes mõtleb, et püha Waim Issast ja Poeast wäljalähab, kui Snnistegia otkekohe ütles, et püha Waim ükspäinis Issast wäljalähab (Joann. 15, 26); kes mõned sakramendid ärakeidab, kellest Jumala sõnas selgeste räägitakse; kes õpetab, et lastele ei ole tarwis Jumala armu anda, kui Issand ise kõiki käskis Püha õhtusöömaaealt osawõtta (Matt. 26, 27) j. n. e. 2) See, kes pühast õigestusust, sest ainust tõstsest Kristuse usust, ärataganeb, ehk kes teda mahajätta tahab. Niisugune tahab inimeste õpetuse,

aga mitte püha Apostlite õpetuse järele käia ning arwab inimese tarkust kõrgemaks kui Jumala tarkust. 3) See, kes koguniste ei looda armulise Jumala käest armu ja päästmist saada ja kes omas hädades ja õnnetustes mitte oma armulise Taewa Kuninga juurest palwega abi otsima ei tötta, waid oma meelt ärarheidab ja meeleärarheidmises arwab, et tema hädad ja õnnetused ei saa ilmaski möödaminema, ning seepärast oma elule otša teeb. 4) See, kes nõiub ehk nõidust usub, ehk kes, Jumalat äraunustades, kurja waimude juurest abi otsima jookseb ja nende läbi üht wõi teist asja tahab teha, ehk niisuguste kawala inimeste juurest jookseb abi otsima, kes aga ükspäinis teisi petawad. 5) See, kes ebausuline on, ehk kes usub, nagu mõnel inimestel ehk asjadel üks iseäraline imelik wägi peaks olema ja seepärast nende peale loodab ehk neid kardab, selle asemel, et ükspäinis ainu Jumala peale loota. Nõnda usub mõni, et kodukäiad on, ja kardab neid, ehk pealegi teenib neid; mõni usub, et tarwis on sell ehk sell nädala pääwal küllwada, aga mitte ühel teisel pääwal, otsegu Jumalal kõik pääwad ühesugused ei oleks. 6) See, kes laiskleb püha õigetustku kätte õppida ja Jumala totta käia. 7) See, kes inimesi ehk mingisugust loodud asja enam armastab kui Jumalat, ehk kes inimeste meele pärast teeb ja nende peale enam loodab, kui Jumala peale. Õnnistegia õpetab: Kes isa ehk ema enam armastab kui Mind, see ep ole mitte Minu wäärt (Matt. 10, 37). Püha Apostel ütleb: Kui ma weel inimeste meele pärast oleksin, siis ep oleks mina mitte Kristuse sulane (Gal. 1, 10). Jumala sõna mõistab kindlaste kõiki neid hülka, kes ainult üksi inimeste peale loodawad ja Jumalat äraunustawad: Araneetud on see mees, kes loodab inimese peale ja paneb liha omaks käewareks ja lahkeb Jehoowast oma südamega ära (Jer. 17, 5).

Püha inimeste auustamifest.

Rüj. Kas meie — õigeusulised — mitte esimese käsu wastu pattu ei tee, kui meie peale Jumalat weel püha inimesi auustame?

Ko st. Ei mitte; sest esimese käsu läbi Jumal keelab meid wale jumalaid tunnistada ja neid auustada, ehk kedagi Jumala asemel pidada: Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema Minu kõrwas. Aga meie ei mõtle koguniste, et pühad inimesed, keda meie auustame, jumalad oleksid ja ei anna neile sellepärast mitte ilmaški ega sugugi seda auu, mis Jumala päralt on. Meie palume küll püha inimesi, aga meie ei palu neid mitte nõnda, kui meie Jumalat palume; „Issand, heida armu meie peale, puhasta meid meie patudest, päästa meie hinged, oh armuline,“ õhkame meie Jumala poole, aga Apostlit Peetrust palume meie: „Püha kõigeülem Apostel Peetrus, palu Jumalat meie eest.“ Meie palume püha inimesi üks-päinis sellepärast, et nemad meie eest Jumalat paluksid. Ja otsegu meie Jumala ees pattu ei tee, kui meie preestrit ehk teisi meie ligimesi palume, et nemad meie eest Jumalat paluksid, nõnda ei tee ka meie sugugi pattu, kui meie Jumala meelepäralsi püha inimesi palume ja iseäranis meie Õnnistegia kõigepühamat Tema, et nemad Jumalat meie eest paluksid.

Rüj. Kuidas võib ülesnäidata, et püha inimesi on tarwis auustada?

Ko st. 1) Pühad inimesed on Kristuse kuningriikis ligidamal Jumala juure, kui meie maa peal; Jumala sõna järele, on nemad Kristuse sõbrad (Joann. 15, 14) ja pühad Apostlid Õnnistegia meelewaldas osawõtjad (Matt. 19, 28). Nii kui maapealse kuninga meelest see mitte wihastataw, waid üks armas asi on, kui meie Temaast pandud ülemid ehk Tema ligidal olewaid inimesi

auustame; nõnda on ka taewase kuninga meelepärast, kui meie Tema ustawaid sulasid — püha Apostlilid ja muid Jumala meelepärast inimesi auustame. Snnistegia ütles oma jüingritele: Kes teid kuuleb, see kuuleb Mind, ja kes teid äral põlgab, see põlgab Mind ära (Lut. 10, 16) ja weel: Teie olete Minu sõbrad, kui teie teete, Mis Mina teid käsfin (Soann. 15, 14).

2) Oma tõsise usu läbi Jumala sisse ja jumalartlikku elu läbi teenisid pühad inimesed enesele Jumala käest püha Waimu armu, mis neile ka rõhkeste antud oli ja nende sees, kui Jumala templide sees, elas. Selle armu wäe läbi on pühad inimesed imetegusid teinud (Ap. Teg. 5, 12 ja 16), on haigid terweks teinud (Ap. Teg. 3, 2—8; 9, 34), on surnuid ülesäratanud (Ap. Teg. 9, 36—41) ja ka muid sellesarnast tegusid teinud (Mark. 16, 17—18; 1 Kun. 17, 16 j. 21; 2 Kun. 2, 8; 4, 32—36; 5, 14). Sedasama Jumala armu, mis pühade sees aset on, auustame ka meie, kui meie püha inimestele palwet teeme, ja peame auustama, — ehk teisiti, pühade sees auustame meie Jumala sõna järele, Jumalat ennast: Kiitke Jumalat Tema pühade sees; kiitke Teda Tema wäe auustises lautuses (Laul. 150, 1), ehk kiitke Jumalat seal, kus Tema elab ja oma wäge ülesnäitab, nõnda kui ka pühade sees.

3) Pühad on teinud ja ifka teewad arutu palju heategemisi kõige maailmale: Pühad prohwetid ja Apostlid on inimesi jumaliku õpetuse walguse läbi walgustanud; n'ad on seda õpetust igal pool kuulutanud (Mark. 16, 20), ja selle kallal suurt waewa näinud ning peaaegu kõik oma elu Kristuse püha usu pärast jätnud. Kuidas siis ei peaks meie neid Jumala saadikuid auustama, kelle käest meie jumaliku ja õnsakstegewat õpetust oleme saanud?

Sumala sõnast teame meie, et pühad inglid inimestele palju heategemist on ülesnäitanud. Pühad inglid wiisid Loti Soodomast wälja, mis Sumalast ärähawitadud sai (1 Mos. 19, 1—23). Püha ingel päästis Beetrust ja muid Apostlid wangitornist lahti (Ap. Teg. 5, 19—20; 12, 1—11). Ingel õpetas wäepäälikut Korneliust, mis ta pidi tegema, et õnsaks saada (Ap. Teg. 10, 1—6). Seepärast hüütakse ka pühad inglid teeniateks waimudeks, keda wäljaläkitakse teenistuseks nende pärast, kes õnnistust peawad pärima (Ebr. 1, 14).

Ingel Kawael ütles Toobiale: Kui sa palusid ja sinu minia Saara, siis wiisin mina teie palwe mälestust püha Sumala ette. Sumal on mind läkitanud sind parandama ja sinu miniat Saara. Mina olen Kawael, üks neist seitsmest pühast inglilt, kes wagade palwed Sumala ette wiivad, ja püha Sumala auu ees sisse ja wälja lähawad (Job. raam. 12, 12—15).

Alga pühad inimesed, kes maa pealt taewasse on läinud, on kui inglid, kes taewas on (Mark, 12, 25). Ja meie teame, et kui Õnnistegia hinge heitis, hauad lahti läksid ja palju nende pühade ihusid üles tõusid, kes olid maganud, ja pärast Tema ülestõusmist tulid nemad haudadest wälja, ja läksid püha linna, ja näitasid ennast mitmele (Matt. 27, 52—53), muidugi selle tarwis, et neile Kristuse ülestõusmisest kuulutada. Nende raamatude sees, kelles pühade elust jutustakse, räägitakse palju sest, et pühad, kui n'ad siit elust juba üles taewa on läinud, mitte maha ei jäta meile — oma wendadele — heategemist ülesnäitamast ja aitawad meid meie ärapäastmise suures teos.

Pühad inimesed, kui n'ad weel maa peal elasid, olid niisugust armastust ligimeste wastu täis, et n'ad nende heaks sagedaste oma elu jätgid. Weel enam oma

püha ja kõrge armastuse pärast ligimeste vastu olid nemad valmis, peale seda, et n'ad ühtepuhku ligimeste eest palusid ja nende eest Jumala ees muretsesid, ise taewariigist ilmajääma, et aga nende ligimesed ilma Jumala halastuseta ei pidanud jääma (2 Mos. 32, 32; Room. 9, 3). Aga armastus, Jumala sõna järele, ei wäsi iial ära (1 Kor. 13, 8). Seepärast ei jäta pühad inimesed ka taewas maha, oma armastuse pärast meie vastu, meie eest muretsesest ja paluwad meie eest Jumalat. Kuidas siis ei peaks meie neid auustama ja armastama?

Küs. Ogu küll, et püha inimesi tarwis on auustada; aga miks pärast meil tarwis on neid paluda ehk neid oma palwete sees hüüda?

Kost. Seepärast — 1) Et Jumal ise on käskinud wiglast inimesi paluda, et nemad teiste eest Jumalat palussid. Nõnda ütles Jumal Kerari kuningale Abimeelele, kes Abrahami käest ta naese Saara ärawõttis: Müüd saada selle mehe naene tagasi, sest ta on prohwet ja ta wõtab sinu eest paluda, et sa elusse jääd. Ja Abraham palus Jumalat ja Jumal parandas Abimeeleki ja tema naese ja tema ümmardajad (1 Mos. 20, 3, 7, 17). Ka andis Jumal ise seda käsku Siobi sõbradele: Minge Mo sulase Siobi juure, ohwerdama põletamise ohwrid ennaste eest, ja mo sulane Siob palugu teie eest; sest temast ma tahan lugu pidada, et ma teile mitte ei tee teie jõledust mööda (Siob 42, 8).

2) Seepärast, et pühad inimesed meie eest taewas paluwad; seda teame meie Jumala sõnast. Issanda ingel palus Jumalat, et Tema Jerusalemma ja Juuda linnade peale pidi halastama (Sakar. 1, 12). Apostel Joannes nägi ilmutamises, et nelikolmakkümmend wanemad heitsid maha Selle ette, kes auujärje

peal istub, ja kummardasid Seda, kes elab igaweste igaweseks aeaks (Joann. Ilmut, 4, 10; 5, 14). Seftsamast Ilmutamise raamatust on näha, et ingel seisib altari juures, ja temal oli kuld suitsetamise pann; ja temale anti palju suitsetamise rohku, et ta pidi andma kõige püha rahwa palwete tarwis kuld altari peale, mis auujärje ees oli. Sa suitsetamise rohu suits nende püha rahwa palwetega tõusis üles selle ingli läest Jumala ette (Joann. Ilmut. 8, 3—4). Juuda Mattabeus nägi ühes nägemises üht ammu ärasurnud ülemapreestri Donia, kes kõige Juudarahwa eest palus ja, ühe teise mehe peale näitades, ütles: See on see Jumala prohwet Jeeremia, kes wende armastab ja Juudarahwa ja püha linna (templi) eest kangeste palwet teeb (2 Mos. 15, 12—14).

3) Jumala sõnas leiame meie selged eesmärgid sellest, et meil tarwis on palwe sees pühasid hüüda. Nõnda palus Jumalat prohwet Moses: Pööra omast tulifest wihast ja wõta kahetseda seda kurja, mis Sa oma rahwale pidid tegema. Mõttele oma julaste Abrahami, Isaaki ja Israeli peale (2 Mos. 32, 12—13). Püha kuningas Daawet palus: Jehoowa, meie wanemate Abrahami, Isaaki ja Israeli Jumal, hõia seda igaweste oma rahwa südame mõtete mõtlemises ja walmista nende süda enese poole (1 Nearaam. 29, 18; 1 Kun. 18, 36). Ka püha õigeusu kogudus käsib meid nõnda paluda: „Issand Jeesus Kristus Jumala Poeg, heida armu meie peale oma kõigepuhtama Oma ja kõige pühade palwete pärast.“ Seepärast, kes niisugust palwet äraheidab, see heidab ka prohveti Mosesi ja püha kuningas Daaweti palwe ära, mis Jumala sõnas seisab; see teeb nii, nagu heidaks ta ka Jumala sõna ära.

Rüf. Miks meil tarwis on pühafid paluda, kui meie Jumalat Issa ennast wõime paluda?

Rost. Meie jo palumegi alati — kõigeesite ja kõigeenam taewalikku kuningat; aga, et meie oma nõbra palwe peale ei looda, palume meie weel pühafid, kes Jumala ees meie usinad eestpalujad on, et nemad meie palwetega oma wägewad palwed (Sak. 5, 16) ühendafiwad meie eest Jumala poole, keda meie nii palju oma patustamiste läbi wihastame ja kellelt meie mitte halastust, waid wiha oleme teeninud. Jumala ees meie eest Pühade eestpalumise poole pöördes, näitame meie Jumala ees oma alandust üles ning wõime selle läbi Jumala armu enesele teenida, sest et Jumal suureliste wastu paneb, aga alandlikuile annab Tema armu (Sak. 4, 6).

Rüf. Miks meil pühade eestpalumine tarwis on, kui meil, Jumala sõna järele, aga üks wahemees on — meie Õnnistegia?

Rost. Lõsi küll, üks wahemees on Jumala ja inimeste wahel, see inimene Kristus Jeesus, kes ennast ise on annud lunastamise hinnaks kõikide eest (1 Tim. 2, 5—6). Miisugufeks wahemehets, kui meie Õnnistegia on, kes meie pärast on kannatanud, ei tunnista ka meie mitte kedagit pühade seast, et küll meie neid palume. Aga Jeesuse Kristuse wahelseismine, ehk eestkostmine ei heida jo teiste meie elawate ligimeste palwid meie eest mitte ära. Tehke palwed teine teise eest, ütleb Jumala sõna (Sak. 5, 16); ja meie teeme ifka palwid teine teise eest, ning palume peale seda püha Apostli eesmärgi järele (Room. 15, 30; Ewef. 6, 18—19) ka teisi ja iseäranis preestriksid meie eest palwid teha. Kui Jeesuse Kristuse eestkostmise läbi pühade eestpalumine ehk nende palwed meie eest ära saaksid heidetud, siis saaksid Tema läbi ka teiste meie ligimeste eestpalumine ehk palwed meie eest ära-

heidetud, ja meie ei oleks olnud mitte koguniste teine teise eest palwet teha ettekirjutud (Sak. 5, 16); meie ei oleks olnud luba antud ka iseennaste eest palwet teha, sest et meie palwe meie ennaste eest on. Waata, misjuguuste rumala mõtlemiste peale saadab nende õpetus, kes pühade eestpalumist meie eest ärastaidavad. Aga kui meie on ettekirjutud teine teise eest palwet teha ja seda palwet meie Snnistegia ainus eestkostmine mitte ära ei heida; miisparast saab siis selle eestkostmise wastu pühade palwe olema, ehk nende eestpalumine, kes meie wanemad wennad Jumala ligidal on, kes täiust kättesaanud ja kes leefiwat armastust ligimeste wastu täidetud on? Seda ei wõi olla; see oleks ligimeste armastuse wastu, selle armastuse wastu, mis Jumal ise pühade sisse on pannud. Meie tõeste teame, et pühad meie eest taewas paluwad, ja sellest on selge, et see mitte Jumala meele wastu ei ole ja et pühade palwed meie eest meie kallil Snnistegia eestkostmise läbi, kelle nimel nemad ka meie eest paluwad, mitte ärastaidetud ei saa.

Riis. Aga kuidas siis Jumala sõna keelab pühadele palwet teha (Soann. Slnut. 19, 10; 22, 8—9; Ap. Teg. 10, 25—26; 14, 14—15)?

Koft. Ta keelab palwet tegemast pühadele, nii kui Jumalale ehk neile jumalikku auustamist andmast. Nõnda, kui Apostlid Barnabas ja Paulus teada said, et üks paganate preester neile, kui jumalatele, ohwrid tahtis tuua, panid n'ad kangeste selle wastu (Ap. Teg. 14, 12—15). Püha Apostel Peetrus ütles Rooma pääliku Korneliusele, kes, pagana wiisi mõteldes, arwas teda ühe jumalate seas olewat, tema jalge ette mahaheitis ja teda kui Jumalat kumardas: Tõuse üles, mina olen ise ka inimene (Ap. Teg. 10, 25—26). Kristuse armastud jünger, Jumala inglit nähes, mõtles, et Jumal ise ennast temale sell näol näitab, ja tegi temale jumalikku kumardust, heitis tema jalge ette maha.

Issanda ingel ütles temale: Katsu, ära tee seda mitte: mina olen sinu ja so wendade kaasulane, kellel Jeesuse tunnistus on; kumarda Sumalat (Joann. 1. Smut. 19, 10). Kui püha Joannes oleks seda inglit äratunnud ja temale seda auustamist annud, mis inglile sünnib anda, siis ei oleks inglil tarwis olnud püha Apostlile äraseletada, et tema ta wendade ja ta enese kaasulane on; ei oleks tarwis olnud õpetada, et tema Sumalat nõnda oleks pidanud kummardama. Kas siis pühast Waimust walgustud Apostel ei teadnud, et inglile ei ole tarwis seda auustamist anda, mis üffi Sumalale sünnib? Sumala sõnast teame meie, et Lot filmili maani kahte inglit kummardas (1 Mos. 19, 1), et Urawna püha kuninga Taaweti ette filmili maani kummardas (2 Sam. 24, 20), et Sunemilinna naene nõndasamuti püha prohwetil Gelisa ette kummardas (2 Kun. 4, 37; waat. 1 Mos. 23, 12; 33, 3—7; 42, 6; 43, 26; 44, 14; 48, 12; 2 Kun. 2, 15 ja Tan. 2, 46). Ja Sumala sõnas mitte küskilgi ei ole võimalud, et need, kes pühastid kummardawad, Sumala meele wastu teewad. Õnnistegia ise ütles tähendamise sõnas armulise kuninga ja halastamata sulase üle, et sulane oma isanda ette mahabeitis ja teda kummardas (Matt. 18, 26), ja et ka sulase kaasulane tema jalge ette mahabeitis ja teda palus; selle läbi näitas Ta selgeste, et mitte sugugi pat ei ole inimesi kummardada ning seda enam weel pühastid.

Küf. Kuidas wõiwad pühad taewas meie palwed kuulda ehk teada? nemad ei ole jo kõigeteadjad.

Kost. Tõsi küll, et pühad kõigeteadjad ei ole, aga nemad ei olnud ka kõigeteadjad sell aeal, kui n'ad alles stin patuses ilmas elasid, ja stiiski teadsid nemad kauget tulewat asja ette, teadsid wabest niisugusid asju ette, mis kõige teiste eest warjul olid (Jesaja 7, 14; Ap. Teg. 5, 3; 2 Kun. 5, 21—27; Tan. 2, 27—46).

Nemad ei olnud ka kõigewägewamad ja süüsti tegid n'ad imetegusid (Jaf. 5, 17—18; 1 Kün. 17, 14—23; 2 Kün. 2, 8, 14; 4, 3—7; Ap. Teg. 5, 12 16; 9, 34—41). Aga kui maa peal nende sees, otsekui ühes majas Jumala arm elas, mis neid aitas seda teada ja teiste tarwis teha, mis kõigil mitte võimalik ei ole; kas n'ad siis pärast tulewase elusse minekut taewas sest imelikust Jumala armust ilmajaäwad? Ei mitte; seal taewas, kus Jumal kõik on kõikide sees (1 Kor. 15, 28), teadwad nemad hoopis enam, kui maa peal (1 Kor. 13, 9—13). Sellesama Jumala kõigewägewama armu läbi kuulwad pühad taewas ka meie palwed ära. Püha Abraham taewariikis kuulis rikka mehe palwe pörgu hauast ära, ehk nende wahel küll juur wahel oli; aga meie ja pühade wahel taewas ei ole niisugust wahet: meie oleme ühe Jumala lapsed, oleme pühade juure saanud (Ebr. 12, 22—24), — meie oleme nende seltsirahwas ja Jumala koda= kondsed (Ewef. 2, 19). Püha inglitel taewas on rõõm patuste meelearandamise pärast (Luf. 15, 7—10); see tähendab, et nemad seda meelearandamist teadwad, mis üle n'ad ennast rõõmustawad. Seepärast woiwad nemad ka meie palwed nende poole ärateada. Aga pühad on kui inglid, kes taewas on (Mark. 12, 15).

Küsi. Aga kuidas on võimalik seda teada saada, kes siit ilmast äraläinud inimeste seas püha on ja kes ei ole, ja keda on tarwis paluda?

Kost. Seda teada — on üks väga võimalik asi. Kas pühast Waimust juhatud Apostlid ja prohwetid ei ole mitte pühad? Kas ei ole pühad need pühad inglid (Matt. 25, 31)? Kas ei ole püha see kõigepühim Neitsi Maarja, kes on naeste seas õnnistud, kelle peale püha Waim mahatuli, keda see kõigeförgema wägi warjas (Luf. 1, 28 ja 35) ja kes Jumala Poega omas ihus on kannud ja ilmale toonud? — kas ei ole püha

meie Snnistegia Oma? Teiste pühade pühadust tunneb püha kogudus nende elu ja tegude poolest, ja iseäranis imetegude poolest, mis Kristuse sõna järele ja Tema nimel (Mark. 16, 17—18) pühad inimesed teevad niihästi nende elu ael, kui ka pärast surma. Nõnda arvab püha kogudus pühade hulka — pühaid piiskopist: Basili seda Suurt, Gregori Sumala sõna õpetajat, Joannest Kriisostomust, Athanasi seda Suurt, Nikolai imeteotegiat; neid martrid (kannatajaid): Ülem diakoni Lehwanust, Georgi seda Wõitjat; neid wagastid: Antoni seda Suurt, Sergiat Radonegisti ja muid. Arwage ise, kuidas see inimene mitte püha ei ole, kes kõik oma elu selle peale on pühitfenud, et Issandat Sumalat teenida ja ligimesti tõe walgusega walgustada ja iseäranis Sumala sõna paganatele wälja, kuulutada? Kas ei ole püha üks marter (kannataja), kes oma elu Kristuse püha usu pärast on jättnud?

Rüf. Mis poolest weel õigeusu kogudus mõne Sumala meelepäraliste inimeste pühaduse üle teadust saab?

Kost. Nende surnud ihude mädanemata jäämise poolest. Mõne pühade inimeste ihud jääwad maa sees ehk maa peal mitu kümnekond ja mitu sada aastat mädanemata, ja peale seda saawad palju inimesti oma haigustest terweks, kes niisuguste pühade juure jooksewad kindla usuga Sumala sisse, Kes imelik on pühade sees (Laul. 68, 36), kelle (pühade) sees Tema arm aset on. Need mädanemata ihud puhkawad awalikult ja igaiks võib neid näha, nõnda kui: waga Sergi mädanemata ihu tema floostris, püha Temetri mädanemata ihu Rostowilinnas, püha Mitrowani mädanemata ihu Woronesilinnas ja püha Tiihoni mädanemata ihu Sadonskilinnas; iseäranis palju mädanemata ihusid on Riiewilinnas.

Rüf. Aga kuidas see võib olla, et inimeste, olgu

kül ka pühade ihud, lüua aega mädanemata jääwad ja imetetegufid teewad?

Kofi. Kui meie kahtlemata teame, et prohweiti Geliija luisse puutumise läbi üks surnud ülestõusis (2 Kun. 13, 21); kui weretõbine naene Dnnistegia kuue külge puutumise läbi terveks sai (Luf. 8, 44); kui ka higrätkitud ja põllet püha Apostli Pauluse ihu pealt, mis haigede peale pandi, lõpetasid nende tõwed ära ja kurjad waimud läksid neist wälja (Ap. Teg. 19, 12); — miks siis ei wõi olla, et ka püha Apostlite ja teiste pühade inimeste järele jäänud mädanemata ihud imelikult haigustest terveks teewad? Kas Sumala wägi, mis pühade sees elas, on oma wäge ära kantanud? Kas usu wägi nüüd ei ole seesama, mis ta Dnnistegia ning Apostlide aeal oli?

Dnnistegia sõna järele, on sellele kõik wõimalik, kes usub (Mark. 9, 23). Miks siis see wõimalik ei ole, et mõne püha inimeste ihud, kelle sees rohkestes kõigewägewam Sumala arm aset on olnud, mädanemata jääwad? Kui keegi üks tõsine ristiniimene on, ja Jeesuse Kristuse ning Tema kõigewägewama wäe sisse usub, see ei wõi seda mitte ärakeita, et püha inimeste ihud mädanemata woiwad jääda ja imetegufid teha.

Küf. Aga mõne niisuguste inimeste ihud, kes mitte pühad ei ole, saawad ka mädanemata hoitud?

Kofi. Saawad küll hoitud; aga a) niisugused ihud on — kas palsamiga sissewõitud (mis püha inimeste ihudega — wähest nende wäesuse pärast — ei tehta, iseäranis martride ihudega), — ehk on niisuguse maa koha sees maetud, mis inimese ihu mädanemise eest hoiab. Aga püha inimeste ihud saawad kõige niiskemades kohtades ülesleitud ja wähest niisuguste surmfirstude seest, mis koguniste ümbert äranädanenud on. b) Maa sees mädanemata hoitud ihud lagunewad pärast nende maa seest wäljawõimist nende külge puutu-

mise läbi ära; püha inimeste surnud kehadega ei sünni seda mitte: nemad jäävad rikkumata ja mädanemata, nõnda kui n'ad esiohtast on olnud, ja mõned nende seast seiswad pealegi mitu sada aastad ja ei lagune mitte ära. c) Püha mädanemata ihude juures ja iseäranis nende ülesleidmise juures sünnivad imeteod, mis kahtlemata wiisil kõigile viiete uskjatele ülesnäitawad, et need ihud Sumala kõigewägewama armu läbi mädanemata hoitud on saanud ja et need surnud, kelle ihud mädanemata on jäänud, pühad Sumala meelepäralised on.

Küf. Miks siis mõned õpetud inimesed püha mädanemata ihusid ei usu olemat?

Kost. Sellesama pärast, mis mõned kirjatundjad ja wariserid Dnnistegia enese imetegused ei uskunud (Matt. 9, 34; Mark. 3, 22); nemad olid oma tarkuse ja uhkuse poolest sögedaks saanud. Üsna rumal temp on üht asja ilma hoolsa järelemõtlemise ja uurimiseta ärasteita. Tulgu need, kes püha mädanemata ihusid ei usu olemat, ja waatagu järele, aga ilma kõige ettearwamiseta ja püha mädanemata ihude wastulise mõtetega, tõemeelilise ihaldamisega töt teada saada. Sa, uskugu n'ad, Issand saab neile töt ülesnäitama.

Teisest kásust.

Küf. Kuidas loetakse Sumala teist kásku?

Kost. Sina ei pea enesele mitte tegema ni-kerdud kaju ega mingisugust nägu sest, mis tae-
was üleweel, ei sest, mis al maa peal, ega sest, mis wees maa al on: sina ei pea mitte nende ette kummardama, ega neid teenima.

Küf. Mis keelab Sumal meid teise kásu läbi?

Kost. Tema keelab meid ebajumalate kuuusid te-
gemast ning neid kummardamast ja teenimast.

Püha kajuude anustamisest.

Küf. Kas teine kást ei keela püha kajuusid pruukimast.

Kost. Ei keela mitte; sest pühad kujud pole mitte niferdud kujud, waid tõsise Jumala ja Tema pühade maalid. Keisriherra, oma isa, ema ja muude meie armastuse ja auustuse wäärt inimeste piltisid teha ei ole mitte pat, — miks siis meie kõigefõrgema Heategia — taewase Issa — Jumala ja Tema meelepäraliste pühade kuju teha pat on? Selle läbi, et meie Issanda Jumala ja Tema pühade kujud teeme, näitame meie oma auustamist ning armastust nende wastu üles — kas see on pat? Need, kes meid püha kujude pruufimise pärast haugutawad, teewad ise kujusid ja pidawad neid wahest oma kirikutes.

Küs. Aga kuidas on võimalik, räägiwad mõned, kujusid kumardada?

Kost. Kujusid, ehk laudasid ja wärwi nende peal ei ole tarwis kumardada, — ja see ei täida Jumala teist käsku, kes kõik oma auustamist püha kujudele annab. Püha kujude ees kumardades ja nende peale lihaliku filmadega waadates, peame meie Jumalat kumardama ning oma meelt ja südant see nägemata Jumala poole ülendama, kes nende peal ülesmaalitud on. Ja see saab muidugi ennemine Jumala peale mõtlema ja võib hoolsamine Jumalat paluda, kellel filmade ees Jumala pilt on, aga mitte tühi sein ehk nurg.

Küs. Miks anustame ja pruugime meie püha kujusid?

Kost. 1) Jumal ise käs kis prohwet i Mooset kaks Keerubide kuu teha: Sa ja pead kaks Keerubit kullast tegema, ühest tükist pead ja neid tegema mõlemast äralepitamise kaane otsast. Sa tee üks Keerub ühest otsast siit poolt ja teine Keerub teisest otsast seal poolt; sest äralepitamise kaanest pead ja need Keerubid ülestegema tema mõlemast otsast (2 Moos. 25, 18—19).

Piiblis 1 Kun. raam. 6 peatük. 23, 29, 32 ja 35 salmis ööldakse, et ka Salomon kõigepühama paika on kats Keerubit teinud ölipuust, et ta kõige püha koia seinade ja kõigepühama paiga ja templi uksepoolede peale Keerubid on lastnud nikerdada.

Sa otsekui sääduse laekas, kelle peale kats Keerubide maali pandud olid, koguduse tellis, ehk Sumala templis oli, nõnda paneme ka meie püha kujusid oma kirikute sisse ja selle läbi ei riku meie mitte Moselese antud käsku ära, waid täidame teda.

2) Sumala sõnas on ööldud: Tõstke suureks Jehowat, meie Sumalat, ja kummardage Tema jalge aluse ette; Tema on püha (Laul. 98, 5), see on, kummardage sääduse laeka ees, kelle peal olid kats Keerubide kuiu pandud. Sumala sõna käsib meid weel Sumalat kummardada Tema püha Siioni mäe wastu (Laul. 99, 9), kelle otša Jerusalemma tempel oli ülesehitatud. Aga kui Sumala sõna meid Sumala jalge aluse ette ja püha mäe wastu käsib kummardada, siis peame meie ka Sumalat Tema püha kuu ees kummardama.

3) Pühad kujud õpetawad meile püha usku ja waga elu. Kui meie risti peale waatame ja tema külges ristilöödud Önnistegia kuu näame, siis saab igaüks meie seast — ja seegi, kes ei oska lugeda — selgeste teada, et Issand meie pärast on kannatanud ja ärasurnud risti külges. Sumala Öma kuu peale waadates, kelle käte peal lapsukene on, saame meie teada, et Önnistegia pühast Meitsi Maariaast on sündinud ja inimeseks saanud, kelle juures Sumalaks jäädes. Issanda ristimise kuu näitab meile üles, kuidas Önnistegia on ristitud saanud Jordani jões ja kuidas Tema peale siis püha Waim maha on tulnud tuikese näol. Kui meie kirikus püha kujusid näame ehk neid oma elumajades peame, siis tuletame meie enesele see läbi meele, et Sumal

nagemata wiisil templis, igas kohtas ja ka meie elumajades on, kõik näab ja kõik teab. Niisugune meeletulemine võib meid kühutada Sumala püha tahtmise järele elama. Ja kui meie kodu äraunustame Sumalat paluda, siis tuletakawad seda meie meele pühad kujud. Kui uial meile mõttesse tuleb liht paha tegu teha, siis võib meid Sumala kuju peale waatamine selle teo ning patu eest tagasti hoida. Püha kuju peale waatamine peab meie meeles seda mõtet ülesäratama, et Sumal kõik näab ja meid paha teo eest nuhtleb.

4) Sääduse laeka sees oli üks iseäraline wägi; tema läbi näitas Sumal Hebrearahwale oma awalikku halastust üles (Josua 3, 15—17; 6, 12—20; 1 Neeraam. 13, 14), aga neid, kes wagaste temaga ümber ei käinud, nuhtles Ta nähtawal wiisil (1 Neeraam. 13, 9—10; 1 Sam. 6, 19). Snnistegia elust teame meie, et weretöbine naene Snnistegia kuue külge puutumisest terweks sai (Luk. 8, 44); püha Pauluse hikirätikud ja põlled, mis haigete peale pandi, tegid neid terweks ning ajasid inimeste seest rojasid waimusid wälja (Ap. Teg. 19, 12). Päris püha Peetruse wari, mis haigete peale langes, kergitas nende walu (Ap. Teg. 5, 15—16). Nõnda on ka pühad kujud palju imeasju neile ülesnäitanud, kes tõeste usklikud on, nõnda kui meie seda püha foguduse lugude-raamatust (hissooriast) teame. Kuidas siis võimalik on püha kujusid ärabeita? Nendega ühes heidame meie jo Sumala armu ära, mis meie nende läbi saada võime.

Küf. Aga kuidas siis, võldakse, Issand ise on ärakeelnud kujusid teha ja neid kummarada: Sina ei pea enesele mitte tegema nikerdud kuju; sina ei pea nende ette mitte kummarutama ega neid teenima (5 Mos. 5, 8—9)?

Kost. Sellisamal aeal, kui Sumal Mosesele seda käsku andis: sina ei pea enesele mitte tegema ni-

ferdud kaju, käsks Tema püha prohwetti kaks Keerubide kaju teha. Sest on näha, et Sumal mitte tõsise Jumala ja Tema pühade kaju teha ei ole ärafeelnud, waid Ta on ärafeelnud ükspäinis loodud asja kaju, kui üht Sumala ehk wäljamõteldud wale jumala kaju teha. See on ka sellest näha, et Sumal ärafeelis minsijugust nägu teha sest, mis taewas üleweel, ei sest, mis al maa peal, ega sest, mis wees maa al on (2 Mos. 20, 4). Peale selle on Sumal päriselt seda ärafeelnud, et niferdud kujud ei peaks selle tarwis tehtama, et neid tõsise Jumala asemel kummardada ja teenida, sina ei pea nende ette mitte kummardama ega neid teenima; sest Mina olen Jehoowa, so Sumal (2 Mos. 20, 5). Waata, mis sees wale jumalate kummardamise ja teenimise pat päriselt seisab. Seepärast ei saa mingigiwiisil nende kohta, kes püha kujusid auustawad, need püha kirja sõnad arwatud: Häbi sisse saawad kõik, kes niferdud kujusid teeniwad, kes kiitlewad tühja jumalate pärast (Laul. 97, 7). Meie ei teeni mitte püha kujusid, meie ei kiitle mitte sugugi mingisuguste tühja jumalate pärast; waid meie loodame ükspäinis üheainu armulise taewase kuningaga peale, meie kummardame ja teenime Teda üksi.

Küs. Aga kas pühad kujud niferdud kujudeks ei saa, kui neid auustakse ja nende ees kummardakse, ja kas need, kes nende ees kummardawad, ei saa wõera jumala kummardajaks?

Kost. Mitte sugugi; sest et, Issanda Sumala püha kaju ees kummardades, meie kummardame ja teenime nimelt Teda — tõsist Jumalat, aga mitte teist mingisugust, walejumalat. Kas need, kes kirikus seina wastu ehk nurka enuast põlwili mahalasewad, seina ehk nurka kummardawad ja paluwad? Kas kiriku nurk wõib neile wõeraks jummalaks olla? Muidugi mitte. Seda enam ei wõi üks tõsise Jumala kaju wõeraks jumalaks

olla. Seepärast ei saa meie selle läbi mitte võera jumala kummardajaks, kui meie tõsist Jumalat Tema kaju ees kummardame; meie tunneme ja usume ükspäinis ainult tõsist Jumalat ja Teesust Kristust, keda Tema on läkitanud (Joann. 17, 3), ja meie ei tunnista mingisugusid teisi jumalaid ja ei mõtlegi tunnistada. Waata, armastusest ning auustamisest armulise keisriherra wastu teeme meie Tema piltisid, ehitame neid ilusaks ning paneme neid kodu auusa kohtade peale üles. Kas siis meie selle läbi teise võera tuninga teenriks saame ja seda teeme, mis keisriherra wihastab? Muidugi mitte. Mis poolest wihastame meie siis Jumalat, kui meie Tema kujusid auustame ja nende ees palume ja nõnda Teda ennast teenime?

Küs. Aga kuidas on võimalik, ütlevad mõned, Jumalat ülesmaalida, kes nägemata ja kõikis paifus on?

Kost. Jumalat on võimalik nõnda püha kujude peal ülesmaalida, kuidas Temal enesel meelepärast on olnud ennast mõne püha inimestele ilmutuda. Kolme teekäia näol näitas ennast kolmainus Jumal Abrahamile Mämri tammikus (1 Mos. 18, 1—2). Jumalat Issa maalime meie üles ühe wanamehe näol, nõnda kui Tema ise püha prohwetil Danielile ennast ilmutas (Tan. 7, 9). Jumala Poega maalime meie üles, kui üht inimest, sest et Tema pühast Neitsist Maariast, kui tõsine inimene, ilmale tuli. Püha Waimu maalime meie Issanda ristimise kaju peal tuikele näol üles, sest et Tema sell näol siis Snnistegia peale mahatuli (Matt. 3, 16). Ennast õiglaste inimestele ilmutades, näitas Issand ise meile awalikult üles, kuidas meie võime Teda ülesmaalida ja andis meile selle läbi ka õigust Teda kujude peal maalida. Nõnda haugutawad meid mõned koguni ilmaasjata ja rumalaste selle pärast, et meie püha kujusid pruugime; kujude peale maalime meie sündinud asju püha

Piibli raamutu järele üles, ehk kirjutame nende peale päris Piibli raamatu üles.

Küf. Kes siis ristiiinimeste seas teise kätu wastu pattu teeb?

Kost. Need 1) kes ahned on, ehk need, kes ahnuse himu pärast Sumalat teenima ära unustawad ja oma ligimestele liiga teewad. Püha Apostel ütles, et ahnus on wõera jumala teenistus (Kol. 3, 5).

2) Need, kes ülearu oma kõhu eest muretsewad, ehk need, kes maijuse roa ja wiina pärast Sumalat teenimast ja palwe mahajätawad, ehk Sumala ja püha usu tundmist õppida laisklewad; — ja seepärast neil nende kõht saab nende wõeraks jumalaks, keda nemad teeniwad. Apostel Paulus ütleb niisugustest, et kõht on nende Sumal (Wiliip. 3, 19).

3) Need, kes suurelised on, ehk ennast arwawad teistest hoopis ülemad olevat ja oma ligimestelt nõudwad, et nemad neid peaksid teenima, kui see ka Sumala teenimise wastu oleks; n'ad unustawad ära, et kõik inimesed isekeskes wennad on ja et Sumala meelest mitte need kõrgeid ei ole, kes iseennast ülendawad, ehk suurelised on, waid need, kes alandlikud on, — na'd unustawad ära, et Sumal paneb suureliste wastu, aga alandlikudele annab Tema armu (Saf. 4, 6).

Kolmandamast Kästust.

Küf. Kuidas loetakse Sumala kolmandamat kästu?

Kost. Sina ei pea mitte Issanda, oma Sumala, nime ilmaasjata suhu wõtma.

Küf. Mis keeldakse kolmandama kästu läbi?

Kost. Kolmas käst keelab meid Sumala nime ilmaasjata hüüda ja Sumala suurt nime tühja jutude sees, ilma sündsä wagaduseta, ehk wale kinnitamisets, õiguse kinnitamise wiisil pruukida.

Rüf. Kes teeb pattu kolmandama käju vastu?

Kost. Need, 1) kes paha sõnu Sumala kohta räägivad ehk Sumala peale nurisewad, miks Tema neile niisugust elu on annud, aga mitte teist paremat, ehk miks Ta nende peale seda ehk teist õnnetust on läkitanud.

2) Need, kes püha ehk kiriku asjade üle naerawad, need, kes naerawad õigeusu kiriku kombede üle, mis meie juhatamiseks säetud on ja kellel igal ühel oma waimulik tähendus on.

3) Need, kes kodu ehk kirikus ilma wagaduseta ja hooleta Sumalat paluwad, ehk palwel seistes mitte Sumala peale, waid oma elu ehk tühja asjade peale mõtlewad.

4) Need, kes on töötanud Sumala pärast mingisuguse hea teo teha, aga seda teha ei taha.

5) Need, kes sääduselikku wannet truuste ei pea; kes wandega tõutawad keisriherrat truuste ja õigeste teenida, aga nõnda mitte ei teeni ehk pealegi weel teenistuse mahajätawad ja temast ärajooksewad; kes wannuwad kohtus õigust tunnistada, aga tunnistawad walet.

6) Need, kes Sumalat wale tunnistajaks, kui õiguse tunnistajaks, kutsuwad ja need, kes ilmaasjata Sumala nime muidu jutude sees pruugiwad.

Rüf. Mis nimelt ütleb Õnnistegia wandest?

Kost. Mina ütlen teile, et teie ei pea kogu ni mitte wanduma ei taewa juures . . . ega maa juures . . . ega Jerusalema juures, ei pea sina ka mitte oma pea juures wanduma. Aga teie kõne olgu: jah, jah; ei mitte, ei mitte; aga mis üle seda on, see on tige dast (Matt. 5, 34—37).

Rüf. Kas nende sõnade läbi ei keelda üleühtse igakuht wannet?

Kost. Ei, Püha Apostel ütleb: Inimesed wan-

dumad kül ühe suurema juures ja wanne teeb neile kõige wasturääkimise peale otsa finnitamiseks. Kui Sumal nüüd töotuse päriatele rohkemine tahtis ülesnäidata, et Tema nõu mitte ei liigu, siis on Tema wandega senna wahetele tulnud (Ebr. 6, 16—17). Aga kui Sumal ise wanet on pruukinud, seda enam on meile luba ja kohus wannet pruukida, kui seda meist ülem walitsus nõuab, — aga wannet on tarwis pruukida täieliku wagadusega ja kindla nõuga teda täita.

Neljandamast käsust.

Küs. Kuidas loetakse Sumala neljandamat käsku?

Kost. Mõttele hingamise pääwa peale, et ja seda pühitsed, kuus pääwa pead ja tööd tegema ja kõik oma tegemist ärategema, aga seitsmes pääw on hingamise pääw Issandale sinu Sumalale.

Küs. Mis käsib Sumal neljandama käsu läbi?

Kost. Kuus pääwa nädalas waewa näha ja oma tegemist tallitada, aga seitsmendamal pääwal Sumalat teenida ja nimelt palwet teha, Sumala ja õigensu tundmist õppida ja muid Sumala meelepäralisi tegusid teha.

Küs. Mikspärast on meid kästud kuus pääwa tööd teha, aga seitsmendamat pääwa Sumala teenistusseks pühitseda?

Kost. Seepärast, et Sumal ise maailma kuue pääwaga lõi, aga seitsmendamal pääwal hingas kõigist oma tegudest ja teda pühitses (1 Mos. 2, 2—3).

Küs. Misugust pääwa nimelt seitsmest pääwast on kohus pühitseda?

Kost. Wana jääduse aeal pühitseti hingamise, ehk laupääwa, aga Kristuse ülestõusmise aeast saadik pühitsewad risti inimesed ülestõusmise, ehk pühapäwa (Ap. Teg. 20, 7), mis läbi meile kõigesuuremat ja

kõige rõõmustavamalt lugu meie Snnistegia elust meele-
tuletatse — nimelt Tema surrust ülestõusmist.

Sigensu koguduse pühitsemise pääwadest.

Küf. Kas peale pühapäewa ei ole weel teisi pühitsemispääwi Kristuse koguduses?

Kost. On küll: 1) pühitsemispääwad, mis Issanda Sumala enese auuks ja Snnistegia elu suurema lugude mälestuseks säetud on; 2) pühitsemispääwad, mis kõigepühama Sumalasuunitaja auuks säetud, ja 3) pühitsemispääwad, mis püha inglite ja püha inimeste auustamiseks säetud on.

Küf. Misjugused pääwad on iseäranis Issandale pühitsemiseks säetud?

Kost. 1) Kristuse sündimise pääw, 25 Detsembril (Luk. 2, 4—18).

2) Issanda wastuwõtmise pääw Simeonist Jerusalemma templis, 2 Webruaril (Luk. 2, 22—38).

3) Issanda ristimise pääw Jordani jões, 6 Januaril (Matt. 3, 13—17).

4) Issanda äramuudmise pääw, Taabori mäe peal, 6 Augustil (Matt. 17, 1—9).

5) Issanda Jerusalemma minemise pääw, ehk Palmipüha, nädal enne Paasapüha (Joann. 12, 1—18).

Sumal tästis Ebrea rahwast paasa püha pidada esimese, se on kewadise ehk Martsi kuu 14mal pääwal, kui täis kuu on. Kristus tõusis surrust üles pärast Ebrea rahwa paasa püha. Esimene kewadine täis kuu juhtub mõnikord Martsi kuus, mõnikord Aprili kuus, ja ülestõusmise püha peetakse pärast seda täit kuud; seepärast pühitseme meie seda püha wahest Martsi kuus, wahest Aprili kuus, seda mõbda millal kewadine täis kuu juhtub olema.

6) Kristuse surrust ülestõusmise püha, Märtsi ehk Aprili kuul.

7) Issanda taevaminemise pääv, neljakümmemal pääwal pärast Kristuse surrust ülestõusmise püha (Luk. 24, 49—52).

8) Püha Waimu mahatulemise püha, Apostlite peale, wiiekümmemal pääwal pärast Kristuse surrust ülestõusmise püha.

9) Pühast kuninganast Heleenast ülesleitud elawaks-tegewa risti ülestõstmise pääv, 14. Septembril.

Rüf. Mis sugused pühitsemispääwad on iseäranis Sumalasiinittaja auuks säetud?

Kost. 1) Kõigepühama Sumalasiinittaja sündimise pääv, 8. Septembril.

2) Kõigepühama Sumalasiinittaja templi wiimise pääv, 21. Nowembril.

3) Kõigepühama Sumalasiinittaja kuulutamise pääv, mill Peangel temale kuulutas, et tema peab Sumala Poea, see maailma Lunastaja, ilmale tooma, 25. Märtsil.

4) Kõigepühama Sumalasiinittaja surma pääv, 15. Augustil.

5) Kõigepühama Sumalasiinittaja kaitsmine, 1. Oktobril.

6) Moskwa linna Poolakate käest ärapästmise pääv Sumalasiinittaja imeteotegewa taju läbi, mis Kaasani linnas, 22. Oktobril.

Rüf. Mis sugused on iseäranis suured pühitsemispääwad pühade auuks?

Kost. 1) Issanda Galkäia ning Kristia Joannese sündimise pääv, 24. Juunil.

2) Tema pea otst-äraraiumise pääv, 29. Augustil.

3) Kõigeliimate Apostlite Peetruse ja Pauluse pääv, 29. Juunil.

4) Püha Apostli ja Ewangelisti Joannese, Sumalasiinittaja õpetaja, pääv, 26. Septembril.

5) Püha piiskopi Nikolai see imeteotegia pääv, 6. Detsembril ja 9. Mail.

6) Suure martri (kannataja) Georgi (ehk Siiri) pääw, 23. Aprillil.

7) Püha peaingli Mihaeli ja teiste waimuliku wägede pääw, 8. Nowembril.

Rüf. Kas peale neid pääwi õigeusu koguduses ei ole weel muid pühitsemissepääwi?

Kost. On küll, — need on kirikupühad, mis Issanda, Sumalasuunnitaja ehk selle Püha inimese auuks iseäranis suureste pühitsetakse, kelle nimel ja auuks see ehk teine tempel ülesehitud ja fiske pühitsetud on; aga kui need pühad mitte õigeusu suurte pühade seas ei ole, siis pühitsetakse neid suureste ükspäinis neis kirikutes, kus kiriku pühad on. Peale selle meie pühitseme uut aastat 1. Januaril, keisri Herra sündimise ja nime pääwi — 17. Aprillil ja 30. Augustil, Keisri Proua sündimise ja nime pääwi — 27. ja 22. Julil; Muujärje Pärja sündimise ja nime pääwi 26. Webruaril ja 30. Augustil, Muujärje Pärja Proua sündimise ja nime pääwi — 14. Nowembril ja 22. Julil ja Muujärje Pärja poea Nikolai Aleksandrowitschi sündimise ja nime pääwi.

Rüf. Misjuguised on keigesuuremad pühitsemise pääwad õigeusu koguduses?

Kost. Kaks teistkümmend püha. — kahelksa üleweel nimetud Issanda ja neli esimest Sumalasuunnitaja pühitsemise pääwa ja kolmas teitkümmes — Kristuse ülestõusmise Püha, Pühade Püha see keige ülem ristrahwa püha.

Rüf. Miks pärast Suur Neljas pääw ja Suur Keede õigeusu Pühitsemise pääwade sees üleweel ei seisja?

Kost. Mitte se pärast, et meie neid pääwi wähem auustaksime, kui muu usulised; meil on allati neil suuril pääwil Sumalateenistus, aga üks kurb Sumalateenistus. Keif nädal enne Paasa-püha hüütakse — kannatamise nädaliks, sest et sel nädalal meie kallis Lunastaja ristisurma kannatanud on; keif seda nädalat pühitseme meie

kanges paastmises ja palves. Iseäranis tähtsad on sel nädalal — Suur Neljas pääw, millal Issand suurt ja õnsakstegewad õnsaliku Püha Shtuivöömaaria Sakramenti on säädnud ja Suur Reedi, millal Issand risti külges ärasurnud on. Pärast Lunastaja surma lohtus kõik loodus, — päike läks pimedaks, kiriku wahetef karieses lõhki, maa wärises, kaljud lõhtesid lõhki, hauad lähtid lahti ja palju nende pühade ihusid tõusid üles, kes olid maganud (Lut. 23, 44—45., Matt. 27, 51—52). Seepärast ei sünni neil päiwil mitte rõõmuga pühitseda, ega lustiline olla, waid lähab tarwis oma pattustamisi kahetseda, kelle pärast Snuistegija, meie Lunastaja kannatanud on. Seepärast ei ole ka püha Digeusufogudus Suurt Neljaspääwa ega Suurt Reedit rõõmuliku pühitsemise pääwade sekka arwanud, waid peab neid sügawa kurbduse pääwadeks.

Küs. Miks õigeusu foguduses nii palju pühitsemisepääwi, ehk pühasid on?

Kost. Selg, et meie rohkem Jumalat teenisime ja tulewa, igawese elu ning oma õnsaksjaamise eest enam muretseksime, kui niüidse maapealse elu ja maapealiste headuste eest. Kas see on siis paha asi? Püha, ehk pühitsemisepääwal ennast palwe läbi taewase kuninga poole kinnitades, wõib ristiniimene eestulewail pääwil Jumala abiga enam tööd ärateha, kui ühtepuhku, järgimööda kõik pääwad tööd tehes.

Küs. Mis on tarwis püha, ehk pühitsemise pääwil teha?

Kost. Mitte ilmaski ei ole tarwis äraunustada, et igauks pühitsemisepääw, kui ka püha-pääw, on üks püha pääw, et tema on Jumalast pühitsetud ja Jumala päralt; seepärast on meil pühitsemisepääwi waia püha ja Jumala meelepäraliste tegude läbi pühitseda ehk Jumalat üksi teenida, aga mitte iseennast ega maailma. Seepärast on meil pühitsemisepääwil tarwis:

1) Kirikusse läia, et seal üheskoos teiste õigeusu-
listega Issandat Sumalat teenida ja siidamest palvet
teha; kodu ja tee peal ei pea ka palvet tegemata jätma.

2) Tähelepanemise ja hoolega Sumala sõna ja
muid kasulikke raamatuid lugeda, iseäranis neid, kus
pühast õigeusust õpetakse, mis weel kõik meie seast hästi
ei tea; kes lugeda ei oska, se peab pühitsemisepääwil
lugemist õppima, ehk ta küll juba täiealine oles.

3) Oma warandusest midagi Sumalale ohwiriks tuua,
— ehk Sumala püha templi peale kinkida, ehk kirikus
küünlad põlema panna — esimeste ristiniimete ees-
märgi järele (Ap. Teg. 20, 8).

4) Ligimestele head teha ja iseäranis a) waesid
ja õnnetumaid aidata; aga seda on tarwis teha mitte
kurwa meelega ega häda pärast, sest Sumal ar-
mata b r õõmust andjat (2 Kor. 9, 7); b) neid, kes
äraeksinud on, töe tee peale pöördä, mis eest Sumal
palju patustamist on töotanud andeksanda (Sak. 5, 20),
ja nimelt neid noomida, kes pahaste elawad, et n'ad
laiduwäärt elu mahajätaksid, pühas uskus neid finni-
tada, kes õnsakstegewast õigest usust on äralangeunud j.
sell. sarn.

5) Oma elust mõtelda ja selle üle järelmõtelda,
kuidas meie oma patust elu wõiksinne parandada ning
ennast kõlblikult tulewa elu wastu walmistada ja taewa
riiki saada. Selle üle peab hea ja jumalafartliku ligi-
mestega ja iseäranis oma waimuliku isaga rääkima ja
nõu pidama.

Õigeusu koguduse paastudest.

Küs. Peale püha ja pühitsemisepääwi on õige-
usulistel weel paastud: kes on paastu säädinud?

Kost. Sumal ise wana sääduse aeal, nõnda on
Sumal käskinud: Sa see peab teile igaweseks säe-
tud wiisiks olemä: künnemal seitseme kuu pää-

wal peate teie omad hinged waewama ja ühtegi tööd ei pea teie tegema (3 Moos. 16, 29). Ja weel: Pöörge Minu poole kõigest omast südamest ja paastmisega, ja nutuga, ja kaebusega (Joel. 2, 12), pühitsege paastu (Joel. 2, 15). Seepärast on pühad inimesed Mooses, Lawet ja ka kõik Israelirahwas paastunud (2 Moos. 34, 28, Laul. 35, 13, 109, 24; Kohtumõist. 20, 26; 2 Neeraam. 20, 3; Esra 8, 21).

Küs. Kas Sünistegia ei ole uue sääduse aéal paastu ära kautanud?

Kost. Ei mitte; Tema ise paastus nelikümmend päewa ja nelikümmend ööd (Matt. 4, 2) ja andis selle läbi meile käsku paastuda. Pealegi Ta õpetas meid paastuma: Kui teie paastute siis ärge saage mitte kurwanäoliseks, nõnda kui salalikud; sest nemad teewad oma pale näotumaks, et rahwas peab uägema neid paastuwad. Tõest Mina ütlen teile, neil on oma palk käes. Aga kui sina paastud, siis wõia oma pead, ja pese oma silmi, et inimesed ei nää sind paastuwat, waid sinu Issa, kes salajas on; ja sinu Issa, kes salajasse rääb, tasub sulle awalikult (Matt. 6, 16—18).

Küs. Kas Sünistegia ei ole paastu ära kautanud kui Ta ütles: Ei see, mis suust sisselähäb, ei tee mitte inimest rojaseks; waid see, mis suust wäljatuleb, see teeb innimesse rojaseks (Matt. 15, 11)?

Kost. Ei mitte; kui Temma oleks paastu ära kautanud, siis ei oleks Ta ise halkanud paastuma, ega oleks õpetanud paastuma, waid Ta oleks ütelnud, et paastuda ei ole tarwis, iseäranis, kui Temalt küstiti: Mikspärrast Sinu jüngrid ei paastu mitte? (Matt. 9, 14). Sõnadega: Ei see, mis suust sisselähäb, ei tee inimest rojaseks (Matt. 15, 11) Issand

näitas aga ükspäinis seda üles, et pesemata kättega süüa ei tee mitte inimest rojaseks Matt. 15, 20), sest neid sõnu ütles Ta selle küsimise peale: Mikspärast Tema jüngrid ei pese oma käsja mitte, kui nemad leiba võtavad (Matt. 15, 2)? Paastust ei ole sinu mitte üht sõnagi, mis tarwis tuleb siis Õnnistegia sõnu paastu kohta arvata, kui neid paastu kohta arvata ei sünni? See, kes ei ole kasiin söömises ehk kes ennast joobnuks täis joob, muidugi teeb pattu; aga kui Õnnistegia sõnu: Ei see mis suust sisselähäb, ei tee mitte inimest rojaseks peaks nõnda mõistma, et mitte mingisugune söök ega jook, mis suust sisselähewad, ilmaški inimest rojaseks ei tee, siis ei oleks see, kes ei ole kasiin, ja üks joodik Sumala ees mitte süüdlased.

Küs. Aga kuidas siis Kristuse jüngrid ei paastunud?

Kost. Nemad ei paastunud siis, kui neil ei olnud võimalik paastuda, kui peigmees weel nende juures oli; aga pääwad tulewad ütles Issand, mill peigmees neist saab ärawõetud, siis paastuvad nemad (Matt. 9, 15). Ja tõeste, pühhad Apostlid on paastunud (Ap. Teg. 13, 2; 14, 23; 2 Kor. 6, 4—6; 11, 27) ja on usklikudele nõu annud, et neil aega võiks olla paastuda ja lugeda (1 Kor. 7, 5). Sumala sõnast meie teame, et püha naesterahwas prohwet Anna Sumalat paastumise ja palwetega teenis (Luk. 2, 37) ja püha Kristia Joannes pidas kanget paastu, sõi ükspäinis rohutirtsusid ja metsmet (Matt. 3, 4), ei joonud wiina ega wägewat joomaaega (Luk. 1, 15.)

Küs. Missugune on Paast?

Kost. On waimulik paast, — ehk patu himude taltsaks tegemine, kõige selle eest hoidmine, mis paha on, ja üks hooletik armu ehk heategude tegemine, — ja on ihulik paast — ehk söögi ja joogi eest hoidmine ja üks täielik liha roa ja ka kala roa mahajätmine.

K ü s. Kas ihulik paast ilma waimuliku paastuta on Jumala meele päraft?

K o s t. Ei ole mitte (Jesaja 58, 4—7); seepäraft peame meie, püha koguduse õpetuse järele, ihulikult paastudes, wistift ka waimulikult paastuma.

K ü s. Kui paastumises kõige suurem asi on kõige selle eest hoidmine, mis paha on, ehk waimulik paast; mis tarwis siis weel ihulik paast on?

K o s t. Selle tarwis, et ka ihulik paast üks suur ja Jumala meelepäraline asi on; sest 1) Jumal ise on käskinud ihulikku paastu pidada, ehk paastuga oma liha waewada (3 Mos. 16, 29). Õnnistegia on ka oma eesmärgi ja õpetuse läbi ihulikku paastu õpetanud pidama. 2) Ihuliku paastu läbi saab ei mitte ükspäinis ihu, waid ka hing alandud (Laul. 35, 13); üleülitse ihulik paast aitab meid waimulikku paastu pidada ja püha, Jumala meelepäralist elu elada. Kõigesuurem osa patustamist sünnib meie liha patu himudest; et neid himusid ärawõita, on tarwis liha nõdraks teha, ehk, Jumala sõna järele, oma liha risti lüüa ihaldamisega ja himudega (Kal. 5 24), aga selle juures aitab ihulik paast. 3) Paast, ihu ja hinge alandades, sünnib meid tõe meelega patustamist kahetseda. Seepäraft käsib meid püha õigeusu kogudus paastuda enne kui meie pihtile ja püha Issanda armu lauale lähame.

K ü s. Ihulikkus paastmises kõigeülem asi on kasinus; mis tarwis on siis weel liha roa pruukimine ärafeelatud?

K o s t. Selle tarwis, mis tarwis üleülitse kasinust ettekirjutakse. Liha ja piima söök iseäranis toidab meie ihu ning aitab lihalikku patu himusid ülesäratada; seepäraft feeldakse paastu aeal seda sööki ära.

K ü s. Aga ka paastu söögi läbi, võidakse, on võimalik kasinumataks ja kiimaliselt saada ning paastu majjuse roa läbi enese sees liha himusid ülesäratada?

Rost. Kes nõnda teeb, see rikub avalikult paastu ära; ja püha õigeusu kogudus, kasiinust paastu aeal nõudes, mõistab neid hukka, kes mitte kasiinad ei ole; aga niisugused paastu rikkujad ei või jo mitte koguniste meile selts õigust anda, et meie tõsist paastu peaksite ärasteitma. Mõned seisawad kirikus ilma wagaduseta ja ei palu hoolfaste Jumalat; kas siis sellepärast tarwis ei ole kirikusse kääia ning Jumalat paluda.

Rüf. Paastu söök rikub terwise ärra ja võib inimest nõdraks teha, kes siis oma tegusid ei või täita. Kuidas siis on võimalik paastuda?

Rost. Et paastu söök mitte inimese terwist ära ei riku, seda näitawad esimesed inimesed ja nende järeltuljad üles, kes enne weeputust ükspäinis taimi, ehk paastu toitu söid (1 Mos. 1, 29) ja siiski üheksa sada aastat ja rohkemgi weel elasid (1 Mos. 5, 5—27), — ja ka nende õiglaste elu, kes kõrbes sügawa wamaduseni on elanud ning kõige oma elu aeal palju waewa näinud. Õigeuslised Wenelased paastuwad ikka, aga kas nemad vähem terwed on ehk kas n'ad vähem tööd tewad, kui need, kes paastusid ei pea.

Rüf. Aga mõnel, kas haiguse või mõne muu wea pärast, ei ole koguni võimalik paastuda, — mis tarwis siis paast on?

Rost. Ei mitte ükspäinis mõned, waid ka meie kõik ei või ühtepuhku Jumala käsustid täita ning saagedaste jätame neid oma nõdruse pärast täitmata; kas siis sellepärast on tarwis Issanda püha käsustid ärasteita? Paastu pidada on ka Jumal meid käskinud; kuidas siis on võimalik seda ärasteita? Peale selle, kes meie seast ihulikku paastu pidada ei või, selt ei nõua ka Jumal seda; ja meie püha kogudus ise annab luba haiguses ja muu iseäraliste juhtumiste aeal paastu toidu asemel muud toitu pruukida — kuniinga Laaweti eesmärgi järele, kes häda aeal ka niisugust toitu pruukis,

mis temal ep olnud luba jüüa (Matt. 12, 3—4) ja püha Apostlite eesmärgi järele, kes, sellepärast et neil jäädawat elu paika ei olnud Õnnistegia maa pealse elu aeal, wahest paastuda ei wõinud (Matt. 9, 15). Wäikesed lapsed ei wõi ka paastuda, — ja see ei ole neil mitte pat. Mõned, kes hiljaaegu püha õiget usku on wastu wõtnud, on ka alles püha usu lapsed ja neilt ei wõi muidugi seda nõuda, mis usu täiealiste meestelt nõutakse. Seepärast ei ole koguni waia ennast nende sõnade pärast pahandada, kes püha paastu ärabeidawad ja neid, kes õiget usku on wastuwõtnud, sellepärast haugutawad, et nemad ei pea ja mõned ei wõi ihulikku paastu pidada.

Küs. Mis sugused paastud on käskinud meid püha kogudus pidada?

Küs. Aastas on kõigest neli paastu; kõigeülem neist on suur paast, enne Paasapüha, mis peale kannatamise nädalat nelikümmend päewa tuurib; Sõulu paast, enne Sõulu, Nowembrikuu 15nemast päawast kuni Detsembri kuu 25dama päawani; Sumala Oma surma paast, enne Sumala Oma surma päawa, 1hest kuni 15nema Augusti kuu päawani, ja Apostlite paast, enne Apostli Petrusse ja Pauluse päawa, nädal pärast Melipühi kuni Juuni kuu 29ma päawani. Peale selle, paastume meie kesknädalal ja reedil, paastume 5mal Januaril — üks päaw enne Issanda ristimise (Kolmekuninga) päawa, Issanda risti ülestõstmise päawal (14 Septembril) ja Kristia Joannese pea otsastäraraiumise päawal (29 Augustil).

Küs. Miks pärast meid on kästud ülewalmimetud paastud pidada?

Kost. Suur paast on selle mälestuseks säetud, et meie Õnnistegia ise nelikümmend päawa on paastunud (Matt. 4, 2), ja meie, kui Tema tõsiõed järele käiad, tahame ses asjas Tema wiisi järele teha ning

paastume, ennast Paasapüha — see kõigesuurema kristliku püha — vastu valmistades. Jõulu paast on selle tarwis säetud, et kõlblikult ennast Jõulu — Kristuse sündimise — juure püha vastu valmistada ja wana jääduse aegse prohwetii Moosese wiisi järele teha, kes nelikümmend päewa Siinai mäe peal on paastunud enne kümne kätse jaamist Sumala käest (2 Mos. 34, 28). Sumala Oma surma paast on kõigepühama Sumala-sünnitaja mälestuseks säetud, kes enne oma surma paastmises ja palwes oli. Apostlite paast on selle mälestuseks säetud, et Pühad Apostlid ennast paastu ja palwega Sumala sõna kuulutamisele valmistasid (Ap. Teg. 13, 2—5). Keskpädalal paastume meie selle mälestuseks, et sell päawal Snnistegia Suuda poolest sai kannatamisele äraantud, aga reedil Tema kannatamise ja surma mälestuseks; sellesama pärast paastume meie ka Issanda ristii ülestõstmise pühal. Issanda ristmise püha eel paastume meie sellepärast, et ennast kõlblikult selle püha vastu valmistada. Issand ristia Joannee kannatajaliku surma päawal, seda kurwa lugu meeletuletades, tahame meie selle Sumala juure meelepäralise mehe wiisi järele teha ja paastume.

Küj. Kas iga keskpädalal ja Reedil paast on?

Kost. Ei ole; keskpädalal ja Reedil ei ole paastu — siis, kui neil päiwil juhtub Kristuse sündimise ja Sumala ilmumise püha olema, — kake nädali aia sees nende kake pühade wahol kuni Oma Januari kuu ehk Sumala ilmumise pühale valmistamise päawani, ära kadund poia nädalis — kaks nädalat enne suurt paastu, wiimsel nädalal enne sedda paastu, ehk wõi nädalal, püha Paasa ehk Lihawõtte pühade ja püha Kolmainu Sumala ehk Luiste pühade nädalates.

Wõi nädalal, endid suure ja keige pikkema ja kauge paastu wasta valmistades, meie ei söö mitte enam liha, waid sööme juusta (sõiru), mune ja ülestse igaüht piima sööki.

Wiendamast käsust.

Rüf. Kuidas loetakse Sumala wiendamast käsku?

Kost. Sinu pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sa kaua elad maa peal.

Rüf. Mis käsib Sumal selle käsu läbi?

Kost. Wiendama käsu läbi käsib Sumal meid oma wanemid auustada ning armastada, ja nimelt: nende sõna kuulda ja neile mitte midagi teha, mis paha on, neid aidata, iseäranis nende haiguse ja wanaduse ael, nende eest Sumalat paluda ja seda täita, mis nemad elu ael käsivad.

Rüf. Mikspärast Sumal wiendamast käsus veel neile tasumist lubab, kes seda käsku täidavad.

Kost. Seepärast, et tasumise läbi wägewamine selle käsu täitmisele kihutada, mis inimese heaks kõigesuurem on; kes wanemid auustab ja nende sõna kuuleb, see saab muidugi ka hea riistnimene ja auus riigialam olema.

Rüf. Kui palju need Sumalat wihastawad, kes wanemid ei auusta?

Kost. Et meie oma wanematelt elu oleme saanud, siis ei saa ka need, kes oma wanemid ei auusta, mitte elu wäärt tunnistatud. Seepärast ei pea need enestele pitka iga ootama, kes wiendamast käsku ei täida; wanas sääduses oli käsuõpetuse läbi finnitud — selle elu ärawõtta, kes oma isa wõi ema lööb ehk ärawannub (2 Mos. 21, 15 j. 17).

Rüf. Kas peale wanemid veel kedagit nii tarwis ei ole auustada, kui wanemid?

Kost. On tarwis auustada kõiki, kes meil wane-
mate asemel on; ja nimelt:

1) Keisriherra, sest et tema üks isa riikis, otsekui ühes suures perekondas on, aga meie oleme tema lapsed.

2) Waimulikku hingekarjastid ja õpetajaid, sest et nemad meie waimulikud isad on, — nemad sünnitawad meid sakramendide läbi waimuliku elusse ning annawad meile Jumala armu, — aga jutluses, Jumala sõna meile kuulutades, õpetawad n'ad meid tõsi Kristuse usule ja püha, Jumala meelepäralise elule.

3) Ülemaid, kes, kui wanemad, meie headuse eest hoolt kannawad ja meid nende eest hoiawad, kes meile liiga teewad.

4) Üleskaswatajaid ja heategiaid, kes meil wanimate asemel on.

5) Wanemaid eluaastade poolest, kes rohkem meid õppinud ja rohkem mõistawad, ja meile seda wõiwad õpetada, mis hea ja kasuline on.

Küs. Kuidas õpetab Jumala sõna Keisri herra auustamisest?

Kost. Õnnistegia ise ütles: Andke Keisrile, mis Keisri kohus, ja Jumalale, mis Jumala kohus on (Matt. 22, 21); ja püha Apostel Peetrus õpetab: Kartke Jumalat, auustage kuninga (1 Peetr. 2, 17).

Küs. Kuidas õpetab Jumala sõna waimuliku hingekarjaste ja õpetajate auustamisest?

Kost. Kuulge omad juhatajad ja wõtke nende sõna; sest nemad walwawad teie hinge eest, nõnda kui need, kes wastust peawad andma, et nemad seda rõõmuga teewad ja ei mitte ohkades; sest teil pole sest mitte kasu (Ebr. 13, 17).

Küs. Kuidas räägib Jumala sõna ülemate auustamisest?

Kost. Iga hing heitku ülemate alla, kellel kõigeülem meelewad on, sest ülemad ei ole muidu kui Jumalast; aga kes ülemad on, need on Jumalast säetud. Kes nüüd ülemate vastu

paneb, see paneb Jumala säädmise vastu (Room. 13, 1—2).

Rüf. Kust on võimalik teada, et ülestasvatajaid kui wanemid on tarwis auustada?

Kost. Jeesuse Kristuse eesmärgist, kes Joosepi sõna kuulis, ehk küll see ükspäinise Õnnistegia toitja oli, aga mitte Tema sünnitaja (Luk. 2, 51).

Rüf. Kuidas räägib Jumala sõna nende auustamist, kes eluaastade poolest meist wanemad on?

Kost. Apostel Paulus kirjutab Timoteusele: Ära sõditle mitte waljuste üht wana meest, waid maenitse teda, kui üht isa, ja neid, kes noored, kui wennad, neid, kes wanad naesed, kui emad (1 Tim. 5, 1—2).

Rüf. Kui lastele wanemid on kästnud auustada, eks siis Jumala sõnas ka wanematele juhutamist ei ole, kuidas n'ad peawad lastega ümberkäima?

Kost. On küll, — ja nimelt wanematele on kästnud mitte ärritada oma lapsi wihale, waid kaswata neid karistamises ja Issanda maenitsemises (Ewef. 6, 4), — see on, neile tõsist usku ja Jumala püha meelepäralist elu õpetada.

Rüf. On siis ka wanemate ja ülemate sõna tarwis kuulda, kui nemad meid seda teha käsiksid, mis tõsise usu ehk Jumala käsu vastu on?

Kost. Ei ole mitte tarwis; Õnnistegia ütles: Kes armastab, ja see tähendab ka; kuuleb, isa ehk ema enam kui Wind, see ep ole mitte Minu wäärt (Matt. 10. 37). Seepärast, kui wanemad ehk ülemad meile hakkaksid nõu andma õiget usku mähajätta ehk midagi niisugust teha, mis mitte hea ei ole, siis ei ole neid mitte tarwis kuulda, waid on waia neile öölda: Kas on õige Jumala ees teid enam kuulda kui Jumalat, mõistke ise (Ap. Teg. 4, 19)?

Kuuendamast käsust.

Küf. Kuidas loetakse Jumala kuuendamast käsku?

Kost. Sa ei pea mitte tapma.

Küf. Mis keelab Jumal kuuendama käsu läbi?

Kost. Kuuendama käsu läbi keelab Jumal, et meie ei pea ligimest tapma ja mingi asja poolest tema elule kahju tegema.

Küf. Kes teeb pattu selle käsu vastu?

Kost. 1) Uvalikud tapjad, kes meeles teiste elu wäekaubas ehk kavaluse läbi ärawõtawad. 2) Need, kes üht tapjat warjul hoidwad ehk teda lahtipäästawad ja selle läbi temale uue tapmiste peale mahhi annawad. 3) Need, kes ligimest surmast wõitfid ärapäästa, aga ei taha seda teha; kes oma ligimest uppumisest ehk teisest suurest hädast ei päästa.

Küf. Kas on pat iseennast äratappa?

Kost. Iseene äratapmine on kõigeraskem pat, sest meie elu ei ole mitte meie, waid Jumala päralt, kes meile seda on annud. Peale selle, kes oma elule otja teeb, see ei pea seda Jumala andi mitte kalliks ja kaotab usku ja lootust Jumala abi ja halastuse peale ära, — aga need, kes ilma usuta ärasurewad, ei wõi igawest elu pärida. Seepärast jäetakseki neid, kes meelega iseennast äratapwad, ilma kristliku matmiseta.

Küf. Kas on pat waenlasi sõas äratappa.

Kost. Ei ole mitte, sest need, kes, ilma armu andmiseta oma elule, waenlasi sõas äratappawad, kaitsewad nende eest oma isamaad, kuningat ja sagedaste ka püha risti usku.

Küf. Kas on pat teist inimest kogemata äratappa?

Kost. Wuidugi on pat, kui kogemata tapmine etteaatmise puuduse poolest on süündinud; ilmaliku ülemate poolest ei saa niisugune tapja küll nüheldud, aga

Sumala ees peab ta siiski seda oma kogemata tehtud pattu kahetsema.

Rüf. Kas peale ihuliku tapmist ei ole veel waimuliku tapmist?

Kost. On küll; kui keegi oma ligimest ehitab püha õiget usku mahajätma ehk teda mingisuguse ülekohtu wõi üleülitse laiduwäärt elu sisse saadab; mis läbi ta tema hinge waimuliku surma heidab ehk igawese hukkamõistmise alla saadab. Õnnistegia ütles. Kes pahandab ühe neistsinatsist pisukesest, kes Minu sisse uskwad, sell on parem, et weske kiwi tema kaela peaks poodama ja teda ärauputatama sügawama mere kohta (Matt. 18, 6).

Rüf. Mis weel peale awaliku tapmist tuuendama käsu läbi ärakeeldakse?

Kost. Kõik, mis ligimese rahu wõib ärarikkuda ja tapmisele saata, nii kui: tüli, wihastus, wihkamine, kadetus ja armuta meel.

Rüf. Kas siis wihkamine on ka tapmine?

Kost. On küll. Igaüks, kes oma wenna wihkab, see on inimese tapja (1 Joann. 3, 15).

Seitsmendast kärust.

Rüf. Kuidas loetakse seitsmendamat käsku?

Kost. Sa ei pea mitte abielu ärarikkuma.

Rüf. Mis keelab Sumal seitsmendama käsu läbi?

Kost. Abielu rikkumist.

Rüf. Mis patud on selle käsu wastu?

Kost. 1) Hoorus, ehk meeste ja naesterahwa kouselamine ilma abielusse astumata.

2) Abielu rikkumine, kui abielurahwas üks teise wastu truud ei ole.

3) Were segamine, kui ligidad jugulased teine teisega sääduse wastu kous elawad.

Rüf. Mis on tarvis teha, et ennast nende patude eest hoida, mis seitsemendama käsu vastu on?

Kost. On tarvis ennast kõige selle eest eemale hoida, mis hoorusa patu sisse võib saata, nii kui: ööaegse tüdrukute vaatamas käimise eest, liigjoomise eest, ropu ja häbemata sõnade ja ihulitigutamiste eest, ropu raamatute lugemise, ropu laulude laulmise ja kuulmise eest, ropu pildide ja tembude peale vaatamise eest. Ennistegia ütles: Igaüks, kes naese peale vaatab teda himustades, on jo abielu temaga ärarilfunud omas südames. Aga kui sinu param sind pahandab, siis kisu seda wälja ja wiska enesest ära, sest sulle on param, et üks sinu liikmist hukka lähäb, kui et kõik so ihu heidetakse põrgusse (Matt. 5, 28—29), — see on, lähäb tarwis nõuks wõtta mitte selle peale waatatagi, mis meid võib pahandada, ja oma kindla tahtmisega otsegu oma filma wäljakiskuda, et ta meid ei pahandaks.

Rüf. Mis sunnib meid hooratööst taganema ja kaasnaste elama?

Kost. See, et meie ihud Jumala sõna järele, on Kristuse liikmed (1 Kor. 6, 15) ja püha Waimu tempel, kes meie sees elab (1 Kor. 6, 19) ja et kes hooratööd teeb, see teeb pattu oma enese ihu vastu (1 Kor. 6, 18) — see on, teeb oma ihu nõdraks ja töbiseks ning pealegi oma hinge wäed wigaseks.

Kahetsamast kärust.

Rüf. Kuidas loetakse kahetsamat käsku?

Kost. Sa ei pea mitte warastama.

Rüf. Mis keelab Jumal selle käsu läbi?

Kost. Kahetsama käsu läbi keelab Jumal warastamist, ehk wõera asja wäekaubu ehk kawaluse wiisil omakstegemist.

Riis. Kes teeb pattu selle käsu vastu?

Rost. Peale riisujaid ja wargaid kahetsama käsu vastu teewad pattu:

1) Need, kes teisi kihutawad warastama ja õpetawad, kuidas ja mis asja kellegi käest ärawarastada; kes wargaid warjul hoiawad ehk nende eest seiswad ja warastud asju ennaste juure wõtwad ehk neid ostawad, seda teades, et n'ad warastud on.

2) Need, kes teisi petawad ehk wõerast asja kawaluse läbi enesele omaks teewad: kui n'ad haiget lojust terve asemel müüwad ehk santi kaupa hea kauba asemel, walfk raha õige raha asemel wälja annawad, oma wõlgu ei maksa, ehk kül maksa jõudwad ja muud.

3) Need, kes meelehead teiste käest wõtawad — iseäranis kohtualuste käest, ja meeleheade ehk maksu eest süüdlasi õigeks mõistwad ja süüta inimest süüdlaseks teewad, ühtlase ka need, kes meeleheade, hea ülespidamise ehk maksu eest walskust kohtu ees tunnistawad.

4) Need, kes palka ameti eest saawad ehk maksu töö eest, aga ametit ja tööd ei täida, laisklewad ehk täitwad oma tööd sandiste, ühtlase ka need, kelle jõudu on töö läbi enesele toitu saada, aga tööd ei tee ja waeste-andest elawad.

5) Need, kes ligimeste õnnetusest kasu püüdwad, neile liiga teewad ja nende käest kas ülearu tööd ehk maksu neile laenatud raha ehk wilja eest nõudwad, — üleühtse kõik need, kes halastust oma ligimeste ja iseäranis waeste vastu üles ei näita.

Riis. Mikspärast see, kes waeste vastu helde ja armuline ei ole, kahetsama käsu vastu pattu teeb?

Rost. Seepärast, et kõik, mis meil on, on Jumala päralt, ja kui meile midagi rohkem antakse, kui meil enestel tarwis lähäb, siis antakse seda selle tarwis, et meie peaksimine waesid aitama; aga kui meie seda ei

tee, siis riisume meie selle läbi nende käest ehk hoiame warjul nende warandust ja Sumala andi.

Rüf. Kas on ka pat midagi weikest asja ehk häda pärast warastada?

Kost. On küll pat; Issand ütles: Sa ei pea mitte warastama, ja ei pea mitte midagit warastama, ei pisukest ega suurt asja. Häda aeal meie kohus on teiste käest minna abi paluma ja ise katfuda oma hädasid aidata, aga mitte warastada.

Üheksamast käsust.

Rüf. Kuidas loetakse üheksamat käsku?

Kost. Sa ei pea mitte wale tunnistust rääkima oma ligimese wastu.

Rüf. Mis keelab Sumal üheksama käsu läbi?

Kost. Üheksama käsu läbi keelab Sumal wale tunnistamist ligimese wastu kohtus, ka ilma kohtuta keele peksmist ligimese peale, ehk asjata ligimese laimamist, kas silma ees ehk selja taga; üleühtse keelab Sumal üheksama käsu läbi kõik walet.

Rüf. Kas on meil luba teiste peale nende tõeste laiduwäärt tegude pärast kohut mõista?

Kost. Snnistegia ütles: Urge mõistke kohut, et teie peale kohut ei mõisteta (Matt. 7, 1). Seepärast ei pea meie mitte oma ligimise peale ka tema laiduwäärt tegude ehk efsituste pärast kohut mõistma, kui seda meid meie amet, nii kui: isa, ülema ehk kohtumõistja amet, ei käsfi teha. Wõib olla, et ligimene seda paha tegu, mis ta teinud, ei ole tahtnud teha, ehk ta on juba seda Sumala ees kahetsenud ja Sumal on temale seda andeks annud; kuidas siis meie wõime tema peale selle üle kohut mõista? Kes sina oled, kes sa teise sulase peale kohut mõistad? Tema seisab ehk langeb oma Issandele (Room. 14, 4). Krist-

liku armastusest ligimeste vastu on meil tarwis mitte kōhut nende peale nende laiduväärt tegude pärast mõista, waid, *Dnnistegia* juhutamise järele, neid tasanduse ja kannatusesega nende wigadest parandada (*Matt.* 18, 15—17).

Rüj. Kas on ka pat nalja pärast waletada, ilma et meil nõu oleks ligimese meelt see läbi pahandada?

Kost. On küll pat, wale läbi pahandame meie *Sumalat*, — aga selle poolest ei tohi meie nalja heita. Peale selle, ei anna meile meie armastus ligimese vastu luba nalja pärast waletada, sest waletamine on üks kõlbamata tegu ristiinimese kohta, kes tōt ning armastust peab nõudma. Seepärast jätke maha wale ja rääkige tōt igauks oma ligimesega, sest meie oleme teine teise liikmed (*Evaf.* 4, 35).

Rüj. Mis on tarwis teha, et ennast wale eest hoida?

Kost. Keelt waigistada. Kes elu tahab armastada ja häid päiwi näha, see waigistagu oma keelt kurja eest ja omad mõrad kawalust rääkimast (*1 Peetr.* 3, 10).

Kümnemast Käsuft.

Rüj. Kuidas loetakse kümnemat käsku?

Kost. Sa ei pea mitte himustama oma ligimese naest, sa ei pea mitte himustama oma ligimese koda, ei tema põldu, ei tema sulast ega ta ümmardajat, ei ta häruga ega ta eeslit, ei muid tema lojuksid ega mingisust, mis so ligimese pärast on.

Rüj. Mis keelab *Sumal* kümnema käju läbi?

Kost. Kümnema käsu läbi keelab *Sumal* kõik seda himustamast, mis ligimese pärast on.

Rüj. Kas see on siis pat, kui ma tahan, et mul see oleks, mis minu ligimesel on?

Kost. See ei saa küll mitte pat olema, kui ma, ilma ligimese armastuse rikkumata, enesele seda ehk teist

niisamajugust asja tahan muretšeda, mis minu ligimesel on; aga see on pat, kui ma kahtsema hakkän, et Jumal seda ehk teist mo ligimesele on annud, aga mulle ei ole annud, ehk kui ma ligimest hakkän kaetsema. Seepärast keeldakse künnema käsu läbi Jumala wastulisi ja rojasid himustamisi, ehk kadedust.

Rüj. Mikspärast keelab Jumal mitte ükspäinis paha tegemast, waid ka paha himustamast ja paha peale mõtlemast?

Rost. Seepärast, et pahad mõtted ja himustamised rojastawad inimese hinge ära, — kurjad mõtlemised on Jehoowa meelest hirmsad (Sp. Sõn. 15, 26), ja sellepärast, et paha mõtetest ja himustamistest tõuswad pahad teod. Igaüks kiusatakse, kui ta oma enese himust weetakse, ja awateletakse. Pärast kui himu ennast wastu saanud, siis toob tema pattu ilmale, aga kui pat saab täieste tehtud, siis sünnitab tema surma (Sak. 1, 14—15).

Rüj. Mis on tarwis teha, et meie wõikšime ennast patude eest hoida?

Rost. Dn tarwis alati meeles pidada, et kõikis paikus olem ja kõigeteadja Jumal kõik äranääb ja kõik ärateab, ja patu tegemise juures, armastusest Tema wastu, ühes õiglase Joosepiga võlida: Kuida peaksin ma seda suurt kurja tegema ja Jumala wastu pattu tegema (1 Mos. 39, 9). Dn tarwis weel surma, wiimse hirmsa kohtu ja tulewa elu peale mõtelda, mis õigetel saab õnnis ja õelatel ja meeleparandamata patustel walus olema. Mõtke oma wiimiste asjade peale, siis ei tee sina pattu ei elades (Sir. 7, 37).

Viisadus. Kuidas on tarvis õigusu- lisel ennast igapääw' ülespidada.

Hommiku ülestõustes ja silmad ärapestes, enne sööma wõtmist ja enne ühtegi tööd, on tarwis kõigest südamest Issandat Jumalat paluda — tähelepanemise ja hoolega hommiku palwed äralugeda; mõne juhtumise korral, kui neid palwid ei ole wõimalik lugeda, on tarwis ometegi „Meie Issa“ palwet äralugeda.

Iga töö hakatuses on tarwis Issandat Jumalat appi hüüda, ehk ristitähje enesele ettetehes, ütelda: „Issand, awita mind,“ aga iga töö lõpetuses, Teda tänada: „Auu olgu Sulle, oh Issand“ ehk „Ma tänan Sind, oh Issand.“

Sööma laua ääre istudes, on tarwis söömaaea palwet lugeda ehk ka „Meie Issa“ palwet, pärast söömist on tarwis Jumalat tänada, et Tema on meid oma maapealse heaga toitnud.

Shtu magama minnes, on ka tarwis palwet teha ja, ajeme peale mahabeites, enesele ristitähje etteteha.

Kuidas on tarwis Jumalat paluda.

Üks tõsine palwe on see, mis kõigest südamest ja kõigest hingest tehakse. Meie õigusuulised teeme ennas-tele ristitähje ette ja kummardame ehk laseme ennast põlwi maha. Ristitähje tegemise juures paneme meie sõrmed nõnda kokku: kolm esimest suurt sõrme paneme meie ühtekokku, aga wiimist kaks paneme peopesa külge; ristitähje enese ette tehes, paneme meie käe esite otsaesise peale, pärast seda rinna, parama ja pahema õla peale, et selle läbi rist wäljatuleks. Aga seda on tarwis diete teha, muidu ei tulle rist wälja

Kahjuks peab ütleva et mitmed õigusuuliste seas weel diete ennastele risti ette teha ei oska. Ristilöödud Issanda nimel palun mina niisugusid püha risti diete ja wagadusega kalli Dnnistegia ees enestele etteteha.

Kui mõnel püha kuu ei ole, siis võib ka ilma

püha kujuta Jumalat paluda, piisti seistes ehk põlwi nikutades ja taewa poole waadates, kus Jumal elab (Laul. 2, 4).

Kuida on tarwis ennast kirikus Jumalateenistuse ael ülespidada.

Kirikusse — Jumala kotta — tulles, pöörame meie, õigeusulised, ennast ikka Õnnistegia kuu poole, mis paremal pool kuninglikuid wärawid on, ja, seistes ehk põlwi nikutades, kummardame Teda — meie armulist Õnnistegiat, tasakeste võlde: Oh Jumal, ole mulle patusele armuline! (Lut. 18, 13) ehk: „Oh Jumal, puhasta mind patust inimest ja heida minu peale!“ ehk loeme ka „Meie Issa“ palwet. Pärast seda kummardame meie Jumala Ema kuu ees ja palume, et Jumala ema meie eest Õnnistegiat paluks. Mõned õigeusuliste seast teewad pärast seda kummardust neile, kes kirikus on, tasakeste võlde: „Andke mulle andeks, wennad, mis ma olen pattu teinud sõnaga, teoga ja mõttega.“ Selle läbi tahawad n'ad Õnnistegia käsku täita (Matt. 5, 23—24). Mitmed õigeusuliste seast, kirikusse tulles, lasewad ennast, wana wiisi järele, põlwili ja, oma pead kummardades, loewad „Meie Issa“ palwet. See on küll hea; see aga ei ole hea, et mõned nende seast ennast selle juures Õnnistegia püha kuu eest ärapöörwad, otsegu ei paluks n'ad Õnnistegiat. Mõnda ei ole tarwis õigeusulistel mitte teha.

Kirikus on tarwis tähelepanemisega kuulda, mis loetakse ja lauldakse, ja kui Issanda poole palwet tehakse, mis iseäranis sind, õigeusuline, ligutab ehk mis sinu kohta on, siis tee enesele ristitähete ette ja kummarda Issandat, südamest Teda paludes, aga ära seisa mitte muudu kõik kirikuteenistuse aeg ilma ristitähete ette tegemata ja kummardamata. Iseäranis pane täieliku jumalakartusega tähele, kui kirikus Jumalajõna loetakse — epistlit ja püha ewangeliumit. Epist-

li ja ewangeliumi lugemise aéal ei ole tarwis kummardada, waid ükspäinis tähelepanemisega kuulda. Mõned selle juures kummardawad oma pead rinna peale, et hoolsamine kuulda ja oma alanduse märgiks Sumala sõna alla ennast heita ja tema järele káia.

Iseáralise tähelepanemise ja wagadusega on tarwis Sumala templis olla, kui Sumala armu laua sakramenti tallitakse, ehk kui preester neid Kristuse sõnu ütleb: Wõtke sööge, see on Minu ihu, mis teie eest muratakse patude andeks andmiseks. Jooge tema (karika) seeft kõik, see on Minu veri, see uuesáanduse veri, mis teie ja mitmete eest árawalatakse patude andeks andmiseks, ja kui párast seda lauldakse. „Sind laulame kiites, Sind auustame, Sind täname meie, oh Issand, ja palume Sind, oh meie Sumal!“ Sell aéal ikka head õigeusulised lasewad ennast põhwili maha ja paluwad südamest Sumalat.

Meie kirikus ikka suitsutakse, mis Sumalast eneseft on kástud teha (2 Moõ. 30, 7—8), ja selle juures see, kes suitsutab, kummardab peaga rahwast, preester kummardab ka siis, kui ta rahwast õnnistabes, tema peale Sumala armu ja rahu mahahüütab, võlbes: „Rahu olgu kõikidega.“ Õigeusulised kummardawad selle juures ikka wastu ja nõnda on ka tarwis kõigil teha. Aga selle juures ei ole tarwis siis mitte ristitáhte enesele etteteha, sest siis kummardame meie Sumalateenistuse tallitajat, aga mitte Sumalat.

Ei ole tarwis ka siis ristitáhte enesele etteteha, kui meie preestrilt õnnistamist palume, waid ükspäinis risti wiisil paremat kát pahema káe peale pannes, on tarwis võlda: „Issanda nimel õnnista ta, isa.“

Kui Sumalateenistuse tallitaja ütleb: „Kummardagem omad pead Issanda ette, siis on kõigil tarwis omad pead maha kummardada, seni kui preester hakkab walju healega ütleva. Kui meie kirikus palwid põhwili maha-

heitmisega loetakse ehk lauldakse, siis on kõigil tarwis põlwili mahahcita ja põlwili palwet teha.

Enne kirikust väljaminekut anname meie püha ristile suud, enesele enne seda ristitähc ettetehes. Seda meie teeme armastusest Snnistegia wastu, kes meid risti läbi on õnsaks teinud, ja soowimisest Issanda püha kaju külgepuutumise läbi Sumala halastust ja armu saada, nõnda kui üksford tõbine naene Snnistegia kuue külge puutumise läbi Sumala halastust sai (Luk. 8, 44).

Mis on tarwis haige lapsukeste ristimise juures teha.

Lapsukest on tarwis kahesamal pääwal pärast nende sündimist, ehk selle aea ligidal ristida, sest et wana jääduse aeaal said kahesamal pääwal lapsukesed ümberleigatud, aga uue jääduse aeaal on ristimine ümberleikamise asemele säetud (Kol. 2, 11—12). Kui sündinud laps jõutu on, siis peab tema aeawitmata ristitud saama. Kui lapsukese surma karta on ja preestrit saada ei wõi, siis wõib teda kiriku wöörmünder, ja ka igakuks õiget usku inimene, äraristida ja sell korral peab preester pärast püha ristimise sakramenti täiendama.

Kui lapsuke nõnda wiisi on ristitud, siis on aeawitmata selle üle tarwis preestrile teada anda ja, kui lapsuke elusse jääb, muret kanda, et ta salwitud saaks ja selle läbi püha Waimu anded saaks. Pat on neil wanemil, kes selle poolest hoolt ei kannu ja see läbi ennaste lapsed ilma püha Waimu andedeta jätawad, mis inimesele jõudu andwad patudest taganeda ja Sumala meele pärast elada.

Uuesündinud lapsukestele peame meie, õigeusjulised nende pühade nimed panema, keda püha õigeusu kogudus auustab, — sest saab alamal laiemalt räägitud. — Neljakümnenmal pääwal pärast sündimist tuuakse lapsu-

kene, Snnistegia eesmärgi järele, kirikusse, kus preester tema ja niihästi ka tema ema eest palwet teeb; pärast seda wõtab preester lapsukesse, otsekui õiglane Simeon Seesuse Kristuse, oma käte peale ja selle juures loetakse selle õiglase Simeoni palwet (Luk. 2, 22—23). Lapsukesse kirikusse toomise läbi saadame meie teda usklikude seltsi ja tahame teda Sumalale pühitsetada. Kui lapsukene enne seda aega ärasureb, siis peab 40mal päawal pärast lapse wõudit tema ema üksi kirikusse tulema ja preester teeb üksi tema eest palwet; sedasama peab ema ka sell korral tegema, kui t'al surmud laps sünnib. Meljakümne päawani pärast lapse wõudit ei käi emad mitte kirikusse, sest et n'ad weel puhtaks ei ole saanud (3 Mos. 12, 2—4).

Kuida on tarwis pattu tunnistusele ehk pihtile ja Sumala armu lauale astuda.

Üks nädal enne pihtile ja Sumala armu lauale minemist on tarwis rohkem ja kangemine Sumalat paluda ja täieliku wagadusega ennast Issanda lauale walmistada. Õigeusfulised astuwad ikka nende sakramendide juure paastude ael ja iseäranis suure paastu ael, mill mõnes kirikutes Sumalateenistus igapäaw saab peetud ja head õigeusfulised sagedaste Sumala templisse käiwad. Kui teil, õigeusfulised, wõimalik ei ole, sell ael, kui teie Issanda armu lauale ennast walmistate, igapäaw kirikusse käia, siis käige ometegi suure paastu ael kolmapäawal ja reedil, mill iseäranis hale ja patu kahetsmisele saatja Sumalateenistus on, mis „Ennepühitsetud andete liturgia“ hüütakse. Wäga hästi teewad ka need, kes muidu selle Sumalateenistusele käiwad, ilma et n'ad ennast Sumala armu lauale walmistaffid. Need, kes ennast pihtile ja püha armu lauale walmistawad, pea-

wad igapäaw oma patude üle mõtlema, misga nemad Issandat Jumalat on wihastanud; seda on wõimalik enne hommiku ehk õhtu palwid teha ehk muul aeal, mill teil hõlpsam on. Sellisamal nädalal on tarwis kõige ligimestega katsuda äralepida. Seda äraleppimist jäetakse enamiste kõigewiimsema aea peale, mill kirikusse tahetakse minna; aga juhtub olema, et sell aeal seda inimest kodu ei ole, kellega iseäranis oleks tarwis äralepida. Aga ilma äraleppimata oma wihamehega, pihtile ja Jumala armu lauale minna, on üks awalik pat. Urge tehke siis nõnda, õigefulised, waid aegsaste leppige kõige oma ligimestega ära, Issanda nimel paluge neid teile seda, misga teie olete neid meelega ehk tahtmata wihastanud, andeks anda, andke ka ise heameelega neile andeks, kui nemad teid on wihastanud, seda meeles pidades, et Issand meile mitte andeks ei anna, kui meie teistele andeks ei anna (Matt. 5, 15). Kui teile keegi ei taha andeks anda, ehk teie küll kangeste teda selle üle palusite, siis leppige niisugustega teie ise omas südames ära Jumala ees, rääkige seda oma waimuliku isale pihtil üles ja tehke tema nõuandmise järele. Sedasama tehke ka, kui teie kellegiga kohut käite.

Pihtil ehk patutunistusel rääkige oma waimuliku isale kõik oma patud üles, mis teie mäletate, ilma et teie midagi warjul hoiaks. Jumal hoidku teid wale eest selle juures ehk wagadusetu meele eest, misga mõned pihtile astuwad. Urge unustage seda mitte ära, et teie pihtil Jumala ees seisate, kes kõik äranäab. Mõni ütleb pihtil: Ma ei tea enesel ühtegi pattu olemat? Kas sa ilma patuta oled? On näha, et sa oled ennast sandiste pihtile walmistanud, on näha, et sa ei ole iseenele wastu tähelepaneja olnud, et sa ei tea, mis poolest sa Jumala ees süüdlane oled. Pärast pihtil käimist ehk weel enne pihtil käimist lugege ehk kuulage tähelepanemisega liigutawaid „palwid enne püha õhtusöömaaga,“ need palwed

on ühes iseäralises wäikeses raamatus trükitud ja seda võib iga preestri käest saada.

Digeusfulised, kes ennast Sumala armu lauale walmistawad, sell päawal, lni n'ad armulauale lähawad, ei söö ega joo ühtegi ega põleta piipu enne püha Sumala armu saamist. Need, kes kashnad ei ole, näitawad üles, et n'ad püha Sumala armu mitte kallits ei pea.

Enne liturgia hakatust andwad need, kes Sumala armu lauale tahawad minna, Õnnistegia ja Sumala Oma püha kujudele suud, seda paludes, et Õnnistegia ja Sumala Oma neid kõlblikuks teeks ilma hullkamõistmata Sumala armu laualt osa saada. Kõik Sumala teenistuse kuulawad Sumala armu lauale minejad iseäralise waga-
dusega ja hoolega, ja kui neile ööldakse: Astuge ligi Sumala kartuse ja usuga, — siis astuwad kanemad püha karika ette ja ütlewad kõigest südamest preestri järelle seda palwet: „Issand, ma usun ja tunnistan“ Pärast seda palwet kumwardawad nemad püha Sumala armu andide ees maani, siis teewad ennastele ristitähete, panewad omad käed ristiviisil rinna peale, lähawad püha karika ette ja saawad pühast Sumala armust osa. Pärast Sumala armust osawõtmist, oma kässa rinna peal koos hoides, andwad n'ad püha karikale suud ja lähawad ära, iseeneses ööldes: Au olgu Sulle, oh Sumal, auu olgu Sulle, oh Sumal, auu olgu Sulle, oh Sumal.

Mõned lasewad ennast pärast Sumala armu wastuwõtmist põlwili maha ja loewad „Meie Issa“ palwet. Meie, digeusfulised, Kristuse ihu ja werd auustada tahtes, mis meie Sumala armulaual maitseme, ei tee seda.

Pärast Sumala armu wõtmist sööwad digeusfulised pühitsetud leiba, ehk antidori, ja joomad sooja wet, mis pühitsetud kiriku wiinaga segatud on. Seda tehakse Sumala armu pühaduse auustusest, et meie pärast Kris-

tuse ihu ja werd saamist mitte mingisugust igapääwast toitu ei sööks ehk pealegi weel koguni kõlwatu toitu, nii kui kõrtsis wiina, waid pühitsetud toitu, ja et suhu mitte ühtegi Kristuse kõigepuhtama ihu kõigewähemat raasukest ei jääks ja pärast seda suust kuidagi väljakeidetud ei saaks. Aga ärge mõtelge, nagu meie, õigenuslised, peafinne, pärast Sumala armu lauast osawõtmist antidori süües ja wet pühitsetud wiinaga juues, weel teist korda piha õhtu söömaea sakramendist osa wõtame. Pärast liturgia lõpetust jääwad armu laual käiad kirikusse, et neid palwid kuulda, misga meie armulist Issandat selle eest täname, et Tema meid kõlwatumaid on kõlblitaks teinud Kristuse ihu ja were sakramendi osaliseks saada. Neid palwid on ka kodu kasulik weel kord läbi lugeda; kõik pääw pärast Sumala armu laual käimist on tarwis nii palju kui võimalik wagaste ülespidada, ja püüda ka edespidi nõnda elada.

Kuida on tarwis abielu sakramendile astuda.

Abielu on üks sakrament, ehk sala asi, piha Apostli sõna järele (Ewef. 5, 32), ja seepärast on ta siis ka üks suur asi; peale selle, saawad laulatamises kaks inimest Sumala armu läbi kõigeks elu aegs ühendud (Matt. 19, 6). Kui õnnelik on inimene, kui temal üks hea elu sõber on, nii õnnetu on tema, kui temal naene hea ei ole (Sir. tark. raam. 26, 1—9). Seepärast on ka tarwis abielusse suure ettevaatamisega astuda ja enesele elu sõbra mitte ilmaliku waranduse pärast walitseda, waid on tarwis kõigeeenam waadata, et tema üks tõeste Issanda sisse usija, üks waga ja hea südamega inimene oleks, — et tema seepärast kõigeparem abi tõsise ristiniimese kohuste täitmisel oleks ja et ta sinuga mitte ükspäinis ihu poolest, waid ka waimu, piha usu poolest

üks oleks. Aga ma ütlen sulle, minu sõber, et inimene väga kergeste wõib oma elu sõbra wäljawalitsemisest efsida; seepärast, kui sul mõttesse tuleb abielusse astuda, siis pööra ennast südameliku palwega taewase Kuninga poole, et Tema sind aitaks üht head awitajad sinu elus wäljawalitseda. Usu, Issand saab sind ses wäljawalitsemisest aitama ja annab sulle ühe hea abikaasa.

Kui teie enesele juba elu sõbra olete wäljawalitsenud ja abielusse astumiseks oma hingekarjatse käest enne laulatamist lugemise ael õnnistamist saanud, siis paluge teda ka teiega Issandat paluda, et Tema teile õnneliku üheskooz elamist kingiks. Laulatud noorel rahwal on see pruuk — teisel pühapäawal pärast laulatamist kirikus käia, — see on üks hea, püha kombe ja teie ärge jätke seda mitte maha ja paluge jälle oma waimuliku isa teid omas palwetes meeletuletada.

Enne laulatamist walmistakse ikka palju asju sugulaste ja tutwate üleswõtmiseks ja juuakse pulma joodud. Ma ütlen sulle, õigeusuline, et pulmas parajaste rõõmustada mitte pat ei ole; aga kahju, et seda parajast ei peeta ja et mõned ennast mitu pääwa liiasõõmise ja liitajoomise sisse andwad; waat', see on juba pat; see ei ole enam kristliku inimeste, waid paganate wiisiline abielusse astumine. Seepärast annan ma sulle, mo sõber, nõu, et sa mitte teisi kiusatuse sisse ei saadaks liiasõõmise ja liitajoomise patu sisse langema ja et sa ära ei unustaks kõigeesite mõnda hea ja Sumala meelepäralist tegu uue elu sisse astumise ael tegemast, puudulise ligimesele ehk waelele abi üles näitamast, midagit Sumala templi kasuks kingimast ja sell sarn. Mõnel on kahju mõni kopik kiriku küünla ostmiseks Sumalale ohwriks anda, aga wiina ostawad n'ad mitme rubla eest.

Kellel on tarwis õlitamise sakramen- dist osawõtta.

Õlitamise sakramendist wõtawad üksnes haiged osa; ma pean teile, õigeusulised, ütleva, et teie pisut seda püha sakramenti teate ja et siin wäga pisut temast osa wõtawad ja teda nõudwad. Aga ennast Jumala armust, mis õlitamise sakramentis wäljajaotakse, ilmajätta ei ole mitte mõistlik ehk tark asi — seepärast tuletam ma teile seda püha Apostli käsku meele: Kui keegi teie seast nõder (haige) on, see kutsugu enese juure kogu-
duse wanemad, ja need palugu Jumalat tema peale ja wõidku teda õliga Issanda nimel (Jak. 5, 14). Mikspärast teie ei täida seda püha käsku? Tänu Jumalale, teie olete jo õigeusulised, kes kõik seda, mis Jumala sõnas kästus on, himustawad ja püüdwad täita ja täitwad ka nii palju, kui neil wõimalik on. Seepärast, kui keegi teie seast haige on, siis andke t'ale nõu, kui t'al enesel seda meele ei tule, waimulikku isa kutsuda, et ta tema peal püha õlitamise sakramenti talli-
taks ja pärast seda temale Jumala armu annaks.

Mis on tarwis teha õigeusuliste surma aeal, pärast nende surma ja matmist.

Kui üks raskestest haige patutunnistamise, õlitamise ja Jumala armu laua sakramenti läbi juba Issanda juure äraminekule walmistud on, siis on tarwis teda kõigeheldema taewase kuninga hooleks anda, ei ole aga tarwis teda ilma kristliku abita jätta, waid on tarwis tema eest Jumalat paluda — iseäranis tema wiimsel, surma tunnil.

Ma ei räägi siin tohtri abist, kelle juure haiguse ael tarwis on jooksta (Sir. 38, 1); aga ei ole tarwis õpetamata inimeste juure rohtude järele minna, sest et n'ad wõiwad haigel kahju teha.

Püha õigeusu kogudus on selle poolest meie pärast hoolt kannud ja meile wäga haledad ja liigutawad palwed annud hingeheitmise ael (Waat. Püha Tallituste ramat 107 lehekülg). Need palwed on tarwis täieliku hoole ja wagadusega sureja woodi juures lugeda. Üks ligimeste seast lugegu neid palwid, aga teised ligiolejad kuulgu seistes ja palugu sureja eest. Wiimist palwet aga (115 lehekülg) ei ole tarwis lugeda, seda palwet loeb ükspäinist preester.

Kui enam mingisugust kahtlemist ei wõi olla, et ristil inimene ära on surnud, siis on tarwis tema ihu ärapestada, teda puhta riidesse panna ja walge kattega ehk surmulinaga ülekatta, nõnda kui Õnnistegia ihu puhta kalli linase riide sisse sai mähitud (Matt. 27, 59); surnu käed on tarwis ristiwiißi rinna peale kokkupanna, parem käsi pahema käe peale, selle märgiks, et tema südamest ristilõõdud Õnnistegia sisse on uskunud.

Surnu keha pannakse puusärgi sisse; külmal ael aga ei ole mitte tarwis warsti surnud inimest aita ehk muu külma kohta wäljawiia. Sest wõib juhtada, et surnud aga näitab surnud olewat ja on tõe poolest alles elus. Neil saab jo pat olema, kes näopoolest surnud lasewad külmaast ärasurra.

Surnute peale loetakse meist, õigeusulised, ikka Taaweti laulu raamatut ehk püha Ewangeliumit; seda tehakse nõnda: Surnu sõber ehk sugulane ehk mõni muu, kes surnu eest himustab paluda, jääb puusärgi juure seisma ja loeb tähelepanemisega püha Sumala sõna. Kui kolm Taaweti laulu ehk kolm peatükki saawad ära loetud, siis ütleb lugeja seda wahela: „Luu olgu Issale ja Poale ja püha Waimule nüüd ja ikka ja igaweste;

Amen. Halleluja, halleluja, halleluja. Uuu olgu Sulle, oh Sumal; Issand, heida armu; Issand, heida armu. Lase puhata, oh Issand, oma puhkama läinud sulase (üttele ta nimi) hinge ja lase teda jääda igaweseks mälestuseks." Pärast seda loetakse jälle kolm järeltulewat Taaweti laulu ehk kolm peatükki pühast Ewangeliumist ja siis jälle wähele: Uuu olgu" nõnda kui ülemal näidatud on, ja nõnda iga kolme laulu ehk peatükki järel. Kui surnud on aita wiidud ja seal tema ihu ees hõlbus ei ole Sumala sõna lugeda, siis wõib ka kodu lugeda püha kuu ees seisdes, aga kui seda ei ole, siis ka ilma kujuta. Mõned loewad Sumala sõna surnu peale pääw ja öö, seni kui ta saab mahamaetud.

Surnu kehaga käime meie auufaste ümber, sest et tema sees Sumala sarnane hing elas, keda Sumala armust pühitsetakse ehk mis, Sumala sõna järele, püha Waimu tempel oli (1 Kor. 6, 19). Seepärast, kus hõlbus on ja raske ei ole, seal kanname meie surnu ihu oma kätte peal, aga ei wea teda hobustega ja seda enam ei istu surnufirstu peal.

Surnu matmise palwed tehakse meil ikka kirikus, olgu surnud kuulsa ehk alama sugu rahwa seas; õigeusu kogudus arwab kõiki ühte wiisi selle wäärt olewad; siiski wõib matmise palwid ka muial, kodu ehk surnu aia peal ära teha. Surnute eest teeme meie palwet koge pärast nende surma, kolmandamal pääwal, üheksamal ja neljakümnele pääwal ja peale selle iga aasta tema surma ja tema nime pääwal. Kolmandamal pääwal pärast surma teeme meie palwet surnu eest selle tähendusels, et surnud püha kolmainu Sumala sisse on uskunud ja ka selle mälestuseks, et Dnistegia kolmandamal pääwal on surnust ülestõusnud. Üheksamal pääwal teeme meie surnu eest palwet, seda igatsedes, et Issand seda oma magama läinud sulast oma püha inglite koori arwaks, kus, püha koguduse õpetuse järele, üheksa järge

on. Neljakümmemal pääwal teeme meie surnu eest palwet Ebrearahwa wiist järele, kes Moosest nelikümmend pääwa taganustid, ja ka selle mälestuseks, et üles tõusnud Issand maa peal nelikümmend pääwa on olnud.

Arwatakse, et inimese hing pärast tema surma kolm pääwa maa peale jääb ja kolmandamal pääwal Issandat Sumalat wiitakse kummardama, et pärast seda temale paradisi rõõmustuste kohad näidetakse, mis õigedele on walmistatud, ja piinamiste kohad, mis uskmata ja meeleparandamata patustele on walmistatud. Neljakümmemal pääwal wiitakse hing Sumala ette ja Tema mõistab seda otsust, mis surnu hing arateeninud on, kas õigete õnjust ehk õelate nuhtlust (Ebr. 9, 27).

Peale sugulaste iseäralikku palwet käsib õigeusu kogudus surnute eest weel kirikus wereta ohwri toomise ehk Sumala armu laua sakramendi tallitamise juures liturgia aeal mälestust teha, mis surnute hingedele iseäralist kasu saadab. Seepärast tehakse meil sagedaste surnu eest nelikümmend pääwa palwet, ehk neljakümne pääwa aea sees pärast surma peetakse igapääw surnu hinge puhkamise pärast kirikus Sumalateenistus.

Mõned lasewad suuremise pääwal ja surnute matmise pääwal kiriku kella lüüa. Õigeusu kogudus ei keela seda kombet mitte ära ja meie ilka wiime surnuteha kirikusse ja saadame teda kirikust wälja kella helistamisega, kui n'ad aga enne surma püha sakramendidest — patutunnistamisest, õlitamisest ja Sumala armulaualt on osawõtnud. Aga ei pea mitte uskuma, kui mõned rääkiwad, nagu surnu hing peaks maad mööda efsimas olema, kui surnu hinge kella ei lööda, ja et hinge kella löömisega tema peaks taewa minema; see ei ole tõsi. Kui inimene siin elus tõeste on Sumala sisse uskunud, kui ta armastusest Tema wastu hoolsaste on Tema püha käsusõnu täitnud, nii palju kui t'al wõima-

lit on olnud, ja oma hinge Jumala armu andete läbi püha sakramendide sees on puhastanud, — kas siis, arwage ise, see võib tema puhast hinge keelda taewa minemast, et tema pärast furnu kella ei saa löödud? Aga kes õelaste maa peal on elanud, Issandat Jumalat ei ole armastanud ja ei tahtnud tõest Tema sisse uskuda, ega oma patustamisi kahetseda, — kas siis selle pärast parandud ja patudest puhastud saab ning üles taewa Jumala juure saab minema, et pärast tema surma kella saab löödud? Seda ärge uskuge mitte, õigeusulisel; püha kogudus peab kanget palwet furnute eest tulustamaks asjaks, kui kellalöövist nende pärast.

Tehke siis palwet, õigeusulised, furnute eest, iseäranis oma surnud sugulaste ja tutwate eest ja hoidke enast nende paha kombe järele tegemast, kes furnute matmise ael matjaid suure söötmise ja jootmisega wastuwõtivad, kõiki wiinaga jootwad, ehk weel pealegi tantsiwad. See on rumal asi ja passib ükspäinis paganatel teha, aga mitte risti inimestel. Surnute matmise ael parem ärge andke koguniste mitte kellegile wiina. Matusele on kohus furnu eest palumiseks kofku tulla, aga mitte wõeraspeu pidamiseks.

Mis sünnib õigeusulistel teha uue maja sisse elama mineku ael, kauge teele mineku ael ja sell. sarn. juhtumiste ael.

Õigeusuline, kui ta uue maja sisse tahab elama minna, kutsub ikka preestri ja lasseb seda maja enne ärakupihitseda. Seda pühitsemist tallitakse õigeusu koguduses pühitsetud wee läbi. Mõned mõtlewad, et wee läbi pühitsemine üks ebausik on, et west ikka seesamatusseks weeks jääb, misjaguseks ta Jumal on loonud, ja ta loodus mitte muudetud ei wõi saada, ja seepärast

inimesi ega asju ei wõi pühitseda. Kes nõnda oma meele — mõistuse järele arwawad, need arwawad maailma tühja kombete järele ja mitte Kristuse järele (Kol. 2, 8). Aga kristlikud inimesed, Jumala sõnast juhata tud, teadwad, et kui Issanda ingel Lamba tiiki mahatuli ja seal sees wee ärasegas, siis see weefi üht iseäralist wäge sai ja igauht haiget, kes enne teifi tema siise astus, terweks, tegi (Joann. 5, 1—4). Meie teame ka weel, et see, keda weega pühast ristimises ristitakse, õnneks saab (Mark. 16, 16). Seepärast usume meie, et weefi palwe läbi, Jumala sõna läbi ja püha risti läbi, kelle peal ristilööbud Issanda kuuju on, otskui Issanda imetegewa nime läbi (Mark. 16, 17), wõib pühitseda saada, ja meie usu järele wõib weefi meid pühitsetud, ehk meile Jumala armu kinkida, — wõib ka pühitseda meie elumajad, kaewud ja muud asjad. Otskui weretõbine naine Õnnistegia kuue külge puutumise läbi terweksaamise armu sai (Luk. 8, 44), nõnda wõime ka meie oma usu järele püha wee külge puutumise ehk pealeriputamise läbi ehk tema joomise läbi Jumala armu saada.

Kui keegi õigeusuliste seast kauge teele tahab minna, siis palub see ikka preestrit teda selle tee peale õnnistada ja nende eest, kes teele lähawad, palwet teha. Selle tarwis on püha õigeusu koguduses üks iseäraline palwe säetud. Tehke ka teie nõnda. See on teadmata, mis teiega kauge tee peal juhtub sündima, aga see on teada, et Issand teid wõib aidata ja kurja inimeste ja kõige muu õnnetuste eest hoida.

Pühast õigeusu koguduses on ka muude mitmesuguste juhtumiste tõhhta iseäralised palwed, nõnda kui: inimese haiguse ael, paha ilma ael, põua ael, kattu tõbe ael, palwed karja õnnistamiseks, palwe kaewu pühitsemiseks ja mitmed muud palwed. Kui õigeusulised pruukige neid rohked Kristuse püha koguduse anded eneste

kasuks ja ärge wiibige mitte tema palwetele jooksma, kui üks ülewal üteldud juhtumistest käes on. Digeusu kogudus on üks rikkas Kristuse armu waranduse ait. Usuga Kristuse, see digeusu koguduse Pea sisse, pööra ennast, digeusuline, kõigis juhtumistes oma püha koguduse poole ja sa saad tema sees, oma kindla usu järele, rohkesti Jumala armu, saad armu armu pärast (Joann. 1, 16).

Missugused nimed on tarwis dige- usuliste lastele anda.

Meie, digeusulised, anname oma lapsele ikka ühe Jumala meelepäralise ehk püha inimese nime. Selle läbi tahame meie oma last ühe õiglase kaitsmise ehk tema wägewa ja Jumala ees palju maksjate palwete hoolets anda (Jaf. 5, 16), — tahame, et ka meie laps, selle püha inimese elu wiisi järele elades, kelle nime ta kannab, ise waga ja püha oleks ja pärast oma surma kõlblitaks saaks nende õnusest osa saada, kes Jumala ärawalitsetud on. Seepärast on tarwis igalühel meie seast selle püha inimese elu teada, kelle nime meie kanname, ja seda pääwa, mill püha kogudus tema mälestust teeb. Digeusu koguduses, mis pühitsewat ja õn-
sastegewat Jumala armu täis on, on arwamata hulk püha inimest; nende kõikide nimesid ep ole võimalik teada, siin alamal on aga nende püha inimeste nimed leida, mis meil enam teadawad on. Niisugused nimed pange ka teie, digeusulised, oma lastele; teie wõite nende seast niisuguse nime wäljawalitseda, missugune teie mee-
lepärast on; aga parem on lapsukesele selle püha inimese nimi anda, kelle mälestust kogudus teie lapsukesel sündimise pääwa ligidal pühitseb. Siis on teil ja teie lapsel kerge asi sündimise aega meelespidada. Et seda asja teile kergitada, näitan ma üles ka seda aega, millal digeusu kogudus igalühe püha inimese mälestust pühitseb.

Püha inimeste nimed, keda õigensu foguduses auustakse.

Meesterahwa nimed.

A.

Abraham 9. Oktobril.
 Adam 14. Januaril.
 Adrian 26. Augustil.
 Agapi 15. Märtsil.
 Agai 16. Tseptembril.
 Ahia 12. Nowembril.
 Aihwal 3. Nowembril.
 Akaki 7. Mail ja 7. Juulil.
 Akindin 2. Nowembril.
 Akepsim 3. Nowembril.
 Akila 14. Juulil.
 Akution 21. Aprilil.
 Alessander 9. Märtsil
 ja 30. Augustil.
 Alesssei 17. Märtsil, 20. Mail
 ja 5. Oktobril.
 Alipi 26. Nowembril.
 Alweus (Алвей) 26. Mail.
 Ambrosi 7. Tseptembril
 Amos 15. Juunil.
 Ampli 31. Oktobril.
 Amwilohi (Амфилохий) 23.
 Nowembril.
 Anani 1. Oktobril ja 17. Tseptembril.
 Anastassi 22. Januaril.
 Andreas ehk Andrei 4. Juulil.
 19. Augustil ja 30. Nowembril.
 Andionik 17. Mail ja 9. Oktobril.
 Anempodist 2. Nowembril.
 Anikita 12. Augustil.
 Anthim (Анхимъ) 3. Septembr.
 Antipa 11. Aprilil.
 Antoni 17. Januaril, 3. Augustil
 ja 7. Tseptembril.

Areta (Ареа) 24. Oktobril.
 Arian 14. Tseptembril.
 Aristark 15. Aprilil.
 Arhip 19. Webruaril.
 Arseni 2. Märtsil ja 8. Mail.
 Artemi 24. Märtsil ja 20. Oktobril.
 Artemon 13. Aprilil.
 Asarias ehk Asari 17. Tseptembril.
 Asinkrit 8. Aprilil.
 Atanaszi (Афанасий) 18. Januaril
 ja 5. Juulil.
 Augustin.
 Awda 31. Märtsil.
 Awdi 19. Nowembril.
 Awerki 22. Oktobril.
 Awksenti 14. Webruaril.
 Awtonom 12. Septembril.

C.

Ceasar 1. Augustil.
 Celeteri (Елевтерий) 15. Tseptembril.
 Celsius (Иля) 20. Juulil.
 Celisa 14. Juunil.
 Emiljan 8. Januaril, 18. Juunil
 ja 8. Juunil.
 Epahwrodit 4. Januaril, 30.
 Märtsil ja 8. Tseptembril.
 Epimah 31. Oktobril.
 Epihwani 12. Mail.
 Erasim. 24. Webruaril, 4. ja
 10. Mail.
 Erasit 10. Nowembril.
 Ermil 13. Januaril.
 Esiel 21. Juulil.
 Esper 2. Mail.

Ewarest 23. ja 26. Tetsembril.
 Ewdoxim 31. Juulil.
 Eteri (Eoepiā) 7. Märtfil.
 Ewgeni 7. Märtfil ja 13. Tets-
 sembril.
 Ewgrahw 10. Tetsembril.
 Ehwimi 20. Januaril, 11.
 Märtfil, 15. Oktobril ja 26.
 Tetsembril.
 Ewlampi 10. Oktobril.
 Ewmeni 18. Septembril.
 Ewplus 11. Augustil.
 Ewpsih 9. Aprilil.
 Ewraim ehk Ehwrem 7. Märt-
 fil ja 26. Mail.
 Ewsewi 22. Juunil.
 Ewsigni 5. Augustil.
 Ewstahwi (EBCTAΦIĀ) 21.
 Webruaril ja 20. Septembril.
 Ewstrati 13. Tetsembril.
 Ewtih 6. Aprilil.

S.

Saabafuf (ABBAΓYMY) 2. Tets-
 sembril.
 Saralampi 10. Webruaril.
 Sariton 28. Septembril.
 Serma 8. Aprilil ja 31. Mail.
 Sherman 12. Mail ja Nowem-
 bril.
 Sermi 31. Mail.
 Hermogen 1. Septembril ja 10.
 Tetsembril.
 Hermolai (EPMOΛAI) 26. Juul.

S.

Säfint 18. Juulil.
 Saakob 21. Märtfil, 30. Aprilil,
 9 ja 23. Oktobril ja 27.
 Nowembril.
 Januari 21. Aprilil.
 Saason 28. Aprilil.

Seorgi ehk Georgi 8. Januaril,
 4. Webruaril, 23. Aprilil ja
 26. Mail.

Jeremia 1. Mail.
 Serotei (Iepoσeĭ) 4. Oktobril.
 Seesaja 9. Mail.
 Ignati 29. Januaril, 28. Mail
 ja 20. Tetsembril.
 Igor 5. Juunil.
 Ilarion 28. Märtfil, 6. Juunil
 ja 21. Oktobril.
 Ilari 12. Juulil.
 Iili ehk Eli 9. Märtfil.
 Inokenti 26. Nowembril.
 Inna 20. Juunil.
 Ioad 30. Märtfil.
 Iojakim 9. Septembril.
 Ioannes ehk Ioan. 30. Januaril,
 24. Webruaril, 30. Märtfil,
 8. Mail, 24. ja 28. Juunil,
 29. Augustil, 23. ja 26.
 Septembril, 12. ja 13. No-
 wembril ja 4. Tetsembril.
 Ioanniki 4. Nowembril.
 Ioasaw 19. Nowembril.
 Ijob 6. Mail.
 Joel 19. Oktobril.
 Ioonas 15. Juunil, 22. Sep-
 tembril ja 5. Oktobril.
 Ioosep 4. Aprilil, 9. Septem-
 bril ja 3. Nowembril.
 Ioosef ehk Iooseu 4. Januaril.
 Ipati 31. Märtfil.
 Irafli 9. Märtfil ja 22. Ok-
 tobril.
 Irinarh 28. Nowembril.
 Irinei 26. Märtfil, 13. ja 23.
 Augustil.
 Irodion 8. Aprilil.
 Izaak 30. Mail ja 3. Augustil.
 Isidor 4. Webruaril ja 14.
 Mail.

Ismael 17. Juunil.
Julian 21. Juunil.
Justin 1. Juunil.
Justinian 14. Nowembril.
Justus 4. Januaril, 14. Juulil
ja 30. Oktobril.

R.

Rabriel ehk Gavriil 26. Märtsil
ja 13. Juulil.
Rajus (Gai) 4. Januaril, 9.
Märtsil ja 4. Oktobril.
Kallistrat 27. Septembril.
Kamaliel (Гамалилъ) 5. No-
wembril.
Kapiton 7. Märtsil, 26. Mail
ja 13. Oktobril.
Karp 26. Mail ja 13. Ok-
tobril.
Kaslan 29. Webruaril ja 21.
Mail
Kastor 18. Septembril.
Kelsi 14. Oktobril.
Kennadi (Gennadi) 23. Janu-
aril ja 31. Augustil.
Kerasim (Gerassim) 4. Märtsil.
Keronti (Geronti) 1. Aprilil.
Kerwasfi (Gerwasfi) 14. Ok-
tobril.
Keskari 9. Märtsil, 7. Oktobril
ja 1. Nowembril
Kiprian 2. Oktobril.
Kiriak 29. Septembril.
Kirit 15. Juulil.
Kirill 18. Januaril, 4. ja 14.
Webruaril, 18. Märtsil, 11.
Mail ja 9. Juunil.
Klaudi 31. Januaril ja 9.
Märtsil.
Kleb (Gleb) 24. Juulil.
Kleonit 3. Märtsil.
Kleopas 4. Januaril.

Alment 23. Januaril ja 25.
Nowembril.

Kodrat 10. Märtsil ja 22. Sep-
tembril.

Konon 5. ja 6. Märtsil.

Konstantin 21. Mail.

Kordi (Gordi) 3. Januaril.

Korneli 19. Mail ja 13. Sep-
tembril.

Kosma 1. Juulil ja 1. Nowem-
bril.

Kregori (Grigori) 10. ja 30.
Januaril, 30. Septembril, 17.
ja 20. Nowembril.

Krisant (Хрисантъ) 19. Märtsil.

Krisp 4. Januaril.

Kristohwor (Христофоръ) 19.
Aprilil, 9. Mail ja 30. Au-
gustil.

Ksenohwont (Ксенофонтъ) 26.
Januaril.

Kuurius (Guri) 14. Oktobril
ja 15. Nowembril.

Kikus 31. Januaril ja 28.
Juunil.

Kuhwi (Куфій) 11. Augustil.

S.

Saatjarus 7. Nowembril.

Saurenti 10. Augustil.

Saur 18. Augustil.

Seo (Sew) 18. Webruaril.

Seonti 18. Juunil.

Sewki 14. Setsembril.

Sein 4. Januaril ja 5. No-
wembril.

Seiveri 27. Augustil.

Seingin 16. Oktobril.

Seot 9. Oktobril.

Seufas 7. Webruaril ja 18. Ok-
tobril.

Seufillian 3. Juunil.

Eup 23. Augustil.
 Lukian 3. Juunil, 6 ja 7.
 Juulil.

M.

Magnus 29. Aprilil.
 Masari 19. Januaril, 17. Märtsil ja 25. Juulil.
 Maksim 21. Januaril, 28. Aprilil ja 13. Augustil.
 Malafia 3. Januaril.
 Mamant 2. Septembril.
 Manuel 17. Juunil.
 Markell 29. Tetsembril.
 Markian 25. Oktobril.
 Markus ehk Mark 29. Märtsil, 25. Aprilil.
 Martin 14. Aprilil ja 12. Oktobril.
 Martinian 13. Webruaril.
 Martiri 25. Oktobril.
 Matteus 16. Nowembril.
 Mattias 9. Augustil.
 Meleti 12. Webruaril.
 Memnon 29. Aprilil.
 Merkuri 24. Nowembril.
 Meshodi (Меодія) 11. Mail ja 14. Juunil.
 Mita 14. Augustil.
 Mihael 11. Januaril, 23. Mail, 6. ja 20. Tetsembril, 8. ja 22. Nowembril.
 Minas 11. Nowembril, ja 10. Tetsembril.
 Miron 17. Augustil.
 Misael 17. Tetsembril.
 Mitrohwan 4. Juunil ja 23. Nowembril.
 Moki 11. Mail.
 Moses 28. Augustil.

N.

Nahum 1. Tetsembril.

Nasari 14. Oktobril.
 Natanael 22. Aprilil.
 Nestor 27. Oktobril.
 Nifander 24. Septembril ja 4. Nowembril.
 Nifanor 28. Juulil.
 Nitita 31. Januaril, 3. Aprilil, 24. ja 28. Mail ja 15. Septembril.
 Nitiwor 9. Webruaril, 13. Märtsil ja 2. Juunil.
 Nikodim ehk Nikodemus 2. Augustil ja 31. Oktobril.
 Nikolai 9. Mail, 27. Juulil ja 6. Tetsembril.
 Nikon 23. Märtsil.
 Niil 27. Mail, 12. Nowembril ja 7. Tetsembril.

O.

Olimp 10. Nowembril.
 Onessim 15. Webruaril.
 Onessihwor 9. Nowembril.
 Onisfi 5. Märtsil.
 Ouhwri 12. Juunil.
 Orest 10. Nowembril.
 Osea 17. Oktobril.

P.

Pahomi 15. Mail.
 Palladi 27. Nowembril.
 Pamwil (Памфиль) 16. Webruaril.
 Pantrati 9. Juulil.
 Panteleimon 27. Juulil.
 Papila 14. Oktobril.
 Papij 31. Januaril.
 Parmen 28. Juulil.
 Parnabas (Барнава) 11. Juunil.
 Partolomei 11. Juunil ja 25. Augustil.

Varuf (Варухъ) 28. Septembr.
 Parhweni (Парфеній) 7. Webru-
 ruaril.

Patapi 8. Tetsembril.

Patriki 19. Mail.

Paulus, Paul ehk Pamel 10.
 ja 15. Januaril, 29. Juu-
 nil, 6. Nowembril ja 15.
 Tetsembril.

Pahwnuti (Пафнутий) 1. Mail.
 Penedikt (Венедиктъ) 14. Märtsil.

Benjamin (Веніаминъ) 31.
 Märtsil ja 13. Oktobril.

Peetrus (Peeter) 16. Janua-
 ril, 12, ja 29. Juunil, 5.
 Oktobril, 25. Nowembril ja
 21. Tetsembril.

Pigaski 2, Nowembril.

Piimen 27. Augustil.

Platon 18. Nowembril ja 5.
 Aprilil.

Poltekwt 9 Januaril.

Polikarp 23. Webruaril.

Pompei 7. Juulil.

Boris, Boris 24. Juulil.

Porhwiri (Порфирій) 26. We-
 bruaril ja 9. Nowembril.

Proklus 20. Nowembril.

Prokopi 27. Webruaril ja 8.
 Juulil.

Prohor 4. Januaril, 10. We-
 bruaril ja 28. Juulil.

Protasfi 14. Oktobril.

И.

Rewokat 1. Webruaril.

Rodion 10. Nowembril.

Roman 1. Oktobril ja 18. No-
 wembril.

Ruhwin (Руфинъ) 7. Aprilil
 ja 6. Juulil.

Ruhw (Рухъ) 4. Januaril, 8.
 Aprilil ja 6. Juulil.

С.

Sadok 20. Webruaril.

Sakarias 8. Webruaril, 24.

Märtsil ja 5. Septembril.

Sakerdon 9. Märtsil.

Sakkei 18. Nowembril.

Samon 15. Nowembril.

Samuel 20. Augustil.

Sawel 17. Juunil.

Sawin 16. Märtsil.

Sawwa 12. Januaril, 24. Ap-
 rilil, 10. Oktobril, 3. ja 5.
 Tetsembril.

Sawwati 19. ja 27. Septem-
 bril.

Sewastjan 18. Tetsembril.

Sergi 5. Juulil, 11. ja 25.
 Septembril ja 7. Oktobril.

Sewanja (Sohwoni) 3. Tetsem-
 bril.

Siilas 30. Juulil.

Sisuan 4. Januaril ja 10.
 Juulil.

Simeon 3. Webruaril, 17. ja
 27. Aprilil.

Siimon 10. Mail ja 30. Juunil.

Simson 27. Juunil.

Sinowi 30. Oktobril.

Sissoi 6. Juulil.

Sosjima 17. Aprilil.

Sostpater 28. Aprilil.

Sosont 7. Septembril.

Sotik 30. Tetsembril.

Sohwroni 11. Märtsil ja 9.
 Tetsembril.

Spiridon 12. Tetsembril.

Stabi, 31. Oktobril.

Stratonik 13. Januaril.

Z.

Zadeus 21. Augustil.
 Zalalei 20. Mail.
 Zalmat 3. Augustil.
 Zamian 1. Juulil ja 1. No-
 wembril.
 Daniel (Даниилъ) 11. ja 17.
 Tsefembril.
 Zarassfi 25. Webruaril.
 Zaawet (Давидъ) 26. Juunil.
 Zehwanus Stehwan 28. Märtsil,
 26. Aprilil, 2. Augustil,
 2. Nowembril ja 27. Tse-
 tsefembril.
 Zimitri (Dmitri) 11. Webruaril
 ja 15. Mail.
 Zeeodor 8. ja 17. Webruaril,
 20. ja 22. Aprilil, 16. Mail,
 5. ja 8. Juunil, 20. ja 22.
 Septembril, 11. ja 27. Tse-
 tsefembril.
 Zeeodorit 8. ja 17. Webruaril,
 Zeeodossfi 11. ka 28. Januaril
 ja 3. Mail.
 Zeeodot 2. Märtsil, 18. Mail
 ja 7. Juunil.
 Zeeodul 5. Aprilil.
 Zeeoftift 4. Januaril ja 3. Sep-
 tembril.
 Zeeona 5. Januaril.
 Zeeopemt 5. Januaril.
 Zeeohwan (Зеопанъ) 22. Mär-
 tsil ja 11. Oktobril.
 Zeeohwilakt 8. Märtsil.
 Zeeohwil (Зеофилъ) 23. Juulil.
 Zeerapont 27. Mail.
 Zeeurenti 10. Aprilil ja 28. Ok-
 tobril.
 Zeeihon 16. Juunil.
 Zeeimon 28. Juulil.
 Zeeimoteus (Тимоей) 22. Ja-

nuaril, 21. Webruaril, 3.
 Mail ja 10. Juunil.
 Ziomed 16. Augustil.
 Zionissfi 1. Juunil ja 2. Ok-
 tobril.
 Zirs 14. Tsefembril.
 Ziitus 2. Aprilil ja 25. Au-
 gustil.
 Zoomas 7. Juulil ja 6. Ok-
 tobril.
 Zometi (Дометий) 7. Augustil.
 Zonat (Донатъ) 20. Aprilil.
 Zorimedont (Доримедонтъ) 19.
 Septembril.
 Zossihwei 19. Webruaril.
 Zoroteas (Дорохвей 5.) Juunil.
 Zrihwon 1. Webruaril.
 Zrohwin 15. Aprilil, 23. Juu-
 lil ja 19. Septembril.

W.

Walerian 1. Juunil.
 Warlaam 19. Nowembril.
 Warsonahwi (Варсонофий) 4.
 Oktobril.
 Wassilisk 3. Märtsil.
 Wassili 1. ja 30. Januaril,
 28. Webruaril, 26. Aprilil,
 15. Juulil ja 2. Augustil.
 Walwilas 4. Septembril.
 Wikenti 11. Nowembril.
 Wiktor 11. Nowembril.
 Wilaret (Филаретъ) 1. Tse-
 tsefembril.
 Wilemon (Филимонъ) 22. No-
 wembril ja 14. Tsefembril.
 Wilip 9. Januaril, 30. Juu-
 nil, 11. Oktobril ja 14. No-
 wembril.
 Wilumen 29. Nowembril.
 Wirilad 10. Juulil.

Wissarion 6. Juunil.
 Wladimir 15. Juulil.
 Wlassi 11. Webruaril.
 Wlegont (Влегонтъ) 4. Janu-
 aril ja 8. Aprilil.
 Wlor (Флоръ) 18. Augustil.
 Woka (Фока) 22. Juulil ja
 22. Septembril.

Wonihwati (Вониѳатій) 19.
 Tetsembril.
 Woti (Фотій) 12. Augustil.
 Wsewolob 11. Webruaril.
 Wukol 6. Webruaril.

Maestera hwa nimed.

A.

Agapia 16. Aprilil.
 Agahwia 5. Webruaril.
 Agnia 21. Januaril.
 Agripina 23. Juunil.
 Alilina 13. Juunil.
 Aleksandra 23. Aprilil ja 6.
 Nowembril.
 Anastassia 20. Oktobril ja 22.
 Tetsembril.
 Anna 3. Webruaril, 25. Juu-
 lil, 9. Septembril ja 9. Te-
 tsembril.
 Anhwia 15. Tetsembril.
 Anissta 30. Tetsembril.
 Atanassta 9. Oktobril.
 Augusta 24. Nowembril.

C.

Ekaterina 24. Nowembril.
 Felisabet 24. Aprilil, 5. Sep-
 tembril ja 22. Oktobril.
 Gewa.
 Ewdokia 1. Märtsil ja 4. Au-
 gustil.
 Ewgenia 24. Tetsembril.
 Ewlampia 10. Oktobril.
 Ehwimia 11. Juulil ja 16.
 Septembril.
 Ewzula 30. Märtsil.

S.

Sariessa 10. Märtsil.

Haritina 5. Oktobril.
 Heleena 21. Mail.
 Hionia 16. Aprilil.

J.

Jrina 16. Aprilil ja 5. Mail.
 Juulia 18. Mail ja 16. Juulil.
 Juliana 21. Tetsembril.
 Julita 15. Juulil.
 Justina 2. Oktobril.

K.

Kaiania (Gaiania) 30. Sep-
 tembril.
 Klahwira 26. Aprilil.
 Kapitolina 27. Oktobril.
 Klawdia 6. Nowembril.
 Kliferia 13. Mail.
 Kristina 24. Juulil.
 Kseenia 24. Januaril.

L.

Larisja 26. Märtsil.
 Liidia 23. Märtsil.
 Lübow 17. Septembril.
 Lüdmila 16. Septembril.

M.

Mahdalena (Maria) 22. Juulil.
 Makrina 19. Juulil.
 Maaria 1. Aprilil ja 22. Juulil.
 Marina 28. Webruaril ja 17.
 Juulil.

Marta 4. Juulil ja 1. Septembris.

Matrona 27. Märtsil ja 9. Novembris.

Mawra 3. Mail.

Melania 31. Tefsembris.

Minodora 10. Septembris.

Mitrodora 10. Septembris.

N.

Nadeshda 17. Septembris.

Natalia 26. Augustil.

Neonila 28. Oktobril.

Nimhrodora 10. Septembris.

Nonna 5. Augustil.

O.

Olga 11. Juulil.

Olimpiada 25. Juulil.

P.

Paraskewa 26. Juulil.

Pelagia 4. Mail ja 8. Oktobril.

Perpetua 1. Webruaril.

Pinna 20. Januaril.

Pristilla 7. Juunil.

R.

Raisja 5. Septembris.

Ruhwina 2. Septembris.

S.

Salomonias 1. Augustil.

Serawima 29. Juulil.

Sinaida 11. Oktobril.

Sinowia 30. Oktobril.

Sohwia 17. Septembris.

Stehwanida 11. Novembris.

Susanna 6. Juunil.

T.

Tarja, (Darja) 19. Märtsil.

Tatjana 12. Januaril.

Tekla 24. Septembris.

Tekussa 18. Mail ja 6. Novembris.

Teodora 11. Webruaril, 10. Märtsil, 5. ja 16. Aprillil.

Teodosia 29. Mail.

Leonilla 29. Oktobril.

Teohwila 28. Tefsembris.

Tomna (Domna) 3. Septembris ja 28. Tefsembris.

Trihwena 31. Januaril.

W.

Walentina 10. Webruaril.

Warwara 4. Tefsembris.

Wassa 21. Augustil.

Wasilisa 8. Januaril, 10. Märtsil, 15. ja 16. Aprillil ja 3. Septembris.

Wawsta 6. Webruaril.

Weera 17. Septembris.

Wiveia 15. Oktobril.

Wirinea 4. Oktobril.

Wewronia (Феврония) 25. Juunil.

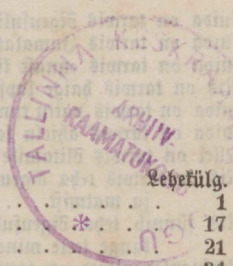
Teie ise, wennad, näate, kui hull püha inimeste nimesid on õigeusu koguduses, — aga siin ei ole veel pooltki kõigist püha inimestest, keda meie kogudus auustab. Ülemal tähendud nimede seas leiate teie kõige püha Prohwetide ja Apostlite ja nende meeste nimed, kes nõnda Kristuse õpetuse laiale lautamises inimeste seas on waewa näinud; mõningad neist nimedest ei ole nende nimede seas, mis teie enne oma lastele nimeks olete

annud. Aga teie olete oma nimebega äraharjunud ja ei pruugi neid nimesid, mis iga ristiniimese südamele kallid on, püha Apostlite, Prohvetide, kuningate ja muude pühade nimesid, ehk teil küll selleks ühtegi põhja ei ole; teie seas on pealegi neid nimesid pisut, mis meie armsal isamaal kõigist kõrgeste kalliks peetakse, teie ei pruugi nimesid, mis meie wagad keisri herrad on kandnud ja kandwad, nii kui: Nikolai, Aleksander. Kas siis teie meelest ei ole armas asi oma lapsese selle rohkearmulise keisriherra nime panna, kes nii palju hoolt teie hea põlwe eest kannab? Kas siis teie meelest armsam on oma last võera maa kuninga nime järele Kaarliks ehk Willemiks hüüda, kui Aleksandriks?

Mõned õigeusuliste seast ei tea ei selle püha inimese mälestuse pääwa, kelle nimme järele teda hüütakse, ega ennaste päris õigeusu nime. Õigeulistel ei sünni mitte nõnda teha; õigeulilised lasewad selle püha inimese mälestuse pääwal, kelle nimme n'ad kandwad, ehk ligidamal pühapäawal ikka preestri selle püha inimesele palwet teha. Nõnda tehke ka teie, õigeulilised.

Tuhataja.

Esikõne	1
Digest usust	17
Pühast kirjast ja pühast suusõna õpetusest	21
Ustu tunnistuskirjast	24
Ustu tunnistuskirja esimesest jaost	27
Teisest jaost	31
Kolmandamast jaost	34
Neljandamast jaost	40
Witendamast jaost	45
Kuendamast jaost	45
Seitsmendamast jaost	46
Kahelksamast jaost	48
Uhelksamast jaost	51
Kümnemast jaost	55

Sakramendidest.

Ristimisest	57
Salvimisest	63
Püha õhtu sööma-aea, ehk altari sakramendist	66
Patutunnistamisest	80
Breestri ametisse pühitsemisest	84
Abielust	86
Õlitamisest	88
Ustu tunnistusekirja üheteist kümnemast jaost	90
Surnute mälestusest	91
Ustu tunnistusekirja kahesteistkümnemast jaost	95
Palvest	97
Isjanda, ehk „Meie Isja“ palvest	103
Sumala kümnest käsust	110
Esimesest käsust	115
Pühade auustamisest	118
Teisest käsust	129
Püha kujudu auustamisest	—
Kolmandamast käsust	135
Neljandamast käsust	137
Õigeusu koguduse pühitsemise pääwadest	138
Paastudest	142
Õitendamast käsust	149
Kuendamast käsust	152
Seitsmendamast käsust	153
Kaheksamast käsust	154
Üheksamast käsust	156
Kümneimast käsust	157

Õisadus.

Kuida on tarwis õigeusulisel ennaft igapääv ülespidada	159
Kuida on tarwis Sumalat paluda	—
Kuida on tarwis ennaft kirikus Sumalatenistuse aeal ülespidada	160
Mis on tarwis haige lapsukeste ristimise juures teha	162
Kuida on tarwis pattu tunnistusele ja Sumala armu lauale astuda	163
Kuida on tarwis abielu sakramendile astuda	166
Kellel on tarwis õlitamise sakramendist osaõtta	168
Mis on tarwis teha õigeusulistu surma aeal, pärast nende surma ja matmist	168
Mis sünnib teha õigeusulistel uue maja sisse elama mineku aeal	
kauge teele mineku aeal, ja sell. sarn. juhtumiste aeal	172
Mis sugused nimed on tarwis õigeusulistu lastele anda	174
Püha inimeste nimad, keda õigeusu koguduseft auustatse.	175

ANTIKVARIJAAT

Vaht

TARTU
ÜLIKOOI 14

An. 879
Opetus

Rijas linnas.
Trūktitud Ernſt Plateſje kirjabega.
1879.